

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI**

GÜNEY-GÜNEY İŞBİRLİĞİNİ ANLAMAK

Melike Tuğba DOLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Dr. Öğretim Üyesi Segâh TEKİN

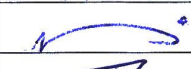

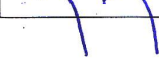
KONYA - 2019

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Melike Tuğba DOLU		
	Numarası	138114011012		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Uluslararası İlişkiler / Uluslararası İlişkiler		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Dr. Öğretim Üyesi Segâh TEKİN		
Tezin Adı	Güney-Güney İşbirliğini Anlamak			

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Güney-Güney İşbirliğini Anlamak başlıklı bu çalışma 19.06.19 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Dr. Öğr. Üyesi	Segâh Tekin	
2	Prof. Dr.	Murat Gemrez	
3	Doç. Dr.	Nezir Akyemişen	

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Melike Tuğba DOLU		
	Numarası	138114011012		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Uluslararası İlişkiler / Uluslararası İlişkiler		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Dr. Öğretim Üyesi Segâh TEKİN		
Tezin Adı	Güney-Güney İşbirliğini Anlamak			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Melike Tuğba DOLU

Melike Tuğba DOLU

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

Öğrencinin	Adı Soyadı	Melike Tuğba DOLU		
	Numarası	138114011012		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Uluslararası İlişkiler / Uluslararası İlişkiler		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Dr. Öğretim Üyesi Segâh TEKİN		
Tezin Adı	Güney-Güney İşbirliğini Anlamak			

ÖZET

Uluslararası işbirliği bağlamında yaşanan değişmelerin en geniş çerçevesini sunan, eşit aktörler arasında, iki yönlü ve hiyerarşik olmayan diyalog vurgusu ile işbirliğinin yeni formu olarak formüle edilen Güney- Güney işbirliği bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmanın temel sorusu; coğrafi referansla sosyo- ekonomik bir kategori olarak sunulan Güney ülkeleri grubundaki ülkelerin esasında homojen değil heterojen bir grup oluşturduğundan yola çıkarak, sınırlı sayıda ortak özellikleri olan bu ülkelerin neden ve nasıl bir işbirliğine yöneldikleridir. Çalışma, tarihsel perspektiften Güney- Güney işbirliğinin nasıl doğduğunu, nasıl geliştiğini ve kurumsal çerçevesini ele almaktadır. Bu çerçevede çalışmada, Güney ülkeleri kavramı nasıl ortaya çıkmıştır, Güney ülkelerini işbirliğine yönelten temel dinamikler nelerdir, Güney- Güney işbirliğini ortaya çıkaran etmenler nelerdir ve kurumsal çerçevesi nedir sorularına cevap aranmaktadır. Dekolonizasyon süreci sonrasında hegemon kutuplardan uzaklaşmak isteyen ülkelerin bir araya gelmesi ile ortaya çıkan Bağlantısızlar Hareketi ile Güney ülkelerinin politika üretebilecekleri platformlar sağlama amacıyla hareket eden Birleşmiş Milletler'in ilgili kurumları, Güney- Güney işbirliğinin gelişimini tarihsel olarak besleyen iki farklı ana damar olarak düşünülmektedir. Bağlantısızlar Hareketi ve Birleşmiş Milletler kurumları toplantıları kronolojik olarak incelenerek, Güney- Güney işbirliğinin gelişimini sağlayan ip uçları aranmıştır. 1960'lı yıllardan başlayan bu toplantılarda Güney'e ve Güney- Güney işbirliğine dair atıflar ideolojik etkenler içerirken, bu atıflar zamanla ekonomik kaygılara dönüşmüştür. Günümüzde Güney- Güney işbirliği, karşılıklı fayda ve dayanışma vurgusu odaklı kalkınma projelerini ve politikalarını içermektedir. Ekonomik, politik, teknik, sosyal, çevresel ve teknolojik alanlarda eşit aktörler arasında ilişkiler ağı olan Güney- Güney işbirliğinin, dinamik yapısı ile kalkınma politikalarında başvurulan önemli bir kaynak olarak varlığını sürdüreceği bu çalışmada ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Güney- Güney İşbirliği, Güney, Bağlantısızlar Hareketi, Birleşmiş Milletler, Kalkınma, Kalkınma Yardımı

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

Öğrencinin	Name Surname	Melike Tuğba DOLU		
	Student Number	138114011012		
	Department	International Relations / International Relations		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Dr. Öğretim Üyesi Segâh TEKİN		
Title of the Thesis/Dissertation	Understanding The South-South Cooperation			

SUMMARY

South- South Cooperation which is presented as the new form of cooperation with an emphasis on mutual and non- hierarchical dialogue between equal actors, provides the broadest framework of changes in the context of international cooperation. As a result of the fact that the South is a socio-economic category with geographical reference the countries of the South constitute a heterogeneous group, not homogeneous. From this point of view, this dissertation aims to answer why and how these countries with limited common characteristics tend to cooperate. From historical perspective, the dissertation explains how the South- South cooperation emerged, how it developed, and its institutional framework. Within this context, the answers of questions, such as; how the concept of the Southern countries came into being, what are the main dynamics that lead the cooperation of the Southern countries, what are the factors that created the South-South rapprochement and what its institutional framework is, are sought. The Non- Aligned Movement that emerged following the decolonization process with the gathering of countries which wanted to move away from the hegemonic poles and the United Nations related institutions which act as platforms of the Southern countries, are considered as two major veins historically feeding the development of South-South Cooperation. By examining Non- Aligned Movement and United Nations institutions meetings in chronological order, the clues for the development of South-South Cooperation can be sought. With these meetings, which began in the 1960s, the early references to the South and South-South Cooperation included ideological factors and these references turned into economic concerns over time. Today, South- South Cooperation constitutes development projects and policies with an emphasis on mutual benefit and solidarity. South- South Cooperation which provides a network of relations between equal actors in economic, political, technical, social, environmental and technological fields has been put forward in this study which will continue its existence in development policies with its dynamic structure.

Key Words: South- South Cooperation, South, Non-Aligned Movement, United Nations, Development, Development Assistance

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU.....	ii
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	iii
ÖZET.....	iv
SUMMARY	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜNEY-GÜNEY İŞBİRLİĞİ: KAVRAMSAL VE TARİHSEL PERSPEKTİF

1.1. Küresel Güney.....	5
1.2. Güney-Güney İşbirliği Tanımı ve Tarihsel Gelişimi.....	9
1.2.1. Güney-Güney İşbirliği Finansmanı ve İşlemesi	20

İKİNCİ BÖLÜM

GÜNEY-GÜNEY İŞBİRLİĞİNİN BAĞLANTISIZLAR HAREKETİ ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

2.1. Yugoslavya, Belgrad (1-6 Eylül 1961).....	30
2.2. Mısır, Kahire (5-10 Ekim 1964).....	30
2.3. Zambiya, Lusaka (8– 10 Eylül 1970)	30
2.4. Cezayir, Cezayir (5– 9 Eylül 1973)	31
2.5. Sri Lanka, Kolombo (16–19 Ağustos 1976).....	32
2.6. Küba, Havana (3-9 Eylül 1979)	32
2.7. Hindistan, Yeni Delhi (7-12 Mart 1983)	33
2.8. Zimbabve, Harare (1-6 Eylül 1986)	33
2.9. Yugoslavya, Belgrad (4-7 Eylül 1989).....	34
2.10. Endonezya, Cakarta (1-6 Eylül 1992)	34
2.11. Kolombiya, Cartagena de Indias (18-20 Ekim 1995).....	35
2.12. Güney Afrika, Durban (2-3 Eylül 1998).....	36
2.13. Malezya, Kuala Lumpur (20-25 Şubat 2003)	37

2.14. Küba, Havana (15-16 Eylül 2006).....	38
2.15. Mısır, Şarm El-Şeyh (11-16 Temmuz 2009).....	38
2.16. İran, Tahran (26– 31 Ağustos 2012).....	38
2.17. Venezuela, Margarita (13-18 Ekim 2016)	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNEY-GÜNEY İŞBİRLİĞİNİN BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

3.1. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı	43
3.2. Grup 77	48
3.2.1. Cezayir Bildirgesi (Cezayir, 10-25 Ekim 1967).....	49
3.2.2. Gelişmekte Olan Ülkeler Arasında Ekonomik İşbirliği Konusunda Yüksek Düzey Konferans tarafından kabul edilen Karakas Eylem Programı (Karakas, Venezuela, 13-19 Mayıs 1981)	50
3.2.3. Perez-Guerrero Güven Fonu	51
3.2.4. Gelişmekte Olan Ülkeler Arasında Küresel Ticaret Tercihleri Sistemi Anlaşması.....	52
3.2.5. Ticaret, Yatırım ve Finans Üzerine Güney-Güney Konferansı Tarafından Kabul Edilen San Jose Deklarasyonu ve Eylem Planı (San José, Kosta Rika, 13-15 Ocak 1997).....	53
3.2.6. Birinci Güney Zirvesi ve Havana Eylem Planı (Havana, 10-14 Nisan 2000).....	54
3.2.7. İkinci Güney Zirvesi (Doha, Katar, 12-16 Haziran 2005)	57
3.3. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı-UNDP.....	60
3.4. Gelişmekte Olan Ülkeler Arasında Teknik İşbirliği Konferansı ve Buenos Aires Eylem Planı-BAPA	63
3.5. Nairobi Sonuç Belgesi	70
3.6. Binyıl Kalkınma Hedefleri.....	72
3.7. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Güney-Güney İşbirliği 2030 Gündemi	73
SONUÇ.....	78
KAYNAKÇA.....	86
ÖZGEÇMİŞ	95

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: 2004 ve 2013 Yılları Arasında Küresel Güney Terimini İçeren Yayınların Sayısı	8
Şekil 2: İşbirliği ve Rekabet.....	14
Şekil 3: Üçlü İşbirliği Akışı.....	15
Şekil 4: Güney-Güney İşbirliğinin Gelişimi.....	16
Şekil 5: IBSA Fonu İşbirliği Alanlarına Göre Bütçe Dağılımı.....	24
Şekil 6: 2009-2017 Yılları Arasında UNFSSC katkıları (Amerikan Doları)	25
Şekil 7: Gelişmekte Olan Ülkeler Arası Teknik İşbirliği Konferansı'nın Amblemi .	64

KISALTMALAR

- AAA** : Eylem İçin Akra Gündemi (Accra Agenda For Action)
- ALBA** : Latin Amerika İçin Bolivarcı İttifak (Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra Am3rica)
- ASEAN** : G3neydoğu Asya lkeleri Birliği (Association of Southeast Asian Nations)
- BAPA** : Buenos Aires Eylem Planı (Buenos Aires Plan Of Action)
- BM** : Birleşmiş Milletler
- BRICS** : Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika Cumhuriyeti
- DAC** : Kalkınma Yardımları Komitesi (Development Assistance Committee)
- DTÖ** : Dünya Ticaret Örgütü
- ECDC** : Gelişmekte Olan lkeler Arasında Ekonomik İşbirliği (Economic Cooperation Among Develeoping Countries)
- FAO** : Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (Food and Agriculture Organization)
- GATT** : Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
- G8** : Sekizler Grubu
- G15** : On Beşler Grubu
- G77** : Yetmiş Yediler Grubu
- GSTP** : Gelişmekte Olan lkeler Arasında Küresel Ticaret Tercihler Sistemi (Global System of Trade Preferences Among Developing Countries)
- HLC** : Güney- Güney İşbirliği Üst Düzey Komitesi (High Level Committee on South- South Cooperation)
- IBSA** : Hindistan, Brezilya ve Güney Afrika
- MDG** : Binyıl Kalkınma Hedefleri (Millennium Development Goals)
- NAM** : Bağlantısızlar Hareketi (Non- Aligned Movement)

- NATO** : Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
- NIEO** : Uluslararası Yeni Ekonomik Düzen (New International Economic Order)
- ODA** : Resmi Kalkınma Yardımı (Official Development Aid)
- OECD** : Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
- OPEC** : Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
- SDG** : Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (Sustainable Development Goals)
- TCDC** : Gelişen Ülkeler Arası Teknik İşbirliği (Technical Cooperation Among Developing Countries)
- UNFSSC** : Birleşmiş Milletler Güney- Güney İşbirliği Fonu (United Nations Fund For South-South Cooperation)
- UNDP** : Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme)
- UNCTAD** : Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (United Nations Conference on Trade and Development)
- UNOSSC** : Birleşmiş Milletler Güney- Güney İşbirliği Ofisi (United Nations Office For South-South Cooperation)
- WHO** : Dünya Sağlık Örgütü

GİRİŞ

Uluslararası politika ve sosyo-ekonomi çerçevesinde yaşanan gelişmeler, uluslararası işbirliği konseptini hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkilemektedir. Uluslararası ilişkilerde değişen gerçeklikleri yansıtan sosyo-ekonomik bir grup olan küresel Güney'in bir araya gelerek toplanması, politika ve ekonomi arenasında giderek yükselmesi, Güney'in kendi içerisinde ve dünyanın geri kalanı ile ilişkilerinde yeni dinamiklerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Geleceği belirsiz küresel yönetişimin seyircisi olarak kalmak yerine aktif bir rol edinerek küresel yönetişime şekil verenlerden olma (SAIIA, 2016: 4) amacı ile hareket etmeye başlayan Güney aktörleri, periyodik olarak toplanarak Güney-Güney işbirliğinin ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlamıştır. İki yönlü eşit ortaklık ilişkisi ile uluslararası işbirliğinin yeni formu olarak kabul edilen Güney-Güney işbirliğinin dinamiklerini anlamak bu çalışmanın ana konusudur.

Çalışmanın temel sorusu; coğrafi referansla sosyo-ekonomik bir kategori olarak sunulan Güney ülkeleri grubundaki ülkelerin esasında homojen değil heterojen bir grup oluşturduğundan yola çıkarak, sınırlı sayıda ortak özellikleri olan bu ülkelerin neden ve nasıl bir işbirliğine yöneldikleridir. Küresel Güney kavramı nasıl ortaya çıkmıştır? Güney aktörlerini işbirliğine yönelten temel dinamikler nelerdir ve Güney-Güney işbirliği nasıl doğmuştur? Güney-Güney işbirliğinin gelişmesini sağlayan etkenler nelerdir? Uluslararası aktörler neden Güney-Güney işbirliğine katılmaktadır? Güney-Güney işbirliğinin kurumsal çerçevesi nedir ve ortaya çıkışından günümüze dek Güney-Güney işbirliği ve bizatihi Güney ülkeleri kavramı nasıl bir değişim geçirmiştir? Çalışma bu sorulara cevap arayarak, tarihsel perspektiften Güney-Güney işbirliğinin nasıl doğduğunu, nasıl geliştiğini ve kurumsal çerçevesini ele almaktadır.

Bu sorular ekseninde, üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümde, küresel Güney kavramına yer verilmiştir. Küresel Güney kavramının semantik olarak incelemesi yapılarak, dekolonizasyon ile başlayan ve günümüze kadar ele alınan olan süreçte, küresel Güney kavramının sosyal bilimlerde kullanılmaya başlanması

incelenmiştir. Gelişmekte olan ve üçüncü dünya kavramlarının ardılı olarak görülen küresel Güney kavramına dâhil edilen aktörler üzerinde durularak, sosyal bilimlerde kullanım alanları ortaya konulacak, küresel Güney aktörlerinin diyalogu bağlamında gelişen Güney-Güney işbirliğinin tanımı yapılmaya çalışılmıştır. Güney-Güney işbirliğinin küresel gelişmelerden çabuk etkilenen doğasının tanımı yapılırken, tanımı yapan aktörlerle birlikte ele alınarak, hem Güney kavramının ortaya çıkış süreci bağlamında incelenen işbirliğinin yol haritası çıkarılmaya çalışılacak hem de tanımı yapan aktörün işbirliğine yaklaşımı ortaya konmuştur. Güney-Güney işbirliğinin geleneksel Kuzey-Güney işbirliği ve resmi kalkınma yardımı farkları üzerinde durularak, Güney-Güney işbirliğini tanımlayan ilkelere ulaşılmıştır.

Çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümlerinde, Güney-Güney işbirliğini besleyen iki farklı ana damar olarak varsayılan Bağlantısızlar Hareketi ve Birleşmiş Milletler sistemi bağlamında Güney-Güney işbirliğinin ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlayan motivasyonlar, prensipler ve olaylar kronolojik bir şekilde incelenerek bir yol haritası çizilmeye ve işbirliğinin kendine has değişken yapısı anlaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde; Güney'in içinden çıkan bir oluşum sayılabilecek Bağlantısızlar Hareketi'nin ideolojik kaygıların öne çıktığı varoluş ilkelerinin yerini zamanla ekonomik kaygılara bıraktığı, Güney olarak ifade edilen kavramın içinde yer alan bütün aktörleri kucaklayan bir örgüt olarak varlığına devam etme olarak değişen vizyonu, kronolojik sıra ile incelenen Bağlantısızlar Hareketi zirvelerinde Güney'e yapılan atıflar ele alınmış ve Güney-Güney işbirliğinin Bağlantısızlar Hareketi çerçevesinde gelişimi araştırılmıştır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde Güney-Güney işbirliği, Birleşmiş Milletler çerçevesinde incelenmiştir. BM sistemi içerisinde UNCTAD, UNCTAD çatısı altında oluşan G-77, UNDP ve BM sisteminin diğer kurumları da dâhil olmak üzere, Güney'deki ihtiyaç ve endişeleri ifade etmeyi sağlayan platformlar olarak Güney'e yönelik politika üretme sürecinde öne çıkmaktadırlar. Güney-Güney işbirliğine önemli katkı sağladığı düşünülen seçilmiş UNCTAD, UNDP ve G-77 toplantıları için de Bağlantısızlar Hareketi zirvelerinde yapıldığı gibi Güney'e

yapılan atıflar aranmış ve işbirliğinin gelişim haritası çizilmeye çalışılmıştır. Güney-Güney işbirliğinin mihenk taşı olarak sayılan Buenos Aires Eylem Planı (Buenos Aires Plan of Action-BAPA) bu bölümde en çok üzerinde durulan başlık olmuştur. BM sistemi içerisinde Güney-Güney işbirliğinin direkt konu edindiği Birleşmiş Milletler Güney-Güney İşbirliği Ofisi'ne yine bu bölüm içerisinde yer verilmiştir. Güney-Güney işbirliğinin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (Sustainable Development Goals-SDG) ile bağdaştırılması, günümüzde ve ilerleyen dönemlerde Güney-Güney işbirliğinden sıkça söz edilmesini kaçınılmaz kılmaktadır.

Günümüzde Güney ülkeleri, küresel ekonomik sistemin en büyük payını oluşturmaktadır ve Güney-Güney işbirliğinin gelişmekte olan bu ülkelerin kalkınma ve büyüme mücadeleleri bağlamında şekillendiği görülmektedir. Sınırlı sayıda ortak özellikleri olan Güney aktörlerinin neden ve nasıl bir işbirliğine yöneldikleri sorusuna cevap arayan bu çalışmada Güney-Güney işbirliğinin zamanla bir seçenek halinden çıkıp, küreselleşme çağında bir zorunluluk haline dönüştüğü ortaya koyulmuştur. Uluslararası arenada Bağlantısızlar Hareketi ve BM başta olmak üzere pek çok aktör tarafından kabul gören ve içselleştirilen Güney-Güney işbirliği ortaklığa dayanan beş ana ilkeden oluşmaktadır. Bu ilkeler; ulusal egemenliğe ve liderliğe saygı duymak, yataylık ve eşitlik, koşulsuzluk, karşılıklı yarar ve Kuzey-Güney işbirliğini tamamlayıcılıktır. Herkesçe kabul edilebilir bu ilkelerin tam anlamıyla uygulanmasında soru işaretleri olsa da farklı kalkınma seviyelerinde olan birçok ülkenin aynı pota içerisinde toplanması, herkese uygun görüşme ortamlarının sağlanması bu çalışma özelinde Bağlantısızlar Hareketi ve G-77'nin, genelde ise Güney-Güney işbirliğinin sağladığı önemli bir başarı olarak görülmektedir. İşbirliği yapılabilecek bütün alanları kapsayan ve küresel gelişmelere göre şekil alabilen Güney-Güney işbirliği, günümüzde Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile kurulan kaçınılmaz organik bağı sayesinde altın çağını yaşamaktadır. Güney-Güney işbirliğinin nasıl ortaya çıktığı ve nasıl geliştiği sorusunun cevabı, Güney kavramının geçirgen ve dinamik yapısından varoluşsal olarak etkilenmektedir ve ancak işbirliğine taraf olan aktörün kimliği, amacı ve işbirliğinin dönemi bağlamında ayrı ayrı değerlendirilerek ortaya konabilir.

Güney kavramının semantik olarak incelendiği bölüm ile başlayan bu çalışmada nicel araştırma yöntemleri ile Güney kavramının kullanım alanları ve kullanım sıklığı tarihsel model ile analiz edilmiştir. Hem Güney kavramının kullanımına hem de Güney-Güney işbirliğine ilişkin literatür taraması yapılmıştır. Türkçe literatürde Güney-Güney işbirliğini direkt konu edinen çalışmalar oldukça azdır ve literatürdeki boşluk göze çarpmaktadır. İngilizce literatürün hâkimiyetinde olan Güney-Güney işbirliği konusu yabancı kaynaklarda da diğer konulara nazaran daha az yer kaplamakta, genellikle kalkınma ve bölge çalışmaları bağlamında ele alınan Güney-Güney işbirliğinin teorik altyapısını inceleyen çalışmalara ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Türkçe literatürde Güney-Güney işbirliğini doğrudan konuyu ele alan çalışmalar yerine Güney-Güney işbirliğinin ülke, bölge ve ekonomi çerçevesinde ele alan (Tekin, 2017; Akgemci, 2012; Karaca, 2013; Soner, 2014; Urcan, 2015; Üngör, 2009; Tahsin, 2005) çalışmaların yapıldığı görülmektedir.

Tez kapsamında metodolojik olarak, niteliksel araştırma yöntemlerinden yararlanılmış ve Güney aktörlerini işbirliği çerçevesinde bir araya getiren süreç araştırılmıştır. Bu bağlamda Güney-Güney işbirliğini direkt ya da dolaylı yönden konu edinen uluslararası aktörlerin ve ilgili uluslararası kuruluşların bildireleri, toplantı metinleri ve raporları incelenerek birincil kaynaklardan yararlanılmıştır. Bağlantısızlar Hareketi ve Birleşmiş Milletler organları özelinde birincil kaynakların periyodik sırayla incelenerek değerlendirilmesi yoluyla, özellikle Türkçe literatürdeki Güney-Güney işbirliği konusunun tarihsel ve kavramsal çerçevesine dair boşluğun doldurması amaçlanmıştır. Güney-Güney işbirliği konusunda Türkçe literatüre yapılan bu katkı, gelecekte yapılacak olan çalışmalara bir kılavuz olabilecek şekilde tasarlanmıştır.

Çalışmanın bölümlerini oluşturan ve Güney-Güney işbirliğinin ana iki damarı olarak görülen Bağlantısızlar Hareketi ve Birleşmiş Milletler dışında, Güney-Güney işbirliğinin gelişmesini ve geleceğini etkileyen yönlendirici ülkeler ve ülkeler arası gruplar ile bölgesel örgütler gibi diğer aktörlerin varlığı kabul edilmiş fakat bu çalışmanın hacmini ve sınırlılığını koruma çabası nedeniyle araştırma kapsamına dâhil edilmemiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜNEY-GÜNEY İŞBİRLİĞİ: KAVRAMSAL VE TARİHSEL PERSPEKTİF

1.1. Küresel Güney

Küresel Güney düz bir okuma ile coğrafi tanım olarak güney yarım küreyi belirtmektedir. Ancak burada konu edilen Güney, kuzeyden ekvator çizgisi ile ayrılmış coğrafi bir bölgenin aksine, sosyo-ekonomik gelişmişlik farkını belirten kavramsal bir sınırdır. Küresel Güney'in coğrafyası ekonomik-politik olarak ayrılmakla birlikte bu kavrama dâhil edilen insan nüfusunun ağırlığı Kuzey yarım kürede toplanmıştır. Küresel Güney'i ekonomik göç sınırları belirlemektedir. Bu kavramsal sınırın içinde Asya, Afrika, Latin Amerika ve Karayipler'de bulunan çeşitli ülkeler ve uluslararası aktörler yer almakta bazıları ise dışlanmaktadır. Ekvator çizgisinin altında kalan Avustralya ve Yeni Zelanda Kuzey ülkesi olarak sayılırken, küresel Güney'in yoksul ada ülkelerinden, Brezilya gibi sanayileşmiş ülkelere ve OPEC ülkelerine (Sönmezoğlu, 2005: 130) kadar uzanan geniş bir yelpazesi vardır. Küresel Güney'de yer alan ülkelerin pek çoğu sömürge altında yaşamış ve dekolonizasyon sürecinin iç dinamiklerini değiştirdiği veya iki kutuplu Soğuk Savaş düzeni sürecince iki kutba da dahil olmayan, Üçüncü Dünya Ülkesi olarak anılmış ülkelerdir. Aynı zamanda kalkınma çalışmalarının artmasıyla sıkça kullanılmaya başlanan gelişmekte olan ülkeler ve az gelişmiş ülkeler de küresel Güney olarak anılmakta hatta bu terimler yerine Güney teriminin kullanılmasının daha olumlu olacağı düşünülmektedir (Rigg, 2015). Güney üçüncü dünya ülkelerine tekabül etse de tam olarak örtüşmemekte (Dirlik, 2007), ortaya çıkış zamanları ve anlam derinlikleri bakımından ayrılmaktadırlar. Üçüncü dünya veya gelişmekte olan ülke kavramlarının ikamesi olarak görülen Güney terimi, ardılları gibi hiyerarşik bir yapıya sahip olmayan anlam bütünlüğü ile Güney-Güney işbirliğinin görece eşitler arasındaki işbirliği doğasını desteklemektedir. Kuzey-Güney kavramlarının kullanılması, üçüncü dünya ve gelişmekte olan ülke gibi hegemonik etkileri yok ederek, kavramlar arasındaki eşitsizlikleri yok saymaktadır (Çelik, 2016: 116).

Endüstriyel gelişmenin kuzey, yoksulluk ve dezavantajların ise güney yarımkürede yoğunlaşması küreselleşmenin de etkisiyle daha çok göz önüne gelmiş, bu ayrım üzerine çeşitli çalışmalar yapılmaya ve bu konuda bir şeyler yapılması gerektiği vurgulanmaya başlanmıştır. Kuzey-Güney ayrımı ve küresel Güney hakkında yapılan ilk çalışmaların tarihi 1960'lı yıllara dayanmaktadır. Küresel Güney'in ilk olarak yer aldığı eser bazı kaynaklarda (Tosunoğlu, 2014: 19-31) 1966 yılında yayınlanan David Horowitz'in Kuzey ve Güney Yarımküreler: Uluslar Arası Ekonomik Dengesizlik (Horowitz, 1966) adlı kitabı olarak geçmektedir. Bazı kaynaklar ise (DiNicola, 2017: 4) küresel Güney kavramının ilk defa kullanımını 1969 yılında Liberation dergisinde yayınlanan aktivist Carl Oglesby'nin aşağıdaki ifadeleri içeren yazısına dayandırmaktadır:

Güce kavuşup kampüs kuran öğrenciler, oy verme hakkı kazanıp bazı belediye başkanlarını seçen siyahlar... daha az çalışıp daha çok ücret alan işçiler, özel mülkiyete park eden hippiler, ABM (anti balistik füze) anlaşmasını yenen liberaller, NATO'dan kaçan Batı Avrupa, Varşova Paktı'ndan kaçan Doğu Avrupa ve Batı imparatorluklarından kaçan Güney (Oglesby, 1969:19).

Kuzey-Güney ayrımına yer veren diğer önemli bir çalışma ise kısaca Brandt Raporu olarak bilinen 1980 yılında eski Batı Almanya şansölyesi Willy Brandt'ın başkanlık ettiği Kuzey-Güney: Hayatta Kalma Programı: Uluslararası Kalkınma Sorunları Bağımsız Komisyonu raporudur (Brandt, 1980). İlk örneklere kıyasla daha geç bir tarihte yapılan bu çalışma Güney teriminin popülerleşmesini sağlamış; Kuzey ülkeleri ve Güney ülkeleri arasındaki ekonomik dengesizliğe dikkat çekmiştir.

Küresel Güney kavramı sosyal bilimler literatüründe kullanılmaya başlandığından beri coğrafi teriminin ve coğrafya bilim dalının dışında kalan pek çok alanda anılmaya başlanmıştır. Küresel Güney kavramı üçüncü dünya ve gelişmekte olan ülkelerle ilgilenen kalkınma çalışmaları, kırsaldan kente, Güney'den Kuzey'e ya da az gelişmişten çok gelişmişe doğru hareket eden göç çalışmaları, Bağlantısızlar Hareketi'nin misyonunu değiştirmesi, küreselleşme sürecinde süregelen uluslararası sistemde kendini dışlanan, görünmeyen, öteki gibi hisseden uluslararası aktörlerin tanımı gibi daha da uzatabilecek konularda ideolojik veya ekonomik veya politik veya sosyal veya sosyolojik veya kültürel anlamda çok çeşitlik pratik ve teorik alanlarda kullanılmaktadır.

Küresel Güney terimi ulus ötesi ve post kolonyal çalışmalarda mihenk taşı olarak görülmektedir. Küresel ekonomik merkezlerinin Kuzey Amerika ve Avrupa dışında merkezlere doğru kayması ve bu yeni merkezlerin bölgesel güç olarak yükselerek jeopolitik önemlerinin öne çıkması Güney teriminin son dönemlerdeki popülerliğini etkilemiştir. Uluslararası arenada yaşanan gelişmeler bağlamında ihtiyaç üzerine kullanılmaya başlayan küresel Güney teriminin tanımı, içeriği ve aktörleri; bu ihtiyaçların çeşitlenmesi ile değişebilmektedir. Hegemonik güçlere karşı direnen unsurları içeren bu terim aynı zamanda karşıtından da beslenmektedir. Bu özellikler küresel Güney'e ve tanımına dinamik bir hava katmaktadır. Küresel Güney, geleneksel olarak Bağlantısızlar Hareketi gibi hükümetler arası kalkınma örgütleri içinde ekonomik olarak dezavantajlı ülkelere ve üçüncü dünyaya soğuk savaş sonrası bir alternatif olarak atıfta bulunmak için kullanılmaktadır. Öte yandan, küreselleşmenin hızla artmasından olumsuz etkilenen alan ve halkları ele almak için ulusal bir anlamda da kullanılmaktadır. Bu tanım, kalkınmış Kuzey'de bulunan yoksul ve dışlanmış dezavantajlı insanları da kapsamaktadır (López 2007; Prashad 2012).

2014 yılında Almanya'da bulunan Asya ve Afrika Çalışmaları Enstitüsü araştırmacılarının yaptığı geniş bir çalışmada, 20.000'den fazla hakemli derginin dahil olduğu tüm araştırma alanlarında 55 milyondan fazla kaydı kapsayan Scopus veri tabanında "Küresel Güney" kavramının kullanımı niceliksel olarak ölçmeye çalışılmıştır (Pagel vd., 2014).

Şekil 1: 2004 ve 2013 Yılları Arasında Küresel Güney Terimini İçeren Yayınların Sayısı

Kaynak: (Pagel, vd.,2014)

Başlık, Özetler ve Anahtar Kelimeler, ayrıca Sosyal Bilimler ve Beşerî Bilimler alanlarındaki çalışmalarda “Küresel Güney” terimi aranmış, 1996 ve 2014 yılları arasında yayınlanan 1204 adet belgeye ulaşılmıştır. 2004’ten 2013 yılına kadar Küresel Güney terimini içeren çalışma sayıları yukarıda gösterilmiştir. Çalışma sayıları, giderek artan bir eğilim göstermektedir. Yine bu araştırmada, en çok alıntılanan ilk on çalışma gözetilerek küresel Güney terimi ile ilişkilendirilen bölgeler analiz edilmiş; Asya, Afrika, Latin Amerika, Orta Doğu olarak sıralanmıştır. Küresel Kuzey terimi ile ilişkilendirilen bölgeler ise; Avrupa, Kuzey Amerika, Japonya, Avrupa Birliği, Batı ve OECD olarak belirlenmiştir. En çok alıntı yapılan yayınlarda küresel Güney terimini ile ilişkilendirilen konular; adil ticaret, su kullanımı, göç, çalışma koşulları, küçük ölçekli tarımdan büyük ölçekli çiftçiliğe yanlış geçiş, kentleşme sorunları, çocuk işçi, HIV/AIDS, sağlık sistemi, yoksulluk, Güney’deki özelleştirmenin ve neoliberalizmin sonuçları olarak buluşmuştur. Kuzey ile karşılaştırmalı olarak çalışılan konularda küresel Kuzey’in çoğu zaman güçlü bir devlet ve kamu sektörü ile ilişkilendirilirken, küresel Güney’in daha çok Batılı aktörler tarafından desteklenen kapitalizmin ve yeterli devlet düzenlemelerinin bulunmadığı ve bu koşulların Güney halklarının yaşam koşullarını olumsuz yönde etkilediği bir alan olarak sunulduğu, kentsel küresel Kuzey ile kırsal küresel Güney ayrımı yapıldığı belirtilmiştir.

Yukarıdaki çalışmanın ortaya koyduğu üzere, Güney kavramı tek bir tanımı olmayan ve çeşitli kalkınma konuları ile ilişkilendirilmesiyle değişken bir doğaya sahiptir. Tarihsel olarak zaman zaman ideolojik, politik ve ekonomik girdilerle işlenen küresel Güney kavramı günümüzde daha çok kalkınma politikası ile ilişkilendirilmekte, gelişmekte olan ülkeler arasında hiyerarşik olmayan yatay ilişkiler ağı ile ortaya çıkan sosyo-ekonomik bir çerçeveyi ifade etmektedir.

Küresel Güney kavramının giderek artış gösteren kullanımı günümüzde en üst seviyesindedir. Kavramın kullanılmasının artması temsil ve konu edildiği organizasyonların artması ile doğru orantılıdır. Bu çalışmada konu edilen Bağlantısızlar Hareketi ve Birleşmiş Milletler organları dışında, 20'ler Grubu (G-20), BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika Cumhuriyeti), IBSA (Hindistan, Brezilya, Güney Afrika) gibi yirmi birinci yüzyılda ortaya çıkan; küresel Güney ve kalkınma üzerine işbirliği üzerine çalışma alanları dolayısıyla Güney kavramının günümüzde popülerliğinin artmasını sağlamışlardır.

1.2. Güney-Güney İşbirliği Tanımı ve Tarihsel Gelişimi

Gelişmekte olan ülkelere toplu olarak atıfta bulunmak için Güney teriminin kullanılması, 1970'li yıllardan bu yana artan bir grafik çizmektedir. Güney kavramının terminolojide kullanımının artması, gelişmekte olan ülkeler arasında işbirliği yerine Güney-Güney işbirliği kullanımını hâkim kılmıştır. Özellikle Birleşmiş Milletlerin; teknik kapasite geliştirmeye, uzman değiş tokuşuna ve deneyim ve bilgi birikimini paylaşmaya odaklanan gelişmekte olan ülkeler arasında teknik işbirliği (Technical Cooperation Among Developing Countries-TCDC) ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki ticaret ve teknoloji akışına odaklan gelişmekte olan ülkeler arasında ekonomik işbirliği (Economic Cooperation Among Developing Countries-ECDC) ayrımını kaldırarak birleştirmesi, Güney-Güney işbirliği kavramının popülerliğini arttırmıştır. Temelde en az iki Güney aktörünün işbirliğini ifade eden Güney-Güney işbirliği; iki veya daha fazla gelişmekte olan ülkenin teknik becerilerini paylaştığı, bilgi alışverişi yaptığı, teknolojileri transfer ettiği ve finansal yardım sağladığı benzersiz bir düzenlemedir. Bu işbirlikleri dayanışma, ulusal egemenliğe saygı, koşulsuzluk, ulusal mülkiyet ve karşılıklı saygı ilkeleri üzerine

kuruludur. Güney-Güney işbirliği sadece ekonomik işbirliğini değil sağlık, eğitim, iletişim, ulaşım, araştırma ve geliştirme gibi çeşitli alanları kapsamaktadır. Bu işbirliği, genellikle Kuzey'den gelen tek taraflı maddi yardım ya da bilgi aktarımından ayrılarak karşılıklılık ilkesi ile aktörlerin ortak hareketi ile yön almaktadır. Aktörler arası uzmanlık değişimi sayesinde gelişmekte olan ülkeler bilgi, teknik destek sağlayarak birbirlerine destek olmaktadır. Sözü edilen aktörler gelişmekte olan devletlerle birlikte hükümetleri, organizasyonları, örgütleri ve bireyleri içermektedir. Güney-Güney işbirliği tarihsel ya da coğrafi çerçevede ortak kalkınma zorlukları ile yüzleşen Güney aktörlerinin, ortak çözümler bularak sonuca daha hızlı bir şekilde ulaşma motivasyonu olarak da tanımlanabilir. Bütün bu özellikler, Güney-Güney işbirliğinin klasik Kuzey-Güney işbirliğinden/ yardımından ayırmaktadır.

Kuzey-Güney işbirliğinden bahsederken başka unsurlarını dahil etmeden Resmi Kalkınma Yardımı (ODA) kastedilmektedir. 1960'lı yıllarda OECD çatısı altında oluşturulan ODA, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmasına yardımcı olmak üzere; gelişmiş ülkelerin ticaret, yatırım ve teknoloji gibi pazar odaklı hükümet yardımlarından oluşmaktadır. Üye ülkelerin küresel değişimlere karşı ekonomik ve sosyal tepkilerini ölçen OECD, kalkınma yardımlarını her üç yılda bir değişen ODA almaya uygun ülkeler listesi bağlamında gerçekleştirmektedir. Kuzey-Güney işbirliğinin geleneksel ve önemli kaynağı ODA, Kalkınma Yardımları Komitesi (Development Assistance Committee-DAC) tarafından yönetilmektedir. Özellikle en az gelişmiş ülkeler ile aşırı borçlu ülkelere şartsız yardım sağlama görüşünde olduğunu belirten ve kalkınma yardımları için uygun strateji, politika ve kurumsal çerçeveye sahip, kalkınma yardımları hususunda gayri safi milli gelirin % 0.20'sinin üzerinde ya da 100 milyon ABD Doları tutarında yıllık ODA sağlayan, kalkınma yardımları için performans izleme ve değerlendirme sistemine sahip DAC üyeleri; Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Avrupa Birliği, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Japonya, Güney Kore, Lüksemburg, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere, ABD'den oluşmaktadır. Diğer OECD ülkeleri, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu,

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Afrika Kalkınma Bankası, Asya Kalkınma Bankası ve Inter-Amerikan Kalkınma Bankası ile gözlemci statüsüne sahiptirler.

Resmi Kalkınma Yardımı gelişmiş ülkeden, gelişmekte olan ülkeye direkt yapılabildiği gibi, BM veya Dünya Bankası gibi çok taraflı bir aracı vasıtasıyla da yapılabilmektedir. Yardım ekonomik kalkınmaya destek vermek için sağlanmakta burslar, borçlar ve teknik destek içermektedir. BM, gelişmiş ülkelerin gayri safi milli hasılasının %7'sini ODA'ya aktarmalarını belirlemiştir ve bu yardımlar; 2010 yılında OECD tarafından kararlaştırılan kişi başına düşen milli geliri 12.276 Amerikan Dolar'ın altında olan gelişmekte olan ülke ve bölgelerden oluşan, periyodik olarak güncellenen liste baz alınarak yapılmaktadır. Kuzey-Güney işbirliği konusunda başvurulmuş başlıca kaynak olarak görülen DAC, 1996 yılında ortaya koyduğu Uluslararası Kalkınma Hedefleri'nin daha sonra Binyıl Kalkınma Hedeflerine dönüşmesiyle küresel kalkınma pratiğine önemli bir katkıda bulunmuştur. Güney-Güney işbirliğinin de genişleyen hacmine kayıtsız kalmayan DAC, 2008 yılında Güney-Güney işbirliği sağlayıcılarına ulaşmak, girişimlerini takip etmek ve veri toplamak amacıyla Güney-Güney işbirliğine dair bir ekip oluşturmuştur.

Güney-Güney işbirliği sağlayıcıları birçoğu azalan hacimlerle de olsa, ODA alıcıları olmaya devam etmektedir. Ortak ülkelerle dayanışmalarının altını çizerek, işbirliklerini tanımlamak için bağışçı ve yardım gibi terimleri kullanmakta kaçınan bu aktörler ve genel olarak OECD ile ve özellikle de DAC ile ilişki kurmakta seçicidirler. Şili, Meksika ve Türkiye Güney-Güney işbirliğinin birçok özelliğini paylaşmalarına rağmen OECD üyeleri olarak, DAC ile ilişkileri diğer gelişmekte olan ülkelere nazaran daha gelişmiştir.

Tablo 1: Güney-Güney işbirliği ve Kuzey-Güney işbirliği arasındaki farklar

	Güney-Güney İşbirliği	Kuzey-Güney İşbirliği
Yöntem	Ağırlıklı olarak proje yardımı	Proje yardımı yerine geçen program yardımı
Sektörel odak	Bunlarla sınırlı olmamakla birlikte; altyapı ve üretken sektörler	Bunlarla sınırlı olmamakla birlikte; sosyal sektörler ve yönetim
Önceliklerin Belirlenmesi	Talep tabanlı: Kıdemli yetkililer işbirliği için spesifik projeleri üst düzey diyalog yoluyla ifade eder	Strateji tabanlı: Teknik tartışmalardan oluşturulmuş ulusal kalkınma stratejisi donörler için öncelikli alanları belirtir
Politika şartlılığı	Büyük ölçüde kaçınılır	Büyük ölçüde şartlılık vardır
Diğer Akışlarla İlişkisi	İmtiyazsız akışlarla karışık melez girdiler	Kalkınma yardımları ile imtiyazsız resmi olmayan akışların ayrılması

Kaynak: (Agenda 2030, 2017:19-20)

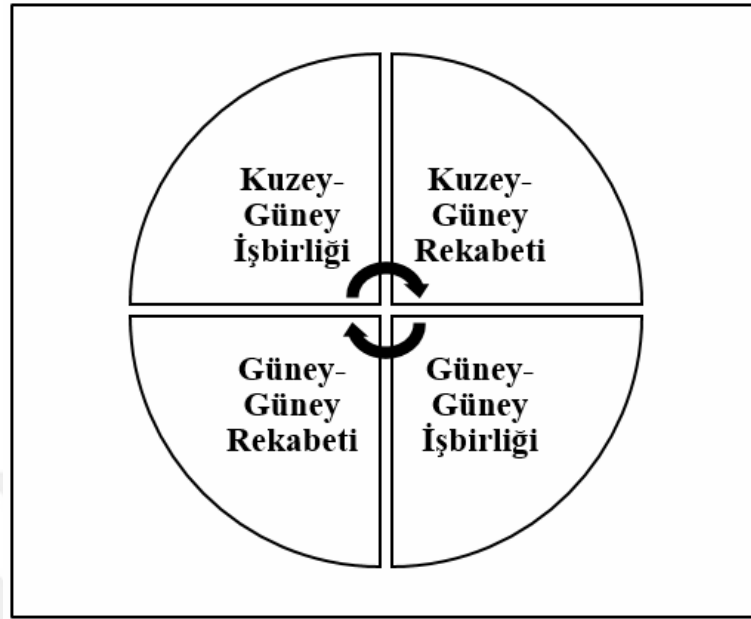
Gelişmekte olan ülkeler arasında dolaşan yardımlar ile Kuzey'den Güney'e yapılan yardımlar arasında temel bir varoluş farkı vardır. Kuzey-Güney işbirliğine katılan aktörler arasında donör ve alıcı dikey ilişkisi gözetilirken, Güney-Güney işbirliği sağlayıcıları arasında yatay bir ilişki kurulmak istenmekte, işbirliğine katılan taraflar kendilerini, karşılıklı yarar sağlayan meslektaşlar olarak görmektedirler. Güney-Güney işbirliği ile Kuzey-Güney işbirliği arasında yaklaşım, yöntem, sektörel odak, önceliklerin belirlenmesi, politika şartlılığı, diğer akışlarla ilişkisi açısında farklılıklar görülmektedir. Güney-Güney işbirliğinde proje yaklaşımı odaklı karşılıklı fayda ve dayanışma vurgusu vardır. İşbirliği alanlarında talep tabanlı önceliklere yer verilirken, uygulamada politika şartlılığı aranmamaktadır. İşbirliği altyapı ve üretken sektörler üzerinde yoğunlaşmakla beraber maddi dayanakları resmi hükümet yardımları dışında melez girdileri de içermektedir. Güney-Güney işbirliği bütçesi geleneksel ODA bağışları ile kıyaslandığında küçük bir kısma karşılık gelmektedir. Güney-Güney işbirliğinde yardımı üstlenen aktörler, donör ve bağışçı olarak anılmayı reddederek, bunun yerine kalkınma için birlikte çalışan ortaklar olarak anılmak istemektedir. Kalkınma yardımları bağlamında oluşturulan karşılıklı ilişki

Güney-Güney işbirliği başlığında toplanmaktadır. Güney-Güney işbirliğinin temel ilkeleri: Talep odaklı olması; Ulusal egemenliğe saygı duyması; Politik ve ekonomik koşul aramaması; Paylaşım ruhu ile dayanışma odaklı hareket etmesi; Karşılıklı yarar gözetmesi olarak sıralanabilir. Kuzey-Güney işbirliğine katılan aktörleri de içeren ve donör ülkeye olan bağımlılığı azaltmayı hedefleyen Güney-Güney işbirliği, daha adil ve iyi bir dünya anlayışı ile hareket etmekte, donör-alıcı söylemini reddederek işbirliği ortaklıkları geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Kuzey-Güney ve Güney-Güney arasındaki ilişkiler ağı tüm iyi niyet ve ilkeleriyle hem işbirliğini hem de rekabeti içermektedir. Kuzey-Güney işbirliğinin donör-alıcı olarak kodlanan, şartlara bağlı hegemon yapısı, Kuzey aktörleri arasında kimin siyasi etki, pazar payı ve kaynak erişimini arttırma şartları belirleyen donör olarak Güney aktörleri ile yapılmak istenen işbirliğinin çerçevesini çizeceği yönünde rekabete yol açmaktadır. Bununla birlikte son dönemlerde giderek güçlenen Asya merkezli güç eksenleri; BRICS Bank olarak kurulduktan sonra olarak yeniden adlandırılan Yeni Kalkınma Bankası (New Development Bank) ve Çin liderliğinde kurulan Asya Altyapı Bankası (Asian Infrastructure Investment Bank -AIIB) Kuzey-Güney ilişkiler ağının bir diğer rekabetçi yanını oluşturmaktadır (Mawdsley, 2015: 3).

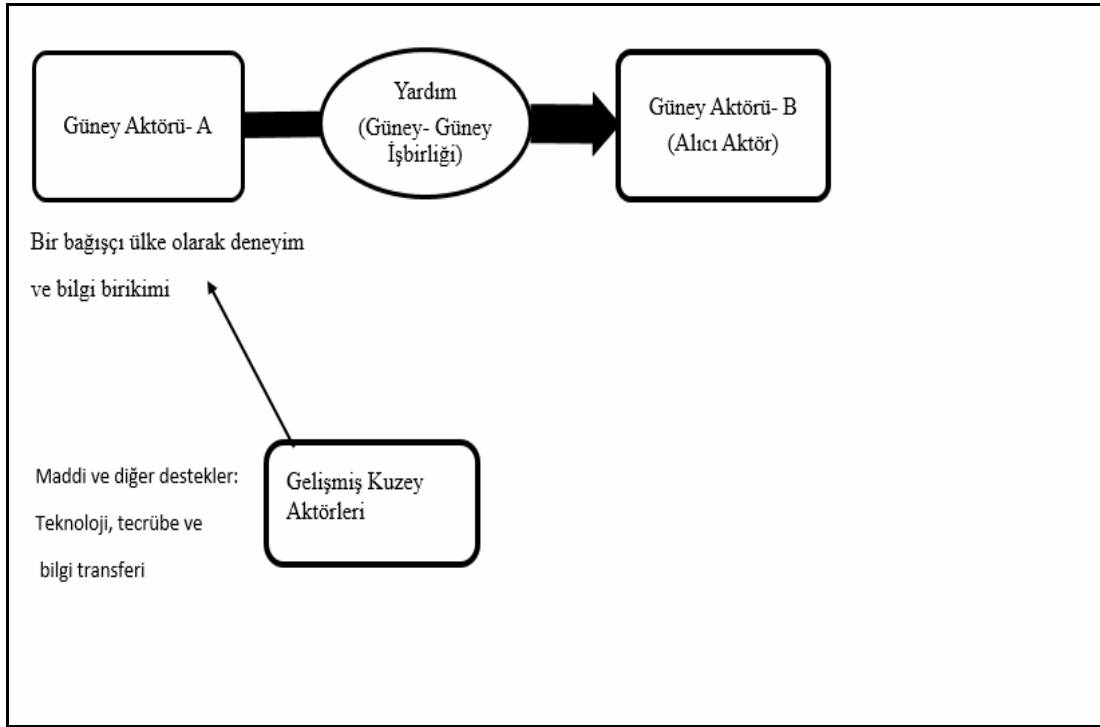
Güney-Güney işbirliğinde ise göreceli olarak aynı kulvarda bulunan aktörler, işbirliği ortakları olduğu gibi aynı zamanda rakiplerdir. Heterojen bir grup olan ve içerisinde kendi güneylerini içeren küresel Güney'deki rekabette, küresel yönetime katkı sağlayan aktörler aynı zamanda Güney-Güney işbirliğinin önde gelen ortakları ve yön vericileri olarak öne çıkmaktadır.

Şekil 2: İşbirliği ve Rekabet

Güney-Güney işbirliği ile anılan Üçlü İşbirliği (Triangular Cooperation); İki veya daha fazla gelişmekte olan ülkenin gelişmiş ülkeler ya da çok taraflı kuruluşlar tarafından kalkınma işbirliği programları ve projeleri uygulamak için desteklenen Güney merkezli ortaklıklar olarak tanımlanmaktadır. Kuzey ortakları tarafından desteklenen Güney-Güney işbirliğini ifade eden Üçlü işbirliği sayesinde Güney kalkınma yardımı sağlayıcıları, çok taraflı ve gelişmiş ülke ortaklarının finansal ve teknik desteklerinden, deneyim ve teknik bilgilerinden yararlanmaktadır. İşbirliğinde eşitliği sağlama ve başarının artırılmasında giderek daha fazla rol oynamaktadır.

Şekil 3: Üçlü İşbirliği Akışı

Kaynak: (Japan ODA, 2011)

Güney-Güney işbirliği modelini kullanan ülkeler bu işbirliğini; yüksek nüfus baskısı, yoksulluk, açlık, hastalık, çevresel bozulma, çatışma ve doğal afet gibi kalkınma zorluklarını ele almak için bilgi, beceri, uzmanlık ve kaynakları paylaşarak karşılıklı fayda sağlayan bir ilişki olarak görmektedir. Ayrıca bu ülkeler çevre güvenliği, HIV / AIDS gibi sınır ötesi konular, sermaye ve emek hareketleriyle başa çıkmak için birlikte çalışmaktadırlar. Güney-Güney işbirliği günümüzde üretimdeki Kuzey'den Küresel Güney'e coğrafi kaymalar ve Küresel Güney'deki Çin, Hindistan, Brezilya gibi bazı ülkelerin küresel başarıları nedeniyle günümüzde popüler bir kavram haline gelmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin kapasiteleri geliştikçe, Güney-Güney işbirliğinin teknik işbirliğinin ötesinde diğer alanlara bir genişlemesi olmuştur. Günümüzde Güney-Güney işbirliği, diğer araçların yanı sıra teknolojik transferleri, bilgi değişimlerini, finansal yardımları, teknik yardımları ve imtiyazlı kredileri içermektedir.

Şekil 4: Güney-Güney İşbirliğinin Gelişimi

Kaynak: (Lopez, 2014:10)

Güney-Güney işbirliğinin literatürde geçerli tek bir tanımı olmamakla birlikte, tanımı yapan her aktöre göre de farklılık göstermektedir. Aşağıda Güney-Güney İşbirliğine dair çeşitli tanımlara yer verilerek hem işbirliğinin ana çerçevesi çizilmeye çalışılmış hem de tanımı yapan aktörlerin Güney-Güney işbirliğinde yer aldığı vurgulanmaya çalışılmıştır.

Birleşmiş Milletler Güney-Güney İşbirliği Ofisi (UNOSSC), Güney-Güney işbirliğini geliştirmekte olan ülkeler arasında teknoloji, kaynak, personel, bilgi ve deneyim değişimi/ paylaşımı olarak tanımlamaktadır (UNOSSC a, 2014). Güney-Güney İşbirliği, geliştirmekte olan ülkeler arasında çözmeye yönelik ekonomik, politik, teknik, sosyal, çevresel ve teknolojik alanlarda eşit aktörler arasında ikili, bölgesel ve bölgelerarası işbirliklerini teşvik eden ilişkiler ağıdır. Finansal kriz, iklim değişikliği, enerji güvenliği, Bretton Woods kurumlarının dünya düzeninde yeri gibi artık küresel hale gelmiş problemler için tartışma ve öneri ortamları sağlamaktadır.

Güney-Güney İşbirliğinde aktif bir rol oynayan BM Kalkınma Programı Güney-Güney işbirliği ve üçlü işbirliğini birlikte anarak, yoksulluğu azaltarak refahı

arttırmak ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne, başka bir deyişle Küresel Hedeflere ulaşmak adına cesur, yenilikçi, güçlü ve gelişen işbirliği tanımını yapmıştır (UNDP a, 2018).

Güney-Güney İşbirliği, yine BM'nin Güney-Güney ve üçlü işbirliği operasyon destek kılavuzunda iki ya da daha fazla gelişmekte olan ülkenin bireysel ve/veya ortak ulusal kalkınma amaçları doğrultusunda bilgi, beceri, kaynak ve teknik bilgi paylaşımı olarak tanımlanmış ve bu işbirliğine hükümetler, bölgesel örgütler, sivil toplum, akademi ve özel sektör dahil edilmiştir. Güney-Güney İşbirliğinin Kuzey-Güney İşbirliği yerine geçecek bir oluşum olarak değil tamamlayıcısı olarak görüldüğü vurgulanmıştır (UNDP a, 2018).

Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu Güney-Güney İşbirliği'ni geliştirmekte olan ülkelerde hükümetler, örgütler ve bireyler arasında politik, ekonomik, sosyal, kültürel, ekolojik ya da teknik alanda bilgi paylaşımı olarak tanımlarken ikili, bölgesel ya da bölgeler arası olarak gerçekleşebileceğini belirtmiştir (Levillain, 2012).

Eylem İçin Akra Gündemi Güney-Güney işbirliğini detaylı bir konsept sunarak, geliştirmekte olan ortaklar arasında eşitlik, işlerine müdahalede bulunmama, bağımsızlığa, ulusal egemenliğe, kültürel çeşitliliğe saygı, kimlik ve yerel içerik ilkelerine gözetme olarak tanımlamaktadır (AAA, 2008).

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Güney-Güney işbirliğini bilgi, deneyim, teknoloji, kaynak gibi kalkınma çözümlerinin küresel güney arasında ortak paylaşım ve mübadelesi olarak tanımlamıştır (FAO, 2016).

Dünya Sağlık Örgütü Güney-Güney işbirliğini, BM tanımına çok yakın olarak geliştirmekte olan ülkelerde hükümetler, örgütler ve bireyler arasındaki uzmanlık ve bilgi birikimi paylaşımı olarak tanımlamıştır (WHO, 2018).

OECD'nin tanımı detayların altını çizmekte, Güney-Güney İşbirliğinin; Güney-Güney ticareti, Güney-Güney yatırımı, Güney-Güney teknoloji transferi ve

Güney-Güney kalkınma işbirliği gibi farklı yönlerini tek tek dikkate almadan geçerli bir tanımı yapılamayacağını belirtmektedir (Zhou, 2010:1).

Bazı akademi çevrelerinde Güney-Güney işbirliği, dünya sisteminin dezavantajlı kısmı arasında, tarihsel değişim bağlamında karşılıklı fayda ve dayanışma vizyonuna sahip bir dizi uygulama ve kilit bir organizasyon kavramı şeklinde tanımlanmıştır (Gray ve Gills, 2016: 557).

Etkili Kalkınma İçin Sivil Toplum Kuruluşları Ortaklığı'nda Güney-Güney işbirliği; dayanışma, karşılıklılık, eşitlik, egemenliğe saygı, insan hakları, iç işlerine karışmama gibi yatay kalkınma işbirliği ilkeleri ile bağdaştırılmış ve Güney-Güney işbirliği sağlayıcıları OECD üyesi olmayan Afrika, Asya, Latin Amerika ve Okyanusya ülkeleri olarak tanımlanmıştır (CSO, 2016).

Güney-Güney işbirliği aynı zamanda, fikri temelini oluşturduğu savunulan karşılıklı fayda, barış içinde bir arada yaşama, ulusal egemenliğe saygı, iç işlerine karışmama, kalkınmakta olan partnerler arasında eşitlik ve ulusal bağımsızlığa, kültürel farklılığa, kimliğe saygı gibi Bandung Konferansı ilkeleriyle de tanımlanmaktadır (UNA-UK, 2016).

Nairobi Sonuç Belgesi'nde Güney-Güney işbirliğini klasik kalkınma yardımından ayırarak herhangi bir şarta bağlı olmadan ulusal egemenliğe ve mülkiyete saygı ilkeleri tarafından yönlendirilen “dayanışmaya dayalı, eşitler arası işbirliği” olarak tanımlanmıştır (UN a., 2009).

Güney-Güney işbirliğinin miladı olarak sayılan Buenos Aires Eylem Planı'nda (BAPA), Gelişen Ülkeler Arası Teknik İşbirliği (TCDC) dolayısıyla Güney-Güney işbirliğinin tanımı, gelişmekte olan ülkeler arasında çoklu bağlantıların bir çerçevesini oluşturmak için geliştirilen bilinçli, sistematik ve politik olarak motive edilmiş bir süreç olarak ifade edilmiştir (BAPA, 1978).

BM ve BM teşkilatına bağlı kurumların dışında, küresel Güney'in içinden sayabileceğimiz Bağlantısızlar tarafından yapılan tanımlamalarda da farklılıklar görülmektedir. Farklı gelişmişlik seviyelerinde, farklı uzmanlık kaynaklarına,

sermayeye ve piyasalara sahip olan ve kendilerini az gelişmişlikten tek bir formül veya tek bir kalkınma yolu ile kurtaramayan, bu farklı kaynakları maksimumda kullanmak için ortak çabalara giren Güney ülkeleri olarak tanımlanmaktadır. Kendi aralarında işbirliğine yönelik yeni fırsatların ortaya çıkmasıyla, Kuzey'e karşı daha güçlü bir müzakere konumuna gelececeklerini hissetmişlerdir (NAM CSSTC a., 2018: 3).

Güney-Güney işbirliğine dair yapılan tanımlarda bu derece farklılıkların görülmesi, tanımları yapan aktörün işbirliğindeki konumunu göstermekte ve işbirliğinden beklentisi hakkında ip uçları vermektedir. BM ve BM kurumları Güney-Güney işbirliğini tanımlamakta uzmanlık ve bilgi birikimi paylaşımı gibi daha genel ifadeler kullanılırken, küresel Güney'in içinden çıkan ya da gelişmekte olan ülkeler ve bu ülkelerin oluşturduğu uluslararası örgütler/aktörler tarafından yapılan tanımlamalarda ortak tarihsel arka plan, ortak zorluklar, politik bağımsızlığı korumak, kolektif kendine güven gibi ifadeler kullanılmakta, Güney-Güney işbirliğinin dış yardımdan daha fazlasını ifade ettiği ve bağımlılık sendromunun tasfiyesini sağlayacağı belirtilmektedir. Burada sözü edilen kolektif kendine güven ve bağımlılık sendromunun tasfiyesi, Bağlantısızların yaklaşımı olan kendi kaynaklarına dayalı kalkınma, Üçüncü Dünya ülkeleri arasında işbirliği ve ekonomik entegrasyon ve son olarak Üçüncü Dünya ülkelerinin dünya siyasetinde görünürlüğünü arttıracığı iddia edilen Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen (New International Economic Order-NIEO) çağrısı maddeleriyle okunmalıdır (Karine, 2016: 2).

Tüm bu tanımların ışığında Güney-Güney işbirliği; dayanışma ruhu ile hareket eden, gönüllülük esasına dayalı karşılıklı faydayı gözeten, işbirliği partnerlerini eşitler arası yatay ortaklıklar gözeten aktörler olarak gören, Kuzey-Güney işbirliğinin rakibi değil tamamlayıcısı olduğu vurgulanan, ön şartsız, talebe dayalı, düşük maliyetli ve pratik sonuçlar beklenen, Güney tarafından Güney için şekillendirilen ilişkiler ağı olarak görülmelidir. Tanımların çeşitliliği Güney-Güney işbirliğinin anlayışında heterojen bir yapı ortaya koymaktadır. Güney-Güney işbirliği anlayışında iki temel yaklaşım ayrımı yapılmakta; 1955 yılında Bandung Konferansı atfı ile eski bağlantılar ışığında Güney'i ve Güney-Güney işbirliğini bütünsel bakış

açısı ile gören Asya yaklaşımı ile 1978 Buenos Aires Konferansı atfı ile Güney-Güney işbirliğini pratik bir teknik işbirliği olarak gören Latin Amerika yaklaşımı olarak ayrılmaktadır. Güney-Güney işbirliğine ilişkin değişik yaklaşımlar, teknokratik işbirliği söylemini benimseyen Birleşmiş Milletler sistemi ile genelde uyumlu zaman zaman ise mücadeleci söylem benimseyen ve bu çalışmada Bağlantısızlar Hareketi üzerinden ele alınan Birleşmiş Milletler dışı söylem olarak işbirliğine dair farklı retorikler yaratmıştır.(Abdenur, 2019: 11) Bu çalışmada da Güney-Güney işbirliği bu iki yaklaşım üzerinden analiz edilmiştir.

1.2.1. Güney-Güney İşbirliği Finansmanı ve İşlemesi

Güney-Güney işbirliğinin finansman enstrümanları, işbirliğine taraf olan aktörler, işbirliğinin kapsamı ve alanı özelinde değişiklik göstermektedir. Son yıllarda Güney-Güney işbirliği ortaklıkları ve işbirliği projelerine yapılan mali yardımlar giderek istikrarlı bir şekilde artmaktadır. Bu artışta Kuzeyli ortakların etkisi olduğu gibi, Güneyli ortakların ve destek sağlayıcıların giderek güçlenmesi ve artmasının da etkisi büyüktür. Ana odak noktasının Afrika ile Latin Amerika ve Karayipler olduğu Güney-Güney işbirliğinin başlıca sağlayıcıları işbirliğinin konusuna, alanına ve odağına göre değişmekle birlikte gelişmekte olan ülkeler, orta gelirli ülkeler ve diğer ülkelerle, uzmanlık ve finansal destek paylaşan gelişmekte olan ekonomiler; Brezilya, Çin, Hindistan, Güney Afrika, Tayland, Kolombiya, Mısır, Meksika, Fas, Venezuela sayılabildiği gibi Japonya, Kore, BM önemli üçgen işbirliği ortaklarıdır.

Güney ülkelerinin artan taleplerini karşılamak, teknik ve finansal kaynakların artışını da gerektirmektedir. Birçok aktör Güney-Güney işbirliğine mütevazı bütçeler ayırırken, bazı Güneyli ortaklar Güney-Güney işbirliğine büyük mali katkılarda bulunmaktadır. Çin'in 100'den fazla ülkeyi kapsayan Kemer ve Yol Girişimi (Belt and Road Initiative-BRI), Hindistan'ın Afrika ortaklarını kapsayan Uluslararası Güneş İttifakı (International Solar Alliance) en az gelişmiş ülkelere ve küçük ada ülkelerine özel önem vererek, milyarlarca dolar bütçe ayırmaktadırlar. Güney-Güney işbirliğine ciddi bütçeler ayıramayan aktörler, işbirliğinin kendine has esas doğasında bulunan teknik beceri ve bilgi değişimi kanalları ile işbirliği sürecine

katılmaktadırlar, göreceli avantajlarını kullanmaktadırlar. Brezilya, Endonezya ve Türkiye girişimcilik eğitimi, tropik tarım, afet önleme ve müdahale konularında özel uzmanlık ve kapasiteye sahip oldukları Güney-Güney işbirliği alanlarına eğilirken, Küba ve Nijerya teknik işbirliği girişimlerine önem vermektedir. Küba'nın Batı Afrika'da Ebola'ya karşı mücadelede desteği, Meksika'nın Kenya'da sağlığı ve beslenmeyi iyileştirmek için mısır ürünlerini çeşitlendirme konusundaki deneyimi; Kolombiya'nın Mezoamerikan ülkelere paylaştığı açlığı azaltma stratejileri ve Şili'den Karayip ülkelere, obeziteye son vermenin bir ölçüsü olarak ürün etiketleme dersleri, işbirliğine katılım yolları arasında sayılmaktadır (FAO, 2016).

Güney-Güney işbirliğinin sahadaki en yaygın şekli, gelişmekte olan ülkeler arası iki taraflı işbirliği girişimlerinin, hükümetlerin dış politikalarına dahil etmeleri şeklinde görülmektedir. İşbirliği çerçevesinde yürütülen projelerin yoğunluğu ve bütçesi hükümetlerin politikalarına göre değişmektedir. Güney-Güney işbirliği projelerini desteklemek adına 2008 yılında kurulan Meksika-Şili Ortak Fonu, koordinasyonu ve uygulanması Meksika Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı ile Şili Uluslararası İşbirliği Ajansı tarafından sağlanan, her iki ülkenin de eşit miktarda katkısı olan yıllık iki milyon dolarlık bütçesi ile gelişmekte olan ülkeler arası iki taraflı işbirliği örneklerindedir (FCCM, t.y.) Güney-Güney işbirliğinin hükümetlerin dış politikaları ile bağdaştırılması Brezilya özelinde ciddi bir şekilde görülmektedir. Brezilya İşbirliği Ajansı (ABC) aracılığıyla Latin Amerika ve Afrika bölgelerine teknik işbirliği projeleri üzerine yoğunlaşan ve etkin bir dış yardım politikası ile küresel konumunu güçlendirmek isteyen Brezilya'nın Güney-Güney işbirliği aktardığı finansman, hükümetlerin değişimi ile inişli çıkışlı bir tablo çizmektedir (Tekin, 2017: 155-164).

Güney-Güney işbirliğinin bölgesel örgütler tarafından desteklenen projeleri, ülkeler arası ikili işbirliği girişimlerinden sonra yaygın olarak görülen, bütçe ve proje bazında daha geniş bir hacmi kapsayan bir diğer işbirliği türüdür. Bu tür işbirliği girişimlerine örnek gösterilebilecek, 2004 yılında MERCOSUR çatısı altında oluşturulan Yapısal Bütünleşme Fonu (Fondo Para La Convergencia Estructural Del MERCOSUR-FOCEM), özellikle daha küçük ekonomilerde ve daha az gelişmiş

bölgelerdeki sosyal uyumu teşvik etmek, rekabet gücünü geliştirmek ve kurumsal yapının işleyişini, entegrasyon sürecinin güçlendirilmesini destekleyerek yapısal bütünleşmeyi teşvik eden projeleri finanse etmek için ayrılmış, proje portföyü 800 milyon dolar tutarında olan bir fondur (FOCEM, 2019).

Güney-Güney ve üçgen işbirliği çerçevesinde oluşturulan projeler; klasik kuzey donörleri ya da Güney'in görece güçlü ekonomileri tarafından bir fon, program ve girişim aracılığıyla desteklenmektedir. Üçgen işbirliğinde iki Güney aktörü üçüncü bir Güney aktörüyle ya da geleneksel Kuzey donörleri ile ilişki kurabilmekte; iki geleneksel Kuzey donörü, bir Güney aktörü ile ilişki kurabildiği gibi, ortak bir aktör lehine de işbirliği yapabilmektedir. Güney aktörleri, üçüncü bir tarafa fayda sağlamak için geleneksel bir bağışçıyla ortak olabilmektedir. 2001'den bu yana gelişmekte olan üçüncü ülkelere ortak teknik yardım sağlayan, Japonya ve Arjantin'in insani, teknolojik ve finansal kaynakları birleştirerek ortaya çıkardığı Japonya ve Arjantin arasındaki Ortaklık Programı, geleneksel bir Kuzey donörün, görece gelişmiş olan Güney aktörü ile üçüncü taraflar adına işbirliği girişimlerine gösterilebilecek iyi bir örnektir (SELA, 2011: 13) Yine üçlü işbirliklerini destekleyen; 2014 yılında Hong Kong'da kurulan ve 2017 yılı itibarıyla Güney ülkelerinde sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi ve desteklenmesi amacıyla ekonomi, toplum, ekoloji, kültür ve teknolojide gelişmekte olan ülkeler arasındaki işbirliğini ve ortaklıkları teşvik eden Güney-Güney İşbirliği Finans Merkezi (Finance Center For South South Cooperation- FCSSC); hükümetleri uluslararası kuruluşları ve özel sektörü kapsayan projelere destek veren, kâr amacı gütmeyen uluslararası bir kuruluştur (FCSSC, 2019). Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA), Güney-Güney işbirliğine ve Kuzey-Güney işbirliğine finansal destek veren, işleyişi Resmi Kalkınma Yardımlarına benzeyen ve anılması gereken önemli bir kuruluştur.

Güney-Güney ve üçgen işbirliği projelerini desteklemede çok taraflı girişimler, özellikle BM tarafından desteklenenler, proje ve bütçe bakımından hacim olarak en geniş yeri kaplamaktadır. BM çatısı altında, Güney-Güney işbirliğinin ana faaliyet konusu olduğu UNOSSC'de projelerin uygulanmasında finansal destek sağladığı ve yönettiği başlıca dört ana fon vardır. Bunlar; Hindistan, Brezilya ve

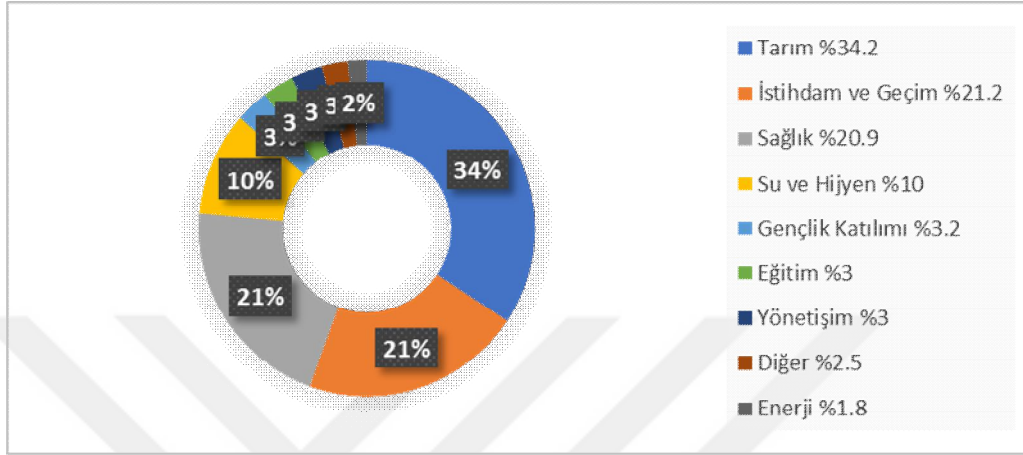
Güney Afrika Yoksulluk ve Açlığın Azaltılması Tesisi Fonu (IBSA Fonu), Birleşmiş Milletler Güney-Güney İşbirliği Fonu (UNFSSC), Pérez-Guerrero Güney-Güney İşbirliği Fonu (PGTF), Hindistan-BM Kalkınma Ortaklığı Fonu'dur. Bu fonlara ek olarak UNOSSC ile ortaklık eden kurum ve kuruluşlar da bulunmaktadır.

2006 yılında faaliyete geçen kalkınma sorunları ile baş eden gelişmekte olan ülkelere talep odaklı bir şekilde destek veren IBSA; Güney aktörlerinin görece güçlü ve Güney-Güney işbirliğinde etkin rol oynayan Hindistan, Brezilya ve Güney Afrika tarafından yönetilmektedir. Güney-Güney işbirliğinde gelişmekte olan ülkeler arası üçgen işbirliği örneği uygulanmasına öncülük eden bu ülkeler, 35.1 milyon dolarlık fonları ile özellikle en az gelişmiş ülkelere yönelik projeler yürütmektedir. Yerel yönetimler ve ulusal kurumlar uygulama ortaklıklarıyla gıda güvenliğini teşvik etmekten, HIV/ AIDS'e yönelik çalışmalara ve güvenli içme suyuna erişimi genişletmeye kadar Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG) ile bağdaşan başarılı girişimler gerçekleştirmişlerdir. Bolivya'da hayvansal üretimin artırılması ve yerli tarım toplulukları için su sağlayan 120 kuyu açılması, Cape Verde'de 12.000 hane halkının güvenli içme suyuna erişiminin sağlanması, Gine-Bissau'da 25 köy güneş enerjisine erişimin sağlanması, Sierra Leone'de Cumhurbaşkanlığı Bakanlar Kurulu ve bakanlık personelinin % 5'inin eğitilmesi, Vietnam'da bulaşıcı olmayan hastalıkları tedavi etme yeteneklerini geliştiren 300 sağlık personelinin eğitilmesi IBSA Fonu ile hayata geçen başarılı örneklerdendir (IBSA, 2018).

IBSA Fonu, talep odaklı bir yaklaşımla faaliyet göstermektedir. Bu fondan destek talep eden hükümetler, dünyadaki IBSA ülkelerinin memurları arasında atanan odak noktalarına başvurmakta, bu odak noktalarında gözden geçirildikten sonra IBSA yönetim kuruluna teklifler sunmaktadır. Teklifin olumlu dönüşlü alması ile, fon yöneticisi ve yönetim kurulu sekreteryası olarak görev yapan UNOSSC projenin uygulanmasını kolaylaştırmak için potansiyel bir yürütme kurumu ile temasta bulunmaktadır. IBSA Fonu, Güney-Güney işbirliği inisiyatiflerinin yararına uygulanmasına öncülük eden üç gelişmekte olan ülke arasındaki üçgen işbirliğinin dikkate değer bir örneğidir. Birleşmiş Milletler sistemi ile ortaklaşa hareket etmesi

IBSA Fonu'nun hacminin artmasını sağlamakla birlikte, bürokratik olarak hantal bir şekilde işlemesine sebep olmaktadır.

Şekil 5: IBSA Fonu İşbirliği Alanlarına Göre Bütçe Dağılımı

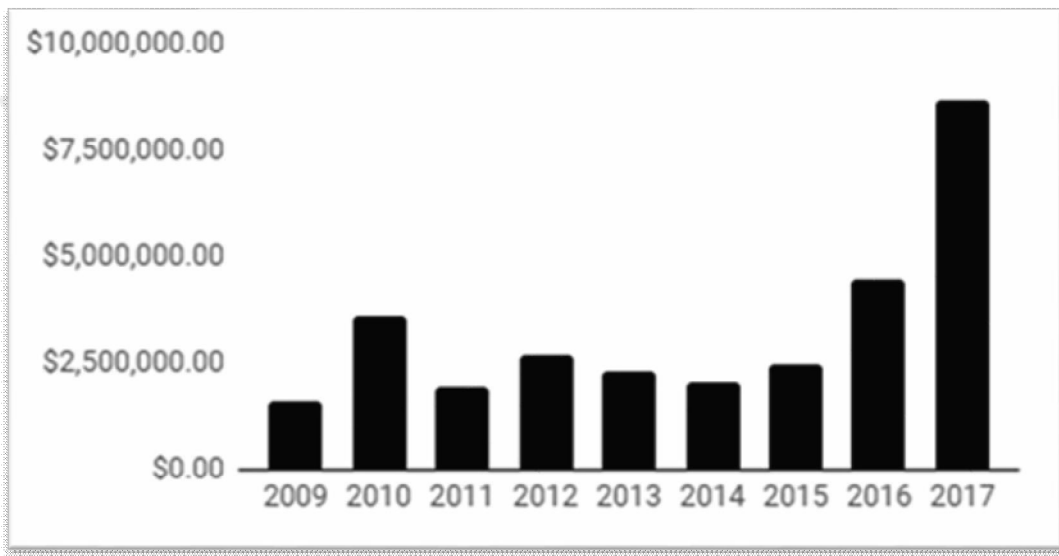
Kaynak: IBSA Report 2018.

2018 yılında oluşturulan Güney-Güney işbirliğinin alanlara göre bütçe dağılımını gösteren IBSA Fonu raporuna göre; tarım, istihdam ve geçim, sağlık, su ve hijyen, gençlik katılımı, eğitim, yönetim ve enerji alanları arasında, %34.2 oranı ile tarım alanının ilk sırada yer aldığı görülmektedir. İkinci sırada %21.2 oranı ile istihdam ve geçim alanı gelirken, sağlık alanı %20.9 oranıyla üçüncü sırada yer almaktadır. %1.8 oranı ile enerji alanı ise son sırada yer almaktadır. Yine aynı raporda fon aktarımı yapılan ülke grupları, %64 oranında en az gelişmiş ülkeler, %36 oranında ise diğer gelişmekte olan ülkeler olarak sıralanırken, bölgesel grup olarak Afrika'nın öncelikli olduğu Latin Amerika ve Karayipler, Asya ve Pasifik, Arap ülkelerinin takip ettiği bir sıralama yapılmıştır. Bu tablo, Güney ülkelerinin işbirliği yapabilecekleri alanları ortaya koyarken aynı zamanda Güney ülkelerinin kapasitelerini göstermektedir. IBSA projelerinde, Güney'in görece gelişmiş aktörlerinin, en az gelişmiş ülkelere ve Afrika bölgesine öncelik tanıdığı görülmektedir.

1996 yılında Güney-Güney işbirliğini teşvik etmek, desteklemek ve uygulamak için kurulan ve Güney ile ilgili girişimleri desteklemeye adanmış

Birleşmiş Milletler Güney-Güney İşbirliği Fonu (UNFSSC), günümüze dek Güney-Güney işbirliği projelerine 28.5 milyon dolar katkı sağlamıştır. Çeşitli üye devletlerin ve uluslararası örgütlerin katkıda bulunduğu fon katlanarak büyümektedir. 2016 yılı itibariyle fona yapılan katkılarda en yüksek meblağ 9 milyon \$ ile Çin'e aitken, 6 milyon \$ ile Kore, 1 milyon \$ ile G-77 ilk üç sırada yer almaktadır. Türkiye de üye olduğu fona 60.000 \$ ile katkı sağlamıştır (UNFSSC, 2017).

Şekil 6: 2009-2017 Yılları Arasında UNFSSC katkıları (Amerikan Doları)

Kaynak: (UNOSSC b., 2018).

G-77'nin gelişmekte olan üç ya da daha fazla üyesi tarafından yürütülen ortak ekonomik ve teknik işbirliği projelerine finansal destek sağlamak amacıyla 1983 yılında kurulan ve UNOSSC tarafından G-77 adına yönetilen Pérez-Guerrero Güney-Güney İşbirliği Fonu (PGTF); kuruluşundan bu yana 13,2 milyon \$ proje desteği yapmıştır.(PGTF, 1983) G-77 üye ülkelerin önceliklerini gözeterek, talep odaklı işleyişi ile üyelerinin sorunlarını ele almaktadır. UNOSSC, PGTF Fon Yöneticisi olarak görev yapmaktadır ve talep edilen proje onaylandıktan proje başına yaklaşık 35.000 \$ katkıda bulunmaktadır.

Güney kaynaklı, talep odaklı sürdürülebilir kalkınma projelerine finansörlük yapan ve Hindistan hükümeti tarafından desteklenen, UNOSSC tarafından yönetilen Hindistan-BM Kalkınma Ortaklığı Fonu 2017 yılında kurulmuştur. Özellikle en az

gelişmiş ülkelere ve küçük ada ülkelerine odaklanan bu fon, günümüze dek 150 milyon dolar ayırdığı projelerle SDG'ye ulaşmak üzere projelere destek vermektedir (UN-India, 2019).

Güney-Güney işbirliğinin finansman enstrümanları çeşitlilik bakımından fazlalık gösterse de hacim olarak talep edilen projelere yeterli gelmemekte, klasik Kuzey-Güney işbirliği ile kıyaslandığında küçük çaplı kalmaktadır. Talep artışı Güney-Güney işbirliği projelerinin kaynak hacmini genişletme baskısı yaratmakta, gelişmekte olan ülkelerin küresel kalkınma alanındaki yerini yeniden konumlandırılmasını gerektirmektedir. Pek çok durumda, gelişmekte olan ülkelere sağlanan sınırlı finansman, daha fazla sayıda Güney-Güney işbirliği projesinin uygulanmasının önündeki en büyük engel olmaya devam etmektedir. Kuzey-Güney işbirliği hala kalkınma finansmanının baskın diyalogudur; bu nedenle Güney-Güney işbirliğinin Kuzey-Güney işbirliğinin yerine geçmesi beklenmemekte, tamamlayıcı gücünün artması ön görülmektedir. Güney aktörleri arasında işbirliği projelerinin uygulanması, kısıtlı bütçe sorununun yanı sıra; politika koordinasyonu, denetimi veya finansmanı açısından da aktörler arasında eşit dağılıma sahip değildir.

İKİNCİ BÖLÜM

GÜNEY-GÜNEY İŞBİRLİĞİNİN BAĞLANTISIZLAR HAREKETİ ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

1960'lı yıllarda bağımsızlığını yeni kazanan, dünya düzeninde farklı kurallar isteyen eski sömürgeler, iki kutuplu Soğuk Savaş dünya düzeninin merkezlerinden kitlesel olarak uzaklaşarak ekonomik ve siyasi özgürlük talep etmişlerdir. Özellikle, Afrika ve Asya uluslarında sanayileşmiş Batı'dan kurtuluş mücadelesinin siyasal boyutu yanında muazzam ekonomik boyutu (Heywood, 2007: 171) da hatırlandığında, özgürlük talepleri daha iyi anlaşılabilir. Böyle bir atmosferde yirmi dokuz Afrika ve Asya ülkesinin katıldığı 1955 yılında yapılan Bandung Konferansı bu ülkelerin tarihlerinde ilk defa örgütlenmeye başladıkları tarih olması sebebiyle önemlidir. Bu süreç 1961 yılında ilk zirvesi gerçekleştirilen Bağlantısızlar Hareketi ile devam etmiştir. Soğuk savaşın iki kutbundan da kaçınmak isteyen ve beşin girişimi olarak da anılan Hindistan lideri Nehru, Endonezya lideri Sukarno, Mısır lideri Nasır, Yugoslavya lideri Tito ve Gana lideri Nkrumah öncülüğünde oluşan Bağlantısızlar Hareketi, günümüzde etkinliği tartışmalı olsa da teoride 100'den fazla üye devlet ile dünya nüfusunun yarısından fazlasını kapsamaktadır. Sukarno'nun "Geçmişe yas tutmak yerine, geleceğe doğru yönelmeliyiz... biz Asyalılar ve Afrikalılar, birleşmek zorunda olduğumuzu unutmamalıyız" (Bandung, 1955) ifadelerini içeren açılış konuşması ile başlayan Bandung Konferansı Bağlantısızlar Hareketinin konseptini oluşturmuş; bağımsızlığını yeni kazanan ve kazanacak ülkelerin, farklı politik görüşleri ve siyasi yönetimleri olan liderleri (Government of India, 2012) Endonezya'nın Cava adasındaki Bandung şehrinde, güven ve iyi niyet vurgusu ile dostane işbirlikleri geliştirmek amacıyla (Timossi, 2015) bir araya gelerek aşağıda sıralanan on maddelik Bandung ilkeleri etrafında toplamıştır.

a. Temel insan haklarına ve Birleşmiş Milletler Tüzüğü'nün amaç ve ilkelerine saygı duymak.

b. Bütün ulusların egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı göstermek.

- c. Tüm ırklar ve büyük, küçük tüm uluslar arasında eşitliği tanımak.
- d. Başka bir ülkenin iç işlerine karışmama, müdahale etmek.
- e. Birleşmiş Milletler Tüzüğü'ne uygun olarak, her milletin bireysel veya toplu olarak kendini savunma hakkına saygı duymak.
- f. Büyük güçlerin herhangi birinin özel çıkarlarına fayda sağlamak için toplu savunma paktlarının kullanılmaması ve herhangi bir ülkenin diğer ülkelere karşı baskı yapmaması.
- g. Herhangi bir ülkenin toprak bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı güç kullanmaktan kaçınmak.
- h. Karşılıklı işbirliğinin teşvik edilmesi.
- ı. Adalete ve uluslararası yükümlülüklerimize saygı.

Bağlantısızlık politikası, harekete katılan devletlerin çoğu tarafından içselleştirilmiş olsa da hem izledikleri politikalar hem de çıkarları farklı olan bu devletler arasında çatışmalar (Sander, 2013: 427) ve görüş ayrılıkları da yaşanmıştır. Ancak uluslararası politikaya bakış açıları kendi toplumsal durumlarının doğrultusunda oluşan bu ülkeleri bir araya getiren en önemli itici güç; özgür bir ulus olarak kendi politikaları ile uluslar arası konferanslara katılarak dünya barışı ve özgürlüğün sağlanmasında iş birliği yapmak (Vohra ve Matthew, 1997: 479), büyük güçler arasındaki çekişmeden uzak durmak, dünyanın nispeten aç olan yarısının geleceğini düşünmektir. Giderek etkisini daha fazla hissettirmeye başlayan küreselleşme bu ülkelerin tam olarak bağlantısız kalmasına izin vermemiş ancak az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kendi aralarında işbirliği yapmasına da (Sander, 2013: 431) olanak sağlamıştır. Bandung konferansının ilklerinden olan eşit uluslar arasında, kendi kaynaklarına dayalı, bağımlılığı azaltacak, egemenliğe saygı temeline oturtulmuş işbirliği söylemi Bağlantısızlar tarafından ilerleyen dönemde Güney-Güney işbirliği ile bağdaştırılacaktır (UNOSSC a, 2014) Amerikan Sovyet rekabetinden kaçınarak oluşturulan Bağlantısızlar Hareketi'nin bu güçlerin yanısı devletlerin harekete katılımları ile zamanla zayıfladığı ileri sürülmektedir (Goldstein ve Pevehouse, 2015: 113) Bandung Konferansına, günümüzde Güney-Güney

işbirliğinde aktif rol oynayan pek çok Latin Amerika ve Karayip devletlerinden üst düzey heyet ile katılan tek ülke Küba'dır (Muhr, 2015: 3) Ve Küba'nın dönemin Batı/ Kuzey hegemonyasına karşı aldığı tavır, bağımlılık teorisi çerçevesinde gelişen karşı-hegemonya fikri ile zaman zaman Güney-Güney işbirliğini etkilemiştir (Muhr, 2015) Ancak Bağlantısızlar Batı/ Kuzey/ Gelişmiş devletlere karşı bu söylemi çok kullanmamış, Güney-Güney işbirliğini Kuzey-Güney işbirliğinin yerine geçecek bir unsur olarak değil, tamamlayıcısı olarak gördüklerini zirve toplantılarında sık sık değinmişlerdir. Bu çerçevede bağlantısızlar bağımlılık sendromunun tasfiyesini kendi yaklaşımları olan ve ileride değinilecek olan ortak özgüven ve Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen (New International Economic Order, NIEO)'i literatüre katmışlardır (Karine, 2016: 2).

Bağlantısızlar, kuruluş ilkeleri bağlamında uluslararası ilişkilerde daha aktif bir konumda olmayı hedeflemişlerdir. Zirvelerinde sık sık tekrar ettikleri üzere özellikle uluslararası ekonomik ilişkiler ve işbirliği konularında öncü ve katalitik bir rol oynadıklarını iddia etmektedirler. UNCTAD I 'in 1964 yılında, Bağlantısızların ilk zirvesini takiben bir araya gelmesini, özellikle Güney-Güney işbirliğinde yol gösterici olduklarının kanıtı olarak öne sürmektedirler (NAM, 1983: 65).

Bağlantısızları mevcut dünya düzenini etkileyecek ne siyasi ne ekonomik güce sahip olmadığını, kendi davranış ve öncelik standartlarını belirleyememiş çağdışı bir yapı olarak gören görüşler de bulunmaktadır. Soğuk savaş sonrası dönemde kimliğini ve amacını yeniden tanımlamak için uluslararası işbirliğini ve çok taraflılığı savunmakta, dünya ekonomik düzeninin adaletsizliğine karşı duruşu (Munro, 2018) temsil eden bir otoportre çizmeye çalışmaktadırlar. Bağlantısızlar Hareketinin zaman içerisinde değişimini Güney-Güney işbirliği bağlamında incelemek için başkanlık düzeyinde yapılan tüm resmi zirve raporları kronolojik olarak incelenmiş ve bu zirvelerde Güney, işbirliği, Güney-Güney işbirliği kelimeleri aranarak özel bir harita çıkarılmaya çalışılmıştır.

2.1. Yugoslavya, Belgrad (1-6 Eylül 1961)

Belgrad'da yapılan ilk kongrenin incelenmesinde Güney'e, Küresel Güney'e ve Güney-Güney İşbirliğine dair özel bir atfa rastlanmamışken, zirvede bağlantısız ülkelerin bir araya gelişi, dünya barışına ve güvenliğine daha etkili şekilde katkı sağlamak ve insanlar arasında barışçıl bir işbirliği yapmak amacıyla uluslar arası sorunlarla alakalı görüş alışverişinde bulunmak olarak vurgulanmıştır (NAM, 1961: 6) İşbirliği vurgusunda aktör olarak devletler yerine insanların betimlenmesi, Bağlantısızlar'ın insan merkezli politikalar üretme hedefini ortaya koymaktadır.

2.2. Mısır, Kahire (5-10 Ekim 1964)

İkinci zirvede de Kuzey-Güney ayrımını belirginleştiren Güney terimine ait bir atıf bulunmamıştır. Gelişmekte olan ülkeler arasında işbirliğine yer verilmiş, ilk defa bir Bağlantısızlar zirvesinde uluslararası işbirliği programlanarak plana dönüştürülmüş ve Barış ve Uluslararası İşbirliği Programı olarak adlandırılmıştır. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın (UNCTAD) ilk oturumunun sonunda, yetmiş yedi gelişmekte olan ülkenin 15 Haziran 1964'te Yetmiş Yedi Ülkenin Ortak Bildirgesini imzalamasıyla kurulan G-77'ye desteklerini belirtmişlerdir (NAM, 1964: 30).

2.3. Zambiya, Lusaka (8- 10 Eylül 1970)

Güney kelimesine atıf bulunmamasına rağmen, gelişmekte olan ülkelerin bölge altı ve bölgeler arası işbirliğinin geliştirilmesine istinaden Planlama ve Proje; Ticaret, İşbirliği ve Kalkınma; Endüstriyel, Madeni, Tarımsal ve Bahri İmal; Altyapının Geliştirilmesi; Bilim ve Teknolojinin Uygulanması; Mekanizm konularına yer verilmiştir (NAM: 1970) Lusaka zirvesiyle birlikte politik konular kadar ekonomik konular da zirve başlıklarında yer bulmaya başlamış, üst düzey yöneticiler tarafından tartışılmaya başlanmıştır. Bu zirvede Bağlantısızlık ve Ekonomik İlerleme Hakkında Deklarasyon ile Güney-Güney işbirliği çerçevesinde işbirliğini teşvik eden gelişmekte olan ülkeler arasında ortak özgüven (collective self-reliance) konsepti ilan edilmiştir. Bağlantısızlar yaklaşımı olarak bilinen bu konsept (Karine, 2016: 2), uluslararası kalkınma tartışmalarına yaptığı katkı ile

anılmakta ve bağlantısızların ekonomik programlarının temelini oluşturan Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen (New International Economic Order-NIEO) çağrısının ilk adımını oluşturmaktadır (Sauvant, 1982: 197-198) Gelişmekte olan ülkeler arası bilgi transferi, bilim ve teknolojinin uygulanması üzerine deneyimlerin paylaşılması, ticaret ve endüstriyel üretime önem verilmesi gibi Güney-Güney işbirliğinin çerçevesinde değerlendirebilecek konular, Lusaka zirvesinde kolektif özgüven temasında işlenmiştir.

2.4. Cezayir, Cezayir (5– 9 Eylül 1973)

Güney kelimesine dair bir atıf bulunmamasına rağmen Ekonomik İşbirliği İçin Eylem Planı yayımlanmış, gelişmekte olan ülkeler arası iletişim ve temas ağının ilk örneklerinden biri olan G-77 içerisinde bulunan Bağlantısızların, bu ülkeler arasında işbirliği ve yardımlaşma konularında başat güç olarak rol alması gerektiği belirtilmiştir (NAM, 1973; NAM CSSTC a, 2018: 3) Bağlantısızlar bu zirvede, Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen kurulması için çağrıda bulunmuştur (Goldstein ve Pevehouse, 2015: 608) NIEO'nun temel amacı az gelişmiş/ gelişmekte olan ülkelerin sanayileşmesini sağlamak ve daha önce de sözü edilen gelişmekte olan ülkeler arası kolektif özgüveni, kendi kendine yeterliliği sağlayarak Kuzey'e olan bağımlılığı azaltmaktır. Yeni Uluslararası Ekonomik Düzenin Kurulması Eylem Planı'nda "gelişmekte olan ülkeler arasında işbirliğinin teşvik edilmesi" ile ilgili bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölümde, gelişmekte olan ülkelerin ihracat ve ithalatlarını teşvik etmek ve aralarında krediye erişimi kolaylaştırmak için ekonomik ve finansal işbirliği araçları oluşturmaları konu edilmektedir. Sanayi, bilim ve teknoloji sektörlerinde, navlun ve deniz taşımacılığı ve kitle iletişim araçlarında teknik işbirliği öne çıkmaktadır. Güney ülkelerinin birlikte hareket ederek uluslararası sistemde daha görünür olmaları gerektiğini savunan bu çağrı, Güney-Güney işbirliğinin geliştirilmesini gerektirmektedir. Bağlantısızların bu çağrısı bir yıl sonra BM tarafından eylem programı olarak hayata geçirilmiştir. Hammaddelerin temel sorunları, ticaret ve kalkınma ile ilgili birincil mallar, uluslararası para sistemi ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınma finansmanı, teknoloji transferi, gelişmekte olan ülkeler arasında işbirliğinin teşvik edilmesi, devletlerin doğal kaynaklar konusunda

daimi egemenliğinin uygulanmasında yardım, Birleşmiş Milletler sisteminin uluslararası ekonomik işbirliği alanındaki rolünün güçlendirilmesi gibi başlıklar içeren Yeni Bir Uluslararası Ekonomik Düzenin Kurulması Hakkında Beyan ve Eylem Programı 1974 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun altıncı özel oturumunda kabul edilmiştir (UN, 1974).

2.5. Sri Lanka, Kolombo (16–19 Ağustos 1976)

Güney kelimesine direkt bir atıfta bulunmamasına rağmen 1975 Aralık ayında Paris'te düzenlenen ve daha çok Kuzey-Güney Diyalogu olarak tanınan Uluslararası Ekonomik İşbirliği Konferansı'nın tüm ülkeler arası ekonomik eşitlik gibi işbirliği temalı gündemlerine destek olunacağı belirtilmiştir (NAM, 1976: 147; CIEC, 1975) Buenos Aires Eylem Planı'nın kabul edilmesinden sonraki süreçte yapılan Bağlantısızların bu ilk zirvesinde, Manila G-77 toplantısında karar verilen gelişmekte olan ülkeler arasında teknik ve ekonomik işbirliğini arttırma kararı, eylem planı olarak hayata geçirilmiştir (NAM, 1976: 93).

2.6. Küba, Havana (3-9 Eylül 1979)

Güney kavramına yapılan bir atıf olmamasına rağmen, bir önceki Kolombo zirvesinde kararlaştırılan Ekonomik İşbirliği İçin Eylem Planı'nı ilk başarılı programlı işbirliği girişimi olarak değerlendirilen bu zirvede; ekonominin yanında doğal kaynaklar, teknik, finansal, örgütsel, teknolojik ve insani işbirliğini geliştirme planlarından bahsedilmiştir. Bu bağlamda G-77 çerçevesinde gelişmekte olan ülkeler arasında işbirliğini arttırmak adına teknik destek grubu kurulması ve yine Bağlantısızların bu işbirliğinde başat rolü üstlenmesi gerektiği dile getirilmiştir (NAM, 1979: 142-144).

Havana Zirvesinde, Bağlantısızlar ile ilişkilendirilen ve devletlerin kendi kaynaklarına, Güney-Güney işbirliğine dayalı bir kalkınma modeli sunan gelişmekte olan ülkeler arasında kolektif özgüveni (Karine, 2016) güçlendirmeye yönelik politikalar teşvik edilmiştir.

2.7. Hindistan, Yeni Delhi (7-12 Mart 1983)

Bu zirvede hem Küresel Güney hem Güney-Güney İşbirliği'ne yer verilmiştir. Delhi Zirvesi, Karşılıklı fayda (mutual benefit), Güney ve Güney-Güney İşbirliği kavramlarına ilk defa yer verilmesi bakımından bu çalışma için önemlidir. Bu kelimeler Kuzey ile var olan hiyerarşik ilişki üzerinden kavramlaştırılmıştır. Bu dönemde özellikle Brezilya, Meksika, Arjantin gibi Güney Amerika ülkelerinden bir kısmının kalkınma ve altyapı için aldıkları borçları ödeyememelerinden dolayı yaşadıkları ekonomik kriz, (Anderson, 2018) zirvenin en çok üzerinde durulan konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bağlantısızlar bu zirvede, zengin ulusları çok taraflı diyaloglara katkı sağlamak yerine, yirminci yüzyıl başlarındaki iki taraflı diyaloglara dönmekle ve Kuzey'in ekonomik refahının (revival of the North) Güney'in hayatta kalmasına (survival of the South) bağlı olduğunu kabul etmemekle eleştirmektedirler (NAM, 1983: 57) Kavramlaştırma karşımıza çıkmasına rağmen Güney ülkelerinin birlikte hareket edemediklerini ve içinde buldukları olumsuz koşullardan kurtulmak adına zengin uluslara serzenişte bulunarak çözüm arayışına gittikleri görülmektedir. Bir önceki zirvede kabul gören Ortak Özgüven Deklarasyonu (The Declaration on Collective Self-Reliance) Güney-Güney İşbirliğinin gelişmesi yönünde atılan en önemli adımlar biri olarak görülmektedir (NAM, 1983: 151).

2.8. Zimbabve, Harare (1-6 Eylül 1986)

BM sistemi içerisinde çok taraflı diyaloglar ile kendine alan yaratamayan Kuzey-Güney işbirliğini bu zirvede felç durumda olarak niteleyen Bağlantısızlar, bir önceki zirvede de vurgulanan zengin ulusların kiminle işbirliği yapacağına tek taraflı karar verdiği ikili diyaloglardan memnun değildirler. Bağlantısızların kuruluş ilkelerinde de yer alan, adalet ve egemen eşitliğe dayanan Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen, tahayyül edilenin tam tersinde vuku bulmaktadır. Uluslararası ticarete korumacılığın artması, yüksek faiz oranları ve sürekli yükselen dış borçlanma tahmin edilemeyen siyasi boyutlara ulaşarak bağımsızlığı, egemenliği ve toprak bütünlüğünü tehlikeye sokmakta, bağlantısızları ve diğer gelişmekte olan ülkeleri endişelendirmektedir (NAM, 1986).

Bu zirvede Güney-Güney İşbirliği üzerine, 1987 yılında Pyongyang'da bakanlıklar düzeyinde bir toplantı düzenlenmesi kararı dikkat çekicidir (NAM, 1986) Sözü edilen toplantıya yine 1987 yılında Tanzanya eski başkanı Julius Nyerere tarafından başkanlık edilmiş, dönemin Hindistan başbakanı Manmohan Singh genel sekreter olarak görevlendirilmiş ve bu yapı artık Bağlantısızlar çatısında oluşan Güney Komisyonu olarak anılacaktır. 1990 yılına kadar birkaç kez toplanan komisyon Güney'in Mücadelesi (Challenge of South) raporunu yayınladıktan sonra, İsveç destekli uluslararası bir düşünce kuruluşu olan Güney Merkezi'ne (South Centre) evirilmiştir (Cabana, 2014; South Comission, 1990).

2.9. Yugoslavya, Belgrad (4-7 Eylül 1989)

Bu zirveyle birlikte Bağlantısızlar, Güney kavramına ve Güney-Güney işbirliğine daha çok işaret etmeye başlamışlardır. Küresel ekonomik sorunlar üzerine zirve düzeyinde düzenli yapılan Kuzey-Güney müzakerelerinin gerekliliği belirtilirken, (NAM, 1989) ülke ekonomilerinin etkili işleyişinde gelişmiş dünya ile kurulan bağlar kadar kendi sorumluluklarının önemine de dikkat çekmişlerdir. Bağlantısızların bu zirvesinde, gelişmekte olan ülkeler arasında kalkınma projeleri ve teknik işbirliğini geliştirmesi amacıyla kurulan ve uzun vadeli amaçlarında birini G-8'in diyalog partneri olarak anılmak şeklinde tanımlayan G-15; Güney-Güney İşbirliği bağlamında Kuzey-Güney diyalogu için bir platform oluşturmuştur (G-15, t. y.) Bir önceki zirve başlığında bahsedilen ve kuruluşu iki zirve arasına denk gelen Güney Komisyonu'ndan karşılıklı faydaya dayalı işbirliğini geliştirmede katkılarını beklediklerini belirtmeleri önemlidir. Hem Güney-Güney hem Kuzey-Güney bağlamında bilim ve teknoloji alanlarında daha yakın bir işbirliği ortamı sağlamanın Bağlantısızlar için öncelikli olduğunu belirtilerek, arzu edilen işbirliği sektörleri detaylandırılmaya başlanmıştır.

2.10. Endonezya, Cakarta (1-6 Eylül 1992)

Bağlantısızların kuruluş atmosferini oluşturan, dünyayı ideolojik olarak bölen Berlin duvarının yıkılması ve soğuk savaş döneminin sona ermesi ile Bağlantısızlar varoluşsal krizle yüzleşmek zorunda kalmıştır. Bu kriz Bağlantısızları fikir

ayrılıklarından uzlaşmaya yöneltmiş, eski dogmatik kurallar bırakılarak, yeni dünya düzenine seyirci kalmamak adına Bağlantısızlar'ın yeni oryantasyon kuralları olarak adlandırılan, dünyanın gelişmiş kısmı ile tüm alanlarda işbirliği yapmaya karar verilmiştir (NAM CSSTC a, 2018: 2) Bağlantısızların artık kendilerini tanımlamak için yeni bir amaçları vardır; Eşit, adil ve yeni bir dünya düzeni inşa etmek ve bu doğrultuda BM sisteminin yeniden yapılanması ve demokratikleşmesi için lider rolü oynamak. Küresel ekonomik sistemi ve BM'nin kapasitesini kalkınma ve işbirliği doğrultusunda şekillenmesini istemektedirler. Bu bağlamda zirvede, BM'nin yeniden yapılanması için yüksek düzey çalışma grubu kurulması karar verilmiştir (NAM, 1992) Güney ve Kuzey'in hiç olmadığı kadar birbirine bağlı olduğu sözleri yine zirvede kendine yer bulurken, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında bağımsızlığı asıl bilen, karşılıklı çıkar ve faydanın gözetildiği, sorumlulukların paylaşıldığı yapıcı bir diyalog şekillendirme çağrısı yapmışlardır. Zirvenin ev sahibi devlet başkanı Soeharto'nun "Güney-Güney ilişkisi değişmeden Kuzey-Güney ilişkisi değişemez" (NAM CSSTC a, 2018:2) ifadesi, Bağlantısızların bu zirve sonrası planlarını özetlemiştir. Kuzey ile diyaloglar geliştirilmeye çalışırken, kalkınmanın sağlanması ve Kuzey'e aşırı bağlı olmanın önüne geçebilmek için Güney-Güney işbirliğinin hayati olduğu vurgulanmıştır. Kaynakların, uzmanlığın ve deneyimin Güney içerisinde dolaşması için daha etkili ve gerçekçi yöntemler gerektiğinin farkında olan Bağlantısızlar, öncelikli işbirliği alanlarını gıda üretimi ve hacmi, ticaret ve yatırım olarak belirtmiştir (NAM, 1992: 9).

Kolektif Eylem ve Uluslararası İlişkilerin Demokratikleşmesi İçin Bir Çağrı başlığını taşıyan onuncu zirveyle birlikte, Ekonomik ve Sosyal Sorunlar bölümü altında ilk defa Kuzey-Güney Diyalogu ve Güney-Güney İşbirliği başlıklarına özel olarak yer verilmiş ve bundan sonraki zirvelerde de Güney-Güney işbirliği üzerine yoğunlaşmaya başlanmış, ayrı başlık olarak değinilmiştir.

2.11. Kolombiya, Cartagena de Indias (18-20 Ekim 1995)

Ekonomik sorunlar bölümünde Güney-Güney işbirliğine ayrı bir başlıkta yer verilmiştir (NAM, 1995) Bu başlık altında gelişmiş ülkelerle daha güçlü bir zeminde diyalog kurmayı sağlayacak Güney-Güney işbirliği potansiyelinin yeterince fark

edilmediği belirtilirken, işbirliğine katkı sağlayan örgütler ve kurumlar anılmıştır. Bu dönemde işbirliğine Bağlantısızların direkt katkısı olarak Güney Merkezi'nin adı geçerken; yine bu dönemdeki TCDC ve G-77 zirvelerinin detayları ile işbirliğine olan katkılarına yer verilmiştir. Güney-Güney ve Kuzey-Güney işbirliği bağlamında, gelişmekte olan ülkelerin ortak hedeflerine ulaşmasında verimlilik sağlamak ve faaliyetleri koordine etmek amacıyla 1994 yılında G-77 ve Bağlantısızlar arasında kurulan Ortak Koordinasyon Kurulu-Joint Coordination Committee (NAM, 2016: 10) kurulması bu dönemde yaşanan önemli bir gelişmedir.

Bağlantısızlar Güney-Güney ve Kuzey-Güney işbirliği konularında özellikle soğuk savaş sonrası daha görünür olmaya çalışırken, BM çatısı altında hayat bulan UNCTAD'ı geliştirmekte olan ülkelerin ekonomik gelişme ve kalkınmasını hızlandırmak adına somut adımlar atan başlıca organizasyon olarak gördüklerini belirtmişlerdir (NAM, 1995) Bu zirveyle birlikte Endonezya hükümetinin önerdiği Güney-Güney Teknik İşbirliği Merkezi kurma fikri onaylanmıştır. Endonezya liderinin “Ulusal kalkınma insanlar tarafından, insanlar için, insanlara odaklı olmalıdır” ifadesi Güney-Güney işbirliği bağlamında atılan adımların insani odak noktasının altını çizmektedir.

2.12. Güney Afrika, Durban (2-3 Eylül 1998)

Global sorunlar bölümü altında Kuzey-Güney diyaloguna yer verilirken, Ekonomik sorunlar bölümü altında Güney-Güney işbirliği başlığına yer verilmiştir.

Bu başlık altında G-77 ve G-15 zirvelerinin ve bir önceki zirvede kurulması kararlaştırılan Güney-Güney Teknik İşbirliği için Bağlantısızlar Hareketi Merkezi'nin (Non Aligned Center For South South Cooperation-NAM CSSTC) işbirliğine olan katkılarının altı çizilmiştir. Bağlantısızlar Hareketi Güney-Güney Teknik İşbirliği Merkezi, misyon olarak Güney-Güney İşbirliği'ni güçlendirerek ve geliştirerek ulusal kalkınmayı arttırmayı benimsemiştir (NAM CSSTC b, 2018) Güney-Güney işbirliğinin güçlendirilmesinin Kuzey ile diyalogların negatif bir şekilde etkilenmesi anlamına gelmediği, birbirlerini tamamlayıcı oldukları belirtilmiştir. Güney'in mahrumiyetinin artması; Kuzey'in refahını ekonomik

eşitsizliğin derinleşmesi, mülteci endişesinin doğması, işsizliğin artması ve sosyal bölünmelerin derinleşmesi gibi konularda olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin küresel ekonomik sistemde adil bir şekilde yer alabilmek için Güney-Güney işbirliğine katılımlarının giderek arttığını belirtmişler özellikle en az gelişmiş ülkelerin ve Afrika ülkelerinin kalkınma girişimlerinin desteklenmesi gerektiğini vurgulamışlardır (NAM, 1998: 10) En az gelişmiş ve Afrika ülkelerinin kalkınma girişimlerini desteklemede, Güney-Güney ve FAO gibi üçlü işbirliği çerçevesinde özellikle tarım alanında ulaşılan başarı örneklerine yer verilmiştir. Bu zirvede Bağlantısızlar kendilerini, Güney insanların barış ve güven içerisinde yaşama arzularını şekillendirecek bir hareket (Mbeki, 2003) olarak gördüklerini vurgulayarak, küresel Güney'in kalkınmasını ödev edinen yeni misyonlarını ortaya koymaktadırlar.

2.13. Malezya, Kuala Lumpur (20-25 Şubat 2003)

Ekonomik sorunlar bölümünde Güney-Güney İşbirliği Başlığına yer verilmiştir (NAM, 2003) Bu başlık altında Güney-Güney Teknik İşbirliği için Bağlantısızlar Hareketi Merkezi'nin katkıları, Cenevre'de bulunan Güney Merkezi'nin katkıları anılmıştır. Havana'da 2000 yılında gerçekleştirilen Güney Zirvesi'nde alınan geliştirmekte olan ülkelerin ortak çıkarlarını korumak adına Bağlantısızlar ve G-77 arasında işbirliği ve koordinasyonu güçlendirme kararı zirvede olumlu bir şekilde karşılanmıştır.

Bağlantısızların sık sık vurguladığı birey merkezli kalkınmanın, Güney'in seçkin insanların katkılarıyla, proje ve programların yürütülmesinin teşvik edilmesiyle ulaşılabileceğinden bahsedilmiştir. Aynı zamanda bölgesel ve bölgelerarası işbirliğini politik, sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel alanlara yayarak Güney-Güney işbirliğini derinleştirmek ve genişletmek istediklerini belirtmişlerdir. Gelişmiş partnerlerle, özellikle G-8 ile yapıcı ve karşılıklı etkili bir diyalog sağlamak isteyen Bağlantısızlar, Güney'i etkileyecek kararlar alınırken söz sahibi olmak istemektedirler. Bu yeni rol istemi, Bağlantısızların varoluşsal amacını

yeniden tanımlama olarak görülmektedir (NAM, 2003) Bu yeniden tanımlama, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşabilme bağlamında politikalar uygulamayı da içermektedir.

2.14. Küba, Havana (15-16 Eylül 2006)

Kalkınma, sosyal haklar ve insan hakları sorunu bölümü altında Güney-Güney işbirliğine dair özel başlığa yer verilmiştir (NAM, 2006).

G-77'nin ikinci Güney Zirvesi'nde kurulması kararlaştırılan Kalkınma ve İnsani Yardım için Güney Fonu, Güney-Güney Teknik İşbirliği için Bağlantısızlar Hareketi Merkezi'nin (NAM CSSTC) yetiştirme ve kapasite geliştirme programları Güney-Güney İşbirliğini geliştirme adına katkılarıyla anılmıştır. Bağlantısızlar Hareketi, varoluşsal krizlerinin ilk on yılının sonuna doğru eksenlerini Güney-Güney işbirliğine kaydırmıştır. G-77 ile koordinasyon sağlayarak Güney-Güney işbirliği bağlamında varlıklarını arttırmak istemektedirler. Uluslararası arenada Güney'in meşru çıkarlarını gözetmek için diğer örgütler ile yakın ilişkiler kurmanın önemli olduğunu belirtmişlerdir (NAM, 2006).

2.15. Mısır, Şarm El-Şeyh (11-16 Temmuz 2009)

Kalkınma, sosyal haklar ve insan hakları sorunu bölümü altında Güney-Güney işbirliği özel başlığına yer verilmiştir (NAM, 2009) Havana Eylem Planı (the Havana Programme of Action), Marakeş Güney-Güney İşbirliğini Uygulama Planı (the Marrakech Plan of Implementation of South-South Cooperation) ve Doha Eylem Planı (Doha Plan of Action) gelişmekte olan ülkeler arasındaki işbirliğini geniş bir çerçevede sunmaktadır. Latin Amerika bölgesinden Güney Bankası, ALBA ülkelerinin ALBA Bankası gibi bazı bölgesel ekonomik ve finansal işbirliği girişimleri bu zirvede Güney-Güney İşbirliği başlığı altında anılmıştır.

2.16. İran, Tahran (26– 31 Ağustos 2012)

Kalkınma, sosyal haklar ve insan hakları sorunu bölümü altında Güney-Güney İşbirliği özel başlığına yer verilmiştir (NAM, 2012). BM 2009 Güney-Güney İşbirliği konferansı Nairobi Sonuç Belgesi ile Venezuela'da 2009 yılında ikincisi

gerçekleştirilen ve başlıca misyonu işbirliğini gerçekleştirmek olan Afrika-Güney Amerika Zirvesi'nin Güney-Güney diyalogunu arttırmaya yönelik adımlar olduğu belirtilmiştir. Endonezya'da bulunan Güney Merkezi'nin akademik alanlarda değişim programlarını geliştirmesi, Hindistan'da bulunan Bağlantısızlar ve Diğer Gelişmekte Olan Ülkeler Bilim ve Teknoloji Merkezi'nin (The Centre for Science and Technology of the Non-aligned and Other Developing Countries) Güney-Güney işbirliğini bilim ve teknoloji alanlarında desteklemesi, Mezoamerika Entegrasyon ve Kalkınma Projesi, OPEC ülkeleri de dahil olmak üzere Bağlantısızların kendi aralarında oluşturdukları ikili işbirliği ve finansal destek ağlarını Güney-Güney işbirliği başlığı altında anılmıştır.

2.17. Venezuela, Margarita (13-18 Ekim 2016)

Kalkınma İçin Barış, Egemenlik ve Dayanışma başlığı altında düzenlenen on yedinci zirvede, Kalkınma, sosyal haklar ve insan hakları sorunu bölümü altında Güney-Güney İşbirliği özel başlığına yer verilmiştir (NAM, 2016).

Bu başlık altında 2013 yılında Ekvator Gine'sinde düzenlenen üçüncü Afrika-Güney Amerika Zirvesi, BM ve Katar organizasyonu ile 2014 yılında Doha'da ilki düzenlenen Arap Ülkeleri Bölgesel Güney-Güney Kalkınma Fuarı anılmıştır. G-77 ve Bağlantısızlar arasında 1990'lı yılların sonunda oluşturulan Ortak Koordinasyon Kurulu'nun, BM reformları doğrultusunda gelişmekte olan ülkelerin ortak çıkarlarını koruyarak Güney-Güney işbirliğini derinleştirmesi ve genişletmesinin önemi, önceki zirvelerde olduğu gibi bu zirvede de belirtilmiştir. Ancak bu zirvede konuya ek olarak 2015 Sonrası Kalkınma Gündemi'ne de yer verilmiştir (NAM, 2016: 10) Gelişmekte olan ülkelere dair ayrımcı, çarpıtılmış haberlere karşı 1977 yılında kurulan Bağlantısızlar Hareketi Yayın Organizasyonu'nun (BONAC) tekrar canlandırılması gerekliliği, bu bağlamda Yeni Güney Televizyonu (TELESUR) olarak yayın yapan kanalın tecrübelerinin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

Bağlantısızlar Hareketi, ideolojik kaygılarla ortaya çıkmış ve ilk dönemlerinde bu doğrultuda devam etmiştir. Varoluş koşullarının dramatik bir şekilde değiştiği Soğuk Savaş'ın sonlamasıyla birlikte yeni arayışlar içine girmiş,

ekonomik kaygılar doğrultusunda politika gütmeğe başlamışlardır. Elbette bu dönüşüm tek bir olayla yaşanmamış, 1980'lerle birlikte gözlemlenmeye başlamıştır ancak; Bağlantısızlar'ın Güney'in temsilcisi olarak anılmak istemesi, Güney kavramının uluslar arası olaylardan radikal bir şekilde etkilenen doğası ile birleşince, Bağlantısızlar Hareketi'nin dönüşümde Soğuk Savaş atfını kaçınılmaz kılmaktadır. Milenyumdan itibaren Bağlantısızlar Güney'i etkileyecek kararlar alınırken söz sahibi olmak istemektedirler. Bu bağlamda Güney'i kapsayan küresel politikaların içinde olma gerekliliği, Güney-Güney işbirliğinin BM tarafından Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile bağdaştırılması, Bağlantısızlar Hareketi'nin de Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri çerçevesinde politikalar üretmeye yönlendirmiştir. Bağlantısızlar Hareketi en son zirvesi ile gelişmekte olan ülkelerin ortak çıkarları bağlamında BM reformları sağlama ve Güney-Güney işbirliğini derinleştirme amaçlarını bir kez daha ortaya koymuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNEY-GÜNEY İŞBİRLİĞİNİN BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

Birleşmiş Milletler (BM) organları, fonları, programları, uzman kuruluşları ve bölgesel komisyonları geliştirmekte olan ülkeler arasında işbirliğini desteklemektedir. Bu destek, geliştirmekte olan ülkelerin işbirliği girişimlerine aracılık etme, savunuculuğunu yapma olarak hayata geçmekte, BM katalizör göreviyle işbirliği girişimlerini kolaylaştırmaktadır. BM'nin Güney ülkeleri arasındaki işbirliği gelişim sürecine dahil olması 1960'lı yıllara dayanmaktadır. Geliştirmekte olan ülkelerin bir araya gelmesi ve işbirliği için teorik çerçevenin oluşturulmaya başlandığı tarihler ile karşılaştırıldığında, BM sürece katılmada geç kalmamıştır. BM'nin geliştirmekte olan ülkeler arasındaki ilişkilere dahil olmasında teknik işbirliği vurgusu dikkat çekmektedir.

1964 yılında Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın (UNCTAD) yapılması, konferansın akabinde Güney-Güney işbirliği için Bağlantısızlar Hareketi ile dönüm noktalarından biri sayılan Grup 77'nin oluşturulması, BM'nin Güney-Güney işbirliği sürecine katılmasının başlangıcı olarak sayılmaktadır. 1965 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'nin kurulması, uzun vadede küresel Güney'in ve Güney-Güney işbirliğinin politika oluşturabilecekleri bir platform sağlamıştır. 1972 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, geliştirmekte olan ülkeler arasında teknik işbirliği (TCDC) için özel bir birimin kurulmasını öneren bir çalışma grubu oluşturmuştur. 1974 yılına gelindiğinde ise BM Genel Kurul'u, A/ 3251 (XXIX) sayılı kararında, TCDC'yi teşvik etmek adına UNDP'de özel bir birimin kurulmasını onaylamıştır (UNOSSC a, 2014). BM'nin Genel Kurul düzeyindeki bu kararlar geliştirmekte olan ülkeler arasındaki teknik işbirliği günümüzde ise Güney-Güney işbirliği için mihenk taşı olarak görülen Buenos Aires Eylem Planı (BAPA)'nın doğmasını sağlamıştır. 1978 yılında Buenos

Aires'te TCDC'nin tanıtılması ve uygulanması için düzenlenen konferans sonucu kabul edilen BAPA'da TCDC'nin gelişmesi için odak noktaları belirlenmiştir.

Yirmi birinci yüzyıla beraber BM'nin Güney-Güney işbirliğine taraf olması yoğunlaşmıştır. 2000 yılında kabul edilen BM Binyıl Bildirgesi'nde belirtilen önceliklere dayanan Binyıl Kalkınma Hedefleri (MDG) BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Güney-Güney işbirliği ile paralel amaçları kapsayan kalkınma hedefleri Güney-Güney işbirliği ile bağdaştırılmıştır. Özellikle BM toplantılarında küresel Güney bağlamında MDG'ye ulaşma söylemine sıkça rastlanmaya başlanmıştır. BM Genel Kurulu tarafında 2003 yılında, 58/ 220 sayılı kararıyla, BAPA'nın onaylandığı 19 Aralık tarihi, Birleşmiş Milletler Güney-Güney İşbirliği Günü olarak ilan edilmiştir. 2004 yılında TCDC Özel Birimi, Güney-Güney İşbirliği Özel Birimi (SU/ SSC) ismi ile değiştirilmiştir. Bu isim değişikliği, gelişmekte olan ülkeler arasındaki işbirliğinin artan önemini ve BM'nin odağını yansıtmaktadır. 2009 yılında Nairobi, Kenya'da Güney-Güney İşbirliği Konusunda Üst Düzey BM Konferansı yapılmıştır. BAPA'dan sonra, BM çatısı altında oluşan Güney-Güney işbirliğine dair önemli gelişmelerden biri sayılan Nairobi Konferansı sonucunda; Güney-Güney ve üçgen işbirliğinin ayrı bir tanımı ve birimi olması gerektiğini vurgulayan Nairobi Sonuç Belgesi ortaya çıkmıştır. UNDP tarafından ev sahipliği yapılan Güney-Güney İşbirliği Özel Birimi'ni, ayrı bir birim olarak yeniden teyit eden karar 2013 yılında Genel Kurul tarafından onaylanmıştır. Güney-Güney ve üçgen işbirliğini küresel sistem ve Birleşmiş Milletler sistemi çapında teşvik etmek amacıyla Güney-Güney İşbirliği Özel Birimi ismi Birleşmiş Milletler Güney-Güney İşbirliği Ofisi olarak değiştirilmiştir. 2015 yılında MDG'nin devamı olarak daha fazla hedefle planlanan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG), BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. 2030 yılına kadar ulaşılması hedeflenen SDG, Güney-Güney işbirliği ile aynı doğrultuda hareket etmekte, hedeflere ulaşılmasında küresel Güney'in önemi vurgulanmaktadır. Buenos Aires Eylem Planı'nın kabul edilmesinin kırkıncı yıldönümü vesilesiyle Güney-Güney işbirliği üzerine ikinci üst düzey BM konferansı 20-22 Mart 2019 tarihinde Buenos Aires'te düzenlenmiştir.

2016 yılının son dönemlerine doğru kabul edilen BM Genel Kurulu'nun 71/243 sayılı kararında, "Birleşmiş Milletler kalkınma sisteminin, gelişmekte olan ülkelerin talebi, mülkiyeti ve liderliğiyle birlikte, sistem genelinde Güney-Güney ve üçlü işbirliğine desteğini sürdürmesi ve arttırması gerektiğini" vurgulaması BM'nin Güney-Güney ve üçlü işbirliğine olan yaklaşımını ortaya koymaktadır. BM, Güney-Güney işbirliği ilkeleri çerçevesinde karşılıklı hesap verebilirlik ve şeffaflık ile işbirliği girişimlerinin koordinasyonunu sağlayarak, Güney ülkelerinde etkili kalkınmanın geliştirilmesini amaçlamaktadır (South Ideas, 2019: 8).

Küresel Güney'in ve Güney-Güney işbirliğinin BM çerçevesinde gelişimi yukarıda değinilen kronolojik sıra ile ele alınmıştır. UNCTAD ile başlayan süreçte, Küresel Güney'e doğrudan ya da dolaylı yönden atıf yapmış önemli girişimler ile, Güney-Güney işbirliğine katkı sağlayan dönüm noktaları incelenmiştir.

3.1. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı

İlk defa 23 Mart-16 Haziran 1964 tarihlerinde Cenevre'de toplanan Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD), 119 ülkeden 4000 delege ve sivil toplumdaki gözlemciler ile fakir ve zengin ülkelerin bir araya gelmesiyle döneminin en geniş katılımlı uluslararası konferansı olmuştur (UNCTAD Report, 2016) 1995 sayılı karar ile BM Genel Kurulu tarafından kurulan, daimî hükümetler arası bir organ olan UNCTAD I, gelişmekte olan ülkelere kalkınma ve ticaret konularında destek olma amacını taşıyan BM temel organıdır. UNCTAD'ın başlıca hedefi gelişmekte olan ülkelere kalkınma konularında teknik destek ile, ticaret ve kalkınma entegrasyonu sağlamaktır. Özellikle ticaret, finans ve teknoloji alanlarında olmak üzere gelişmekte olan ülkeler arasında ekonomik işbirliğini teşvik eden teknik işbirliği eylemleri gerçekleştirmektedir. Günümüzde 194 ülkeden oluşan ve hükümetler arası düzeyde dört yılda bir toplanan konferans, günümüze kadar on dört oturum yapmıştır. Genel merkezi Cenevre'de olup, New York ve Addis Ababa'da ise ofisleri bulunmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasını baz alan böyle geniş çaplı bir konferansın 1960'lı yıllarda toplanması tesadüf değildir. Daha önce değinilen

Bağlantısızlar Hareketi'nin ortaya çıkmasını sağlayan koşullar UNCTAD için de geçerlidir. Bağımsızlığını yeni kazanmış ülkelerin dönemin hegemon kutuplarından ayrı bir şekilde, siyasi kimlikleri kadar ekonomik bağımsızlıklarını da koruma isteği bu ülkeleri bir araya getiren koşullardan bazılarıdır. Ancak dönemin uluslararası ekonomik düzeni az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik olarak bağımsızlıklarını korumak ve kalkınmalarını sağlamak açısından gerekli doneleri taşımamakta; GATT, IMF, Dünya Bankası, OECD gibi uluslararası örgütler gelişmiş Kuzey ülkelerini öncelemekte, gelişmekte olan ülkeler adına politikalar bakımından etkisiz kalmaktadırlar. Böyle bir atmosferde UNCTAD'ın gelişmekte olan ülkelerin ticari, ekonomik ve kalkınma konularının görüşebileceği, Kuzey-Güney diyalogunun geliştirebileceği bir ortam sunması son derece değerlidir. Gelişmekte olan ülkelerin küreselleşmiş ekonomiye adil ve etkili bir şekilde entegre olmaları için fikir yardımı ve teknik destekte bulunmaktadır.

UNCTAD'da Güney-Güney işbirliğini ele alan çalışmalar, merkezi olmayan ve özel bir temelde yürütülmüştür. Konferansın ilk on yıllarında Güney-Güney işbirliği kavramına direkt olarak yer verilmezken, gelişmekte olan ülkeler arasında ekonomik işbirliğini geliştirmek kuruluş amacı olarak yer bulmaktadır. Kuzey-Güney diyalogunda ise Kuzey'in donör statüsünde yaptığı doğrudan yardımlar yerine aradaki ticareti geliştirerek Güney'in kalkınmasını sağlama politikası güdülmüş, "yardım yerine ihracat" söylemi geliştirilmiştir. UNCTAD'ın hedefi ticaret ve kalkınma entegrasyonu sağlamaktır. Gelişmekte olan ülkeler arasında ticaret, finans ve teknoloji başta olmak üzere ekonomik işbirliğini teşvik eden teknik işbirliği eylemleri gerçekleştirilmektedir.

23 Mart-16 Haziran 1964 tarihleri arasında, Cenevre'de toplanan ve UNCTAD I olarak anılan ilk konferansta, Kuzey-Güney diyalogu için hükümetler arası bir forum olma ve daha adil bir küresel ekonomi için yeni ticaret politikaları oluşturma amaçlarını belirtmişlerdir. Gelişmekte olan ülkeler arasında ekonomik işbirliğini konu edinmekte olan UNCTAD I konferansında Kuzey-Güney ayrımı yer alırken Güney-Güney işbirliği kavramına rastlanmamıştır (UNCTAD I, 1964) 1968 yılında Yeni Delhi'de yapılan UNCTAD II'de gelişmiş ülkelerin, gelişmekte olan ve

az gelişmiş ülkelerden yaptıkları ithalatın pazar payını arttırmak adına tek taraflı tarife indirimi uygulanarak gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere ayrıcalık tanınmasının kabul edilmesi önemlidir. Ayrıca gelişmekte olan ülkeler özelliklerine göre ayrılarak en az gelişmiş ülkeler ayrı bir şekilde listelenmiş, karşılaştırılan yeni politikalardan faydalanmaları maksimuma çıkarılmaya çalışılmıştır (UNCTAD II, 1968).

1972 yılında Santiago’da toplanan UNCTAD III konferansında Gelişmekte Olan Ülkeler Arasında Ticaretin Genişletilmesi ve Ekonomik Bütünleşmesi Çalışma Programı sunulmuş ve ayrı bir birim olarak yürütülmesi kararlaştırılmıştır (UNCTAD III, 1972) Bağlantısızlar tarafından dile getirilen adil bir uluslararası ekonomik düzen için Bretton Woods enstitüleri karar alma aşamalarının demokratikleşerek para sistemi reformu yapılması, gelişmekte olan ülkeler arasında işbirliğinin teşvik edilmesi, Kuzey ülkelerinden gelen sermaye için kullanılacak yardımın artması ve Birleşmiş Milletler sisteminin uluslararası ekonomik işbirliği alanındaki rolünün güçlendirilmesi gibi başlıklar içeren Yeni bir Uluslararası Ekonomik Düzen (NIEO) çağrısı, bu çalışma programı ile birleşerek 1974 yılında yapılan Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun altıncı özel oturumunda, Yeni Bir Uluslararası Ekonomik Düzenin Kurulması Hakkında Beyan ve Eylem Programı olarak kabul edilmiştir. Bu özel oturum Cezayir hükümetinin Bağlantısızlar’ı temsilen hammadde ve kalkınma üzerine verdiği dilekçeye yönelik gerçekleşmiştir. Yeni Uluslararası Ekonomik Düzenin (NIEO) kurulması Eylem Planı’nda gelişmekte olan ülkeler arasında işbirliğinin teşvik edilmesi ile ilgili bir bölüm bulunmaktadır (NIEO, 1974) Bu bölümde, gelişmekte olan ülkelerin krediye erişimi kolaylaştırmak için ekonomik ve finansal işbirliği araçları oluşturmaları, ihracat ve ithalatları teşvik edilmektedir. Sanayi, bilim ve teknoloji sektörlerinde, navlun, deniz taşımacılığı ve kitle iletişim araçlarında teknik işbirliği öne çıkmaktadır. Gelişmiş ülkelerle ilgili olarak, gelişmekte olan ülkeler arasındaki işbirliğini teknik ve finansal yoluyla desteklemeleri konu edinmiştir. Bağlantısızlar Hareketi tarafından ortaya atılan söylemin BM çatısı altında eylem planına dönüşmesi, gelişmekte olan ülkeler arasında işbirliğini geliştirme adına iki tarafında paralel bir yol izlediğini ortaya koymaktadır.

Kalkınma açısında kayıp yıllar olarak görülen 1980’li yıllar aynı zamanda UNCTAD’ın giderek kutuplaşmasına sahne olmuştur. Bu dönemde gerçekleşen konferansta UNCTAD’ın daha yoğun olarak gelişmiş ülkelerin yer aldığı B Grubu, Doğu Bloku ülkelerinin yer aldığı D Grubu ve gelişmekte olan ülkeleri temsil eden Grup 77 arasında, endüstrileşmiş uluslar ile gelişmekte olan uluslar arasında, Kuzey ve Güney arasında bir çatışma arenası olmadığı serzenişle dile getirilmiştir (UNCTAD V, 1979) UNCTAD’ın kutuplaşması ortak karar alma kabiliyetini kısıtlamış, gelişmekte olan ülkeleri gözetken tutum gelişmiş ülkelerin tepkisini çekerek desteklerinin azalmasına neden olmuş, etkin politikaların yaratılmasını zorlaştırmıştır.

UNCTAD konferanslarında Güney-Güney işbirliği kavramına ilk defa 1983 yılında Belgrad’da yapılan konferansta, denizcilik taşımacılığının geliştirilmesi bağlamında doğrudan yer verilmiştir. Afrika, Asya ve Latin Amerika arasındaki bölgeler arası deniz taşımacılığının güçlendirilmesi için bir eylem programı ortaya koyulmuş ve bu bölgeler arası işbirliğinin gündeme gelmesi Güney-Güney işbirliği kavramından söz edilmesini kaçınılmaz kılmıştır. Ancak burada Güney-Güney işbirliği, Kuzey bağlamında ele alınmış, bu kelimelerin anlam pratikliğinden yararlanılarak Güney-Güney işbirliğinin geliştirilmesi ile gelişmekte olan ülkelerin ekonomik gücünü artabileceği, Kuzey-Güney işbirliğine katkı sağlayacağı ve hammaddelerin kaynağı olan Güney’in gelişiminin Kuzey’in refahını olumlu yönde etkileyeceği belirtilmiştir (UNCTAD VI, 1983) Aynı yıl mart ayında düzenlenen Bağlantısızlar Hareketi zirve toplantısında da Güney-Güney işbirliği kavramına ilk defa verilmesi, bu farklı çatılar altında hareket eden iki oluşumun paralel kararlar aldığını tekrar göstermektedir.

Güney-Güney işbirliğine, ilk defa konu edildiği 1983 yılından itibaren giderek artan bir şekilde, merkezi olmayan özel bir konumda her UNCTAD oturumunda yer vermeye başlanmıştır. Güney-Güney işbirliğinin doğrudan adres olarak gösterildiği önemli katkılardan biri, 2008 yılında Gana’da gerçekleşen XII. oturumda alınan kararlardır. Pazar politikalarıyla desteklenen Güney-Güney işbirliğinin öneminin giderek arttığı ve gelişmekte olan ekonomiler arasındaki

yatırım ve ticaret potansiyeli teşvik edilerek Kuzey-Güney diyalogunu tamamlayacağı belirtilmiştir. Güney-Güney ticaret, yatırım ve finans konularında işbirliği ile ortaya çıkan yeni yapıların araştırılması ve analiz edilmesi; Güney-Güney işbirliğine ilişkin analitik veri araçları geliştirmek; Güney-Güney ve üçlü işbirliğini teşvik etmek gibi başlıklarla belirtilen kararlar bu araştırmanın konusu doğrudan etkilemektedir. XII. oturumda gelişmekte olan ülkeler arasında ekonomik işbirliği ve diyalog için kurumsal yapıların, bölgesel ve bölgeler arası forumların ayarlanmasının önemi belirtildikten sonra UNCTAD da harekete geçmiş, genel sekreteri tarafından Temmuz 2009'da Güney-Güney işbirliğinin başat rolü oynadığı düşünülen küresel ekonomik yapıyı yeniden şekillendirme konusunda çalışmaların yürütüldüğü, Gelişmekte Olan Ülkeler Arasında Ekonomik İşbirliği ve Entegrasyon Birimi (ECIDC) kurulmuştur. ECIDC'nin çalışma alanları (i) Makroekonomik ve sektörel düzeyde politika oluşturmada özellikle ticaret, finans, yatırım ve teknoloji alanlarında olmak üzere Güney-Güney işbirliğinden beklentiler; (ii) Güney'in gelişmekte olan büyük bölgesel ekonomileri ile görece yeni ekonomilerinin, hem gelişmiş ülkelerde hem de küresel ekonomilerde yaşanan olumlu ve olumsuz gelişmelerden nasıl etkileneceği; (iii) Gelişmekte olan büyük bölgesel ekonomilerin tecrübelerini görece daha az gelişmiş ülkelere nasıl aktarılacağı ve bu ülkelerin bölgesel güçleri yakalayabilmeleri için oluşturabilecek destek mekanizmaları; (iv) Gelişmekte olan ülkeler arasında ortaya çıkan ticari düzenlemelerin yanı sıra finansal ve parasal işbirliği biçimlerine ve kalkınma yardımlarına özel önem verilerek, bu yapıları korumaya, geliştirmeye ve kurumsallaştırmaya yönelik çabalar; (v) Uluslararası finansal mimariyi yeniden düşünmek için devam eden çabalardaki rolü; (vi) Özellikle iklim değişikliği, gıda güvenliği ve çatışmalara bağlantılı tehditler olarak, Güney-Güney işbirliğini doğrudan hedef alan maddeler bağlamında belirlenmiştir (ECIDC, 2009).

UNCTAD'ın her yıl ticaret ve kalkınma üzerine yayınlanan raporları, gelişmekte olan ülke ekonomilerinin ve Güney-Güney işbirliğinin anlaşılmasında başvurulan önemli bir kaynaktır. Güney-Güney işbirliğine katkı sağlayan diğer BM birimleri gibi UNCTAD'ın da uzun vadeli amacı Gündem 2030'da belirtildiği üzere Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşmaktır. Sürdürülebilir Kalkınma hedeflerini

somut adımlara dönüştürerek, tüm uluslar ve insanlar için refah sağlamayı hedeflenmektedir. UNCTAD, bugün hala alternatif gelişim modellerinin tartışılması ve analizi için önemli bir uluslararası forum olarak tanınmaktadır.

3.2. Grup 77

15 Haziran 1964 tarihinde, ilk UNCTAD konferansı sonunda Latin Amerika, Asya ve Afrika bölgelerinden 77 gelişmekte olan ülkenin “Yetmiş Yedi Ülkenin Ortak Bildirgesini” imzalamasıyla Grup 77 (G-77) ortaya çıkmıştır. Günümüzde 134 ülkeyi kapsayan ve üye ülkelerin finanse ettiği G-77, BM sistemi içerisinde yer alan en geniş hükümetler arası gelişmekte olan ülkeler örgütüdür. İlk başta BM Genel Kurulu’nda gelişmekte olan ülkelerin sesini duyurmak için bir forum olarak kurulmuş, zamanla Güney-Güney işbirliğinin BM çatısı altındaki önemli savunucularından biri olmuştur. Güney ülkelerinin kolektif ekonomik çıkarlarını ifade etmeleri için geniş bir saha, uluslararası ekonomik konularda pazarlık kapasitelerini artırmaları için de araçlar sunmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler arasında ekonomik (ECDC) ve teknik (TCDC) işbirliğini desteklemektedir. Topluluğun 25 Ekim 1967’de Cezayir’de düzenlenen ilk bakanlar toplantısında kabul edilen Cezayir Bildirgesi ile Cenevre, Nairobi, Roma, Viyana, Washington D. C. ‘de irtibat ofislerinin açılmasına da öncülük edecek resmi kurumsal yapı oluşturulmuştur. Grubun her ofisinin çalışması, Asya-Pasifik, Afrika, Latin Amerika ve Karayipler bölgelerinden coğrafi rotasyonla her yıl sırayla farklı ülkelerden seçilerek grup sözcüsü görevini de yürüten başkan tarafından koordine edilmektedir. Birincisi 10-14 Nisan 2000 tarihinde Havana, Küba’da ve ikincisi 12-16 Haziran 2005 tarihlerinde Doha, Katar’da gerçekleştirilen Güney Zirvesi (South Summit) G-77’nin üst düzey karar alma organı olarak görev yapmaktadır. Her yıl dışişleri bakanları düzeyinde toplanan G-77, 1995 yılından itibaren bu toplantılara ek olarak Güney-Güney işbirliğini teşvik etmek adına sektörel toplantılar yapmaya başlamıştır. Enerji; gıda ve tarım; yatırım ve finans; ticaret ve yatırım; bilim ve teknoloji ile su temalarını işleyen bu toplantılar, işbirliğinin geliştirilmek istenilen özel alanlarını göstermektedir (G77, 2019).

Daha önce değinildiği üzere G-77, Bağılantısızlar ile kurdukları Ortak Komite vasıtasıyla Güney-Güney işbirliğinin geliştirilmesine katkıda bulunan önemli oluşumlardandır. 1994 yılında G-77 ve Bağılantısızlar arasında kurulan Ortak Koordinasyon Kurulu (NAM, 2016: 10) bu dönemde yaşanan önemli bir gelişmedir. Perez-Guerrero Güven Fonu (PGTF) ve Küresel Ticaret Tercihleri Sistemi (GSTP) geliştirmekte olan ülkeler arasında işbirliği ve ticareti geliştirmek adına yapılan diğer önemli G-77 katkılarından. Aşağıda G-77 'nin Güney-Güney işbirliğine yaptığı katkılar kronolojik sıraya göre incelenmiştir. İlk toplantıdan başlayarak, bildirgelerde ve konferans metinlerinde Güney terimi taranmış, Güney kavramının grup tarafından ne zaman ve nasıl benimsendiği araştırılmıştır.

3.2.1. Cezayir Bildirgesi (Cezayir, 10-25 Ekim 1967)

G-77'nin bu ilk toplantısında Güney kelimesine rastlanmamış olup, Güney-Güney işbirliği kavramından da direkt olarak bahsedilmemiştir. Bunların yerine geliştirmekte olan ülkeler atfı yapılmış ve geliştirmekte olan ülkeler arasında ticari genişleme ve ekonomik entegrasyon başlığına yer verilmiştir. Bu başlık altında en az gelişmiş ülkelerin özel sorunlarının dikkate alınması da dahil olmak üzere, geliştirmekte olan ülkeler arasında ticaretin genişlemesi, ekonomik işbirliği ve entegrasyon; geliştirmekte olan ülkeler arasında çok taraflı ödeme sistemlerinin kurulması veya iyileştirilmesi ve bu ortak çabaları destekleyecek uluslararası bir politikanın uygulanması için özel olarak mali ve teknik yardım ile ilgili pratik önlemler olarak sıralanan sorunlar üzerine çalışacak bir çalışma grubu oluşturulması belirtilmiştir. Yine bu konferansta geliştirmekte olan ülkelerin edindiği deneyimleri, toplanan bilgi ve verileri merkezileştirmek; geliştirmekte olan ülkeler arasında ithalat ve ihracat grupları oluşturmak; geliştirmekte olan ülkeler arasında ulaştırma ve iletişim altyapısının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak; ulusal ve bölgesel bilgi ve ticaret tanıtım merkezleri kurma olasılığını incelemek amacıyla kalıcı bir komite kurulması önerilmiştir (G77, 1967) G-77'nin kurulduğu ilk zamanlarından itibaren, Güney-Güney işbirliği terimini kullanmasa da işbirliğini geliştirmeye yönelik somut adımlar attığı görülmektedir.

3.2.2. Gelişmekte Olan Ülkeler Arasında Ekonomik İşbirliği Konusunda Yüksek Düzey Konferans tarafından kabul edilen Karakas Eylem Programı (Karakas, Venezuela, 13-19 Mayıs 1981)

Kriz dönemi olarak bilinen seksenlerin başında gerçekleştirilen Gelişmekte Olan Ülkeler Arasında Ekonomik İşbirliği Konferansında, Güney kelimesine yer verilmemekle birlikte Güney ülkeleri ve Güney-Güney işbirliği bağlamında önemli kararlar alınmıştır. G-77, gelişmekte olan ülkeler arasında kolektif özgüven ilkesine bağlı olduğunu, gelişmekte olan ülkeler arasında ekonomik işbirliğinin mevcut uluslararası ekonomik ilişkilerin yeniden yapılanması gerektiğini ve Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen (NIEO)'in sağlanmasının eyleminin bir parçası olduğunu belirtmiştir. Kolektif özgüven kavramı, ilk olarak 1970 yılında bağlantısızlar hareketi tarafından kullanılmış olmasına ve devam eden süreçte Güney'i ve Güney-Güney işbirliğini tanımlarken başvurulan bir terim olmasına rağmen Karakas Eylem Planı, kolektif özgüven kavramının operasyonel alanda kullanılmaya başlamasını sağlamıştır. Gelişmekte olan ülkeler arasındaki ekonomik işbirliği, ülkelerin mevcut ve potansiyel ekonomik olanaklardan tam olarak yararlanabilme imkânı sunmakta ticaret, teknoloji, gıda ve tarım, enerji, hammadde, finans, sanayileşme ve teknik işbirliği alanlarında bu olanakları işbirliği programı haline getirmiştir (G77, 1981) Karakas Eylem Programı olarak anılan bu program gelişmekte olan ülkeler arasındaki farklılıklara dikkat çekerek, işbirliğine etkin şekilde katılabilmeleri için en az gelişmiş ülkelere özel dikkat gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Eylem Programının etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak için koordinasyon, izleme, takip ve değerlendirme mekanizmaları kurulmuş, bu mekanizmaların görevlerine detaylı bir şekilde eylem programında yer verilmiştir. Üst düzey yetkililerden oluşan bir kurul olan Hükümetler Arası İzleme ve Koordinasyon Komitesi (IFCC), Karakas Programının uygulama durumunu gözden geçirmek ve Güney-Güney işbirliğini ilerleyişini incelemek için her iki yılda bir toplanmaktadır. Bu komitenin kurulması, işbirliğinin sistematik bir şekilde planlanmasının ve uygulanabilirliğinin denenmesinin ilk örneklerinden biridir. Gelişmekte olan ülkeler arasında küresel ticaret tercihleri sistemi oluşturulma ihtiyacını altı çizilirken, Buenos Aires Eylem Planı'nın önemi vurgulanmıştır.

3.2.3. Perez-Guerrero Güven Fonu

Güney-Güney işbirliği için Perez-Guerrero Güven Fonu (PGTF) 20 Aralık 1983 tarih ve 38/ 201 sayılı genel kurul kararına göre Birleşmiş Milletler tarafından kurulmuştur (PGTF, t. y.). Fon ismini, Birleşmiş Milletler sisteminde sayısız üst düzey pozisyonda bulunmuş, altmışlı yılların sonları ile yetmişli yılların başlarında UNCTAD genel sekreteri olarak görev yapmış olan ve Kuzey-Güney diyalogu için önemli girişimlerde bulunmuş Venezuelalı Perez-Guerrero'dan almaktadır.

PGTF, G-77 ülkeleri arasındaki ekonomik ve teknik işbirliği (ECDC/ TCDC) faaliyetlerini desteklemek amacıyla kurulmuş bir fondur. Profesyonel danışmanlık kuruluşları tarafından hazırlanan yatırım öncesi fizibilite raporlarını finanse etmek için sermaye sağlamaktadır. G-77 ülkelerinin oluşturduğu PGTF, 5 milyon ABD Doları değerinde bir başlangıç sermayesiyle kurulmuş, ilk temel sermayesinden elde edilen faiz gelirleri temelinde faaliyet göstermesi öngörülmüştür. G-77 tarafından belirlenen önceliklere göre Güney-Güney işbirliği faaliyetlerine finansal destek sağlamada yararlı bir mekanizma olan PGTF, 2019 yılında herhangi bir proje için maksimum destek miktarı 35.000 ABD Doları olarak belirlemiştir.

G-77 ve BM Güney-Güney İşbirliği Ofisi (UNOSSC), PGTF faaliyetleriyle ilgili uzun süreli bir işbirliği programı geliştirmektedir. PGTF'den fon sağlamak için sunulan proje tekliflerinde, Karakas ve Havana Eylem Programlarında belirlenen ilkeler bağlamında ticaret, teknoloji, gıda ve tarım, enerji, hammadde, finans, sanayileşme ve teknik işbirliği sektörlerine öncelik verilmektedir. Ulusal ve kolektif özgüveni sağlama çerçevesinde, G-77 ülkelerinin kendi belirledikleri önceliklere göre işbirliği projelerine fon sağlayan PGTF aracılığı ile 1986-2017 yılları arasında 311 projeye destek verilmiş toplam 14, 2 milyon dolar ödenek yapılmıştır. Toplam 141 ülkenin yararlandığı bu projelerin %41 gibi ciddi bir oranını bölgeler arası işbirliği projeleri kapsarken, teknik işbirliği %29 oranıyla ilk sırada yer almaktadır. Gıda ve tarım %26 oranıyla ikinci sırada yer alırken ticaret %12 oranıyla üçüncü sırada, teknoloji ve enerji tek haneli oranları ile alt sıralarda yer almaktadır (PGTF, 2018) Teknik işbirliğine yönelik projelerin en çok ödenek alan girişimler olarak ilk sırada yer alması G-77 ve BM Güney-Güney İşbirliği Ofisi'nin teknik işbirliğine ve

paylaşımına önem verdiğini gösterirken, fonun 1983 yılından beri işlemesi, kalabalık ve birbirinden son derece farklı ülkelerin oluşturduğu G-77'nin anlaşmaya varma kabiliyetini göstermektedir.

3.2.4. Gelişmekte Olan Ülkeler Arasında Küresel Ticaret Tercihleri Sistemi Anlaşması

Gelişmekte Olan Ülkeler Arasında Küresel Ticaret Tercihleri Sistemi Anlaşması (GSTP) G-77'nin Bakanlar Toplantıları'nda yapılan, uzun müzakere süreçlerinde ortaya çıkmıştır. İlk olarak 1976 yılında Meksiko City'deki G-77 bakanlar toplantısında söz edilen GSTP, 1979 yılı Arusha ve 1981 yılı Karakas bakanlar toplantılarında tartışılmaya devam edilmiş, 1988 yılında Belgrad toplantısında imzalanarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır. GSTP, hepsi G-77 üyesi olan 47 ülkeden oluşmaktadır. Anlaşma, üye ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve ticaret ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak karşılıklı yarar ilkesine dayanmaktadır ve gelişmekte olan ülkeler arasında ticareti geliştirmek amacıyla ticaret imtiyaz değişimi için bir çerçeve oluşturmuştur. Bu yönüyle Güney-Güney ticaretine ve işbirliğine katkı sağlayan GSTP hakkında müzakerelere devam edilerek dinamik bir ekonomik işbirliği aracı planlanmıştır. Anlaşma, en az gelişmiş ülkelerin özel ihtiyaçlarını kabul etmekte ve lehlerine somut tercihli tedbirler öngörmektedir. GSTP tercihli ticareti için istikrarlı bir temel sağlamak amacıyla tercihli tarife zorunlu tutulmuştur. GSTP, gelişmekte olan ülkelerin mevcut ve gelecekteki bölgesel, alt bölgesel ve bölgeler arası ekonomik işbirliklerini desteklemektedir. Bu anlaşma dengeli, adil ve yeni bir ekonomik küresel düzen kurulması arayışı içinde ekonomik işbirliği isteğinden doğmuştur. Bu anlamda GSTP, G-77'ye üye ülkeler arasında ticareti, üretimi ve istihdamı arttırmada Güney-Güney işbirliği aracı olarak hareket etmekte, gelişmekte olan ülkeler arasındaki ticaret için Kuzey ülkelerinin baskın olduğu GATT'e alternatif bir yol sunması, Güney ülkeleri arasında kolektif özgüveni sağlama yollarından birisi olarak görülmektedir. Ancak GSTP şeması içerisinde, büyük ekonomiler gelişmiş olan teknolojileri, market ve insan gücü becerileri, bilgileri ile az gelişmiş ekonomilere göre daha şanslı olmaktadır. GSTP çerçevesinde sağlanan imtiyazlar görece gelişmiş Güney ülkeleri ile diğer Güney ülkeleri arasındaki gelişmişlik farkının artmasına neden olacağı yönüyle eleştirilmektedir.

3.2.5. Ticaret, Yatırım ve Finans Üzerine Güney-Güney Konferansı Tarafından Kabul Edilen San Jose Deklarasyonu ve Eylem Planı (San José, Kosta Rika, 13-15 Ocak 1997)

İlki 1981 yılında Karakas'ta yapılan Gelişmekte Olan Ülkeler Arasında Ekonomik İşbirliği Konferansı'nda kabul edilen Karakas Eylem Programının güncellenmesi bağlamında gerçekleşen Ticaret, Yatırım ve Finans Güney-Güney konferansı, taşıdığı başlık nedeniyle bu çalışma için önemlidir. Karakas Ekonomik İşbirliği Konferansı'nın ardılı olan bu konferansta gelişmekte olan ülkeler yerine Güney kelimesi kullanmıştır. Yeni trendler ile şekillenen San Jose Deklarasyonu, on yıllar öncesinde dile getirilen gelişmekte olan ülkeler arasında kolektif özgüven kavramı ile Güney-Güney işbirliğinin besleneceğini belirtirken, Kuzey-Güney diyalogunu önemli gördüklerinin altını çizmişlerdir. Sivil toplum kuruluşları ve bireylerin kalkınmada önemli bir rolü olduğu belirtilirken, kadınlar da dahil olmak üzere farklı aktörler arasında bir ortaklık geliştirmek istenmektedir. İşbirliğini güçlendirmede kadınların rolüne ilk defa yer verilmesi, Güney-Güney işbirliğinin dönemsel gelişmelerden etkilenen yanını bir kez daha ortaya koymaktadır. İşbirliğinin geliştirilmesine önem verilen sektörler ticaret, yatırım, finans ve diğer ilgili alanlar başlığı altında yer alan endüstriyelleşme, ürün kalitesi, teknoloji ve enformasyon, gayri resmi ekonomi ve altyapı olarak belirtilmiş, bu sektörlerin gelişiminde ve işbirliğini arttırma da Güney aktörlerinin ne yapması gerektiğine dair maddeler sıralanmıştır (G77, 1997).

Güney-Güney işbirliğinin gelişmekte olan ülkeler için öncelikli olduğu ve BM organlarının işbirliğine desteklerini beklediklerini belirtmişlerdir. Tüm Güney-Güney işbirliğinin altında olması gereken bir siyasi iradenin önemi vurgulanırken böyle bir yapının hangi aktör tarafından oluşturulması gerektiği belirtilmemiştir. G-77 ve Güney Merkezi (South Center) arasında ilişkilerin karşılıklı fayda sağlama adına yoğunlaşması gerektiğini belirtmişlerdir.

3.2.6. Birinci Güney Zirvesi ve Havana Eylem Planı (Havana, 10-14 Nisan 2000)

Milenyumla birlikte tarihte ilk defa düzenlenen Güney Zirvesi, yeni bir dönemin başlamasının etkisiyle G-77 tarafından bir dönüm noktası olarak görülmüştür. Güney'in etkin olmadığı bir tarihe pasif tanık olmaktansa, Güney'in kendi ihtiyaçlarını ve çıkarlarını yansıtacak bir dünya düzeni kurması gerektiğinin belirtilmesi (Havana, 2000: 2), yeni dönem politik ve ekonomik anlamda beklentinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Tarihi Birinci Güney Zirvesi'nde Havana'da toplanan G-77 Hükümet Başkanları, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti'ne 1960'dan bu yana Küba Cumhuriyeti'nde uygulanan ekonomik ambargoyu kaldırmak için bir temyiz başvurusunda bulunması G-77'nin yeni yüzyılda attığı ilk politik adımlardan birisidir. Dünya popülasyonun beşte dördünü temsil eden ülkelerin katıldığı Güney Zirvesi sonunda kararlaştırılan ve Güney Zirvesi Deklarasyonunun hayata geçirilmesi için somut adımlar programlayan Havana Eylem Plan'ı, Güney ülkelerinin kalkınmasına ilişkin önceki eylem planlarına göre daha detaylı bir çözüm haritası sunması nedeniyle önemlidir. Beş bölümden oluşan eylem planının maddeleri; Küreselleşme, Bilgi ve Teknoloji, Güney-Güney İşbirliği, Kuzey-Güney ilişkisi ve Kurumsal Takip olarak sıralanmaktadır. Eylem planı maddelerinin altında geliştirilmesi gereken konular tartışılmaktadır. Birinci Güney Zirve'sinden itibaren G-77 çatısı altında yapılan Güney toplantılarında küreselleşme ve kalkınma konuları üzerine eğilim artmıştır.

Küreselleşme başlığı altında, küreselleşmenin tüm ülkeler ve halklar için fayda sağlaması için geliştirmekte olan ülkelerin küresel ekonomi ve politik karar alma sürecine katılımlarını sağlamanın teşvik edilmesi gerekliliği belirtilmiştir. Bu bağlamda geliştirmekte olan ülkelere özel ilgi gösteren mal ve hizmetlere yönelik pazar erişimini iyileştirme, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) anlaşmalarının uygulanmasıyla ilgili sorunları çözme, geliştirmekte olan ülkelere özel muameleleri tamamen uygulama, DTÖ'ye katılmayı kolaylaştırma ve geliştirmekte olan ülkelere teknik yardımda bulunarak küreselleşme bağlamında BM sisteminin uluslararası işbirliğini desteklemedeki rolünü güçlendirmenin altı çizilirken, aynı zamanda küreselleşme

bağlamında kültürel çeşitliliği korumak ve desteklemek adına Güney Kültür Meclisi, Güney Sanat Festivali gibi oluşumlar yaratarak Güney kurumlarını küreselleşmenin getirdiği zorluklara karşı hazırlamak gerektiği ortaya konmuştur.

Bilgi ve teknoloji başlığının, ülkelerin ulusal gündeminde olduğu kadar Güney-Güney işbirliği alanında da öncelikli bir madde haline getirilmesi kararlaştırılmıştır. Güney’de bilgi ve teknolojinin teşviki ve geliştirilmesi, gelişmekte olan ülkelerin yararına Güney ülkelerinden gelen gurbetçilerin de dahil olduğu insan kaynağı potansiyelinden yararlanmak ve beyin göçü ile ilgili zorlukları ele almak, Güney’in bilgi ve teknolojiye erişimini sağlamak için kalıcı bir uluslararası ortam yaratmak, Güney’in bilgi ve teknolojiye ulaşmasında karşılaştığı zorlukları ortadan kaldırmak amacıyla BM’nin merkezi rolünü teşvik etmek yine bu başlık altında alınan kararlardan bazılarıdır.

Güney-Güney işbirliği başlığı altında ise grubun kurulduğu 1964 yılından bu yana, Güney-Güney işbirliği konusunda çalıştığı, strateji ve eylem planları ile işbirliğini desteklediği belirtilmiş, Güney’in diğer önde gelen platformu olarak Bağlantısızlar Hareket’inden bahsedilmiştir. Bağlantısızlar Hareketi değişen misyonunun Güney’i temsil eden önemli oluşumlarından biri olan G-77’de son derece kabul görmesi nedeniyle, Güney-Güney işbirliği başlığı altında Bağlantısızlar’a yapılan bu atıf önemlidir. Küreselleşme sürecinden belirgin biçimde etkilenen mevcut küresel ekonomik ortamda, Güney-Güney İşbirliğini güçlendirmeye duyulan ihtiyacın giderek arttığı, Güney ülkeleri arasında artan bir işbirliği şekli olmasına rağmen yıllar içindeki ilerlemenin, strateji ve eylem programlarında belirtilen planlardan uzakta olduğu öz eleştirisi yapılmıştır. Özellikle son yıllarda işbirliğinin zayıflama nedeni olarak etkili takip ve uygulama eksikliği olarak görülmektedir. Güney’in ekonomik büyümesini ve kalkınmasını hızlandırmak için Güney-Güney ticaretinin ve yatırımlarının genişlemesini teşvik etme çabalarını yenilemek, GSTP’yi derinleştirmek ve güçlendirmek, parasal ve finansal alanda işbirliğini güçlendirmek, insan kaynaklarının iyileştirilmesi de dahil olmak üzere sosyal kalkınmanın desteklenmek gibi maddelerin başarılı olabilmesi için uygulamaların etkin bir şekilde takip edilmesi gerekmektedir. Birbirinden son derece

farklı gelişmişlik düzeyinde gruplanabilecek Güney ülkeleri arasında işbirliği uygulamalarının eşit derecede uygulanması son derece zordur bu bağlamda daha kırılğan olan ülkelere, özellikle en az gelişmiş ülkelere ayrı bir önem verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Güney-Güney işbirliği, ekonomik bağımsızlığın geliştirilmesi ve güçlendirilmesi için bir araç olarak tanımlanmaktadır.

Eylem planının dördüncü başlığı olan Kuzey-Güney ilişkilerinde uluslararası ekonomik ilişkiler ve kalkınma ile ilgili kilit konularda fikir birliği sağlamak için yeni bir Kuzey-Güney ortaklığı ihtiyacına vurgu yapılmıştır. Bunun için BM'nin merkezi rolünü güçlendirmek istemektedirler.

Güney-Güney işbirliği başlığında belirtilen, işbirliğinin zayıflama nedeni olarak etkili takip ve uygulama eksikliği olarak görülmesi Kurumsal Takip adında eylem planının son başlığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Havana Eylem Planı'nın kabulü ile, Güney-Güney işbirliği koordinasyon, izleme ve değerlendirme bağlamında tarihinde emsali olmayan operasyonel bir gelenek kazanmıştır. Güney Zirvesi tarafından kabul edilen kararların tam olarak uygulanmasına ve izlenmesine yardımcı olmak için G-77 üyesi ülkeler, diğer gelişmekte olan ülkeler, gelişmiş ülkeler, ilgili BM kuruluşları, özel sektör ve vakıflar gibi kalkınma ortaklarının gönüllü olarak katılabileceği, en az 10 milyon ABD doları hedefiyle özel bir fon kurulmasına karar verilmiştir.

Havana Eylem Planı'nda acil müdahale edilmesi gereken alanlar bölgesel işbirliği; ticaret ve yatırım, gıda ve tarım; su; HIV/ AIDS, malarya, tüberküloz gibi yaygın hastalıklar; eğitim, iletişim ve enformasyon teknolojileri olarak belirtilmiştir. Eylem Planı'nda belirlenen bu alanlar, birkaç ay sonra Binyıl Kalkınma Hedefleri'ni şekillendirecektir (Havana, 2000).

Birinci Güney Zirvesi'nden sonra Havana Eylem Planı'na istinaden çeşitli alanlarda özel konferanslar düzenlenmeye başlanmış ve bu konferanslarda konuyla ilgili amaçlanan gelişim bir nevi yapılacaklar listesi şeklinde deklarasyon olarak yayınlanmaya başlamıştır. Kuzey ve Güney arasındaki hâkim ve artan bilgi farkının, gelişmekte olan birçok ülkenin marjinalleşmesine neden olduğu ve halihazırda

yoksulluktan etkilenen insanlığın önemli bir kesimini etkilediğine dair endişe duyan G-77, Güney’de bilim ve teknolojinin tanıtımı için yeni bir vizyon ve küresel bir strateji oluşturmak üzere 27-30 Ekim 2002 tarihleri arasında Dubai, Birleşik Arap Emirlikleri’nde Bilim ve Teknoloji Konferansı’nda toplanmış ve Güney’de Bilim ve Teknolojinin Sağlanması adına Dubai Deklarasyonu yayınlanmıştır (Dubai, 2002) 2003 yılında kabul edilen Güney-Güney İşbirliği Marakeş Deklarasyonu (Marakeş, 2003) Güney-Güney işbirliğinin Binyıl Kalkınma Hedefleri de dahil olmak üzere uluslararası kabul görmüş kalkınma hedeflerine ulaşılması anlamında bir zorunluluk olduğu belirtilmiştir. Kuzey-Güney işbirliğini, Güney’in kalkınmasına destek olarak görmeye devam ederken, Güney-Güney işbirliğini hem tamamlayıcı bir etmen hem de kalkınma hedefleri doğrultusunda özerk bir alan, bir ara yüz olarak görmektedirler. Marakeş Deklarasyonu ve Marakeş Güney-Güney İşbirliği Uygulama Çerçevesi G-77 üyelerinin Güney-Güney işbirliğine bağlılığını teyit eden bir girişim olarak görülmektedir.

3.2.7. İkinci Güney Zirvesi (Doha, Katar, 12-16 Haziran 2005)

Havana Eylem Planının önemini anarak başlayan konferans, Güney-Güney işbirliğini derinleştirmek ve canlandırmak için daha enerjik bir çaba gerektiğini belirtirken, yine bu işbirliğinin Kuzey-Güney işbirliğinin bir alternatifi olarak değil tamamlayıcısı olarak görüldüğünün altı çizilmiştir. Konferans için toplanan liderler Güney-Güney işbirliğinin çok taraflı rolünün Güney’in karşılaştığı zorluklarla yüzleşmek için hayati bir öneme sahip olduğu, kurumların kapasitelerini ve bu işbirliğini teşvik eden mekanizmaları geliştirmek de dahil olmak üzere işbirliğinin daha fazla güçlendirilmesi gerektiği konusunda hemfikirdir. İkinci Güney Zirvesi’nde alınan kararların verimli ve etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak için onaylanan Doha Eylem Planı; Küreselleşme, Bilgi ve Teknoloji, Güney-Güney İşbirliği, Kuzey-Güney İlişkisi ve Kurumsal Takip başlıklarıyla Birinci Güney Zirvesi ile aynı temada planlanmıştır. Bu da işbirliğini sistematikleştirmek ve yıllara göre karşılaştırmak için yapılan düzenlemelerdendir.

Doha Eylem Planı’nda, gelişmekte olan ülkelerin daha açık bir küresel ticaret rejimine uyum sağlamalarına yardımcı olmak, ticaret alanında daha adil rekabet

edebilmelerini sağlamak için yardım fonu uygulaması belirtilmiştir. Bu fonun detaylarına yer verilmemekle birlikte ev sahibi Katar devletinin Güney ülkelerinin ekonomik, sosyal, sağlık ve eğitim konularında gelişim çabalarına yardımcı olmak için 20 milyon ABD Doları bağışı ile Güney Kalkınma ve İnsani Yardım Fonu'nu kurması, Güney-Güney işbirliğinin önde gelen aktörlerinden Çin ve Hindistan hükümetlerinin Fon'a her biri 2 milyon ABD Doları katkıda bulunması önemlidir. Diğer ülkelerin de Fon'a katkıda bulunma çağrısı yapılmıştır. Konferansta, uluslararası toplumu etkileyen zorluklara karşı etkin bir şekilde cevap verebilmek adına işbirliğini ve örgütlenmeyi güçlendirmede Birleşmiş Milletler reformuna yüksek öncelik verilmesi konusu öne çıkmıştır. Gelişmekte olan ülkelerin kalkınma düzeylerindeki farklılıklar ve ülkelerin yetenekleri göz önüne alındığında, uluslararası yükümlülükleri yerine getirmede aynı koşulların herkes için geçerli olmaması gerektiğini haklı bir şekilde vurgulamışlardır. 2010 yılında Afrika'da üçüncü zirve yapılması kabul edilse de 2010 yılında zirve gerçekleşmemiş, 2019 yılında son yapılan G-77 zirvesinde Uganda'nın üçüncü Güney zirvesine ev sahipliği yapmak istediği belirtilmiştir.

Doha Eylem Planı'nın sonunda ek olarak yayınlanan Güney-Güney işbirliğine ilişkin ikili ve çok taraflı girişimlerin listelenmesi, daha önce görülmemiş önemli bir değişikliktir (Doha, 2005: 21-28). Bu girişimler Belize, Benin, Brezilya, Çin, Küba, Kuzey Kore, Hindistan, Endonezya, Jamaika, Kenya, Nijerya, Pakistan, Filipinler, Güney Afrika Cumhuriyeti, Sri Lanka, Uruguay, Venezuela olarak ülkelere ayrılmış olup, bu ülkelerin gerek ulusal gerekse uluslararası, bölgesel, alt bölgesel ya da bölgeler arası Güney-Güney işbirliği bağlamındaki girişimlerine yer verilmiştir. Programların ve girişimlerin hacimsel olarak genişliği ve sektör olarak çeşitliliği ile Güney Afrika Cumhuriyeti öne çıkmakta, Nijerya ikinci sırada gelmektedir. Brezilya devlet başkanı Lula tarafından ortaya atılan Fome Zero (Sıfır Açlık) programı, Belize'nin okuryazarlık, çocuk koruma ve su kaynakları programı, Endonezya'nın Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Geliştirilmesi Eğitimi gibi programları ekte yer verilen ulusal girişimlere örnek olarak gösterilebilir. Benin, Nijer, Fildişi Sahili, Gana, Togo ülkeleri arası HIV / AIDS koridor Benin projesi, Nijerya Doğu Afrika Yol Ağı Projesi, Pakistan Orta Asya Cumhuriyetlerine Özel

Teknik Yardım Programı ekte yer alan alt bölgesel işbirliği girişimlerinden bazılarıdır. Çin'in Katma Değerli Süt Ürünleri Programı ile Afrika-Çin Ortaklığının Geliştirilmesi programı, Hindistan'ın Afrika-Hindistan Hareketi İçin Tekno-Ekonomik Yaklaşım programı, Nijerya'nın Küba, Libya, Nijerya katımlı Güney-Güney Sağlık Sağlama Programı bölgeler arası işbirliği örneklerindedir. Ekte yer alan girişimler eğitim, sağlık, teknik, ulaşım, bilgi ve teknoloji aktarımı, iletişim, su yönetimi, kapasite üretimi, çevre, tarım, bio teknoloji, gıda güvenliği gibi çok sayıda farklı alanlardır. İlk defa bir eylem planında detaylı işbirliği girişimlerine yer verilmesi, Güney-Güney işbirliğinin teoriden olduğu kadar pratikte de başarılı olduğunu somut bir şekilde ortaya koyma çabası olarak görülebilir.

G-77, BM Üst Düzey Güney-Güney İşbirliği Konferansı için rehberlik edecek ve grubu yönlendirecek, Güney-Güney işbirliğine dair kavramsal çerçeveyi ve ilkeleri belirlemiştir. 2008 yılında ilan edilen Güney-Güney işbirliği üzerine Yamoussoukro Konsensüsü'nden katkılar içeren bu maddeler şu şekilde sıralanmıştır: (G77, 2008).

a. Güney-Güney işbirliği Güney halklarının ortak bir çabasıdır ve Güney-Güney dayanışmasının bir ifadesi olarak, Güney'in ortak amaçlarına ve dayanışmasına dayanan ekonomik bağımsızlık ve kolektif öz güven stratejisi izlenmelidir;

b. Güney-Güney işbirliği ve gündemi Güney ülkeleri tarafından yönlendirilmelidir;

c. Güney-Güney işbirliği, Kuzey-Güney işbirliğinin yerine geçmemelidir.

d. Güney ülkeleri arasındaki işbirliği, Kuzey-Güney ilişkileri için kullanılan aynı standartlarla analiz edilmemeli ve değerlendirilmemelidir;

e. Diğer gelişmekte olan ülkelere gelen mali katkılar, bu ülkelere Güney'in diğer ülkelere Resmi Kalkınma Yardımı (ODA) olarak görülmemelidir. Bunlar yalnızca paylaşılan tecrübe ve sempatilerden doğan dayanışma ve işbirliği ifadeleridir;

f. Güney-Güney işbirliği, gelişmekte olan ülkelerin tarihi ve politik bağlamları ile onların ihtiyaç ve beklentilerine dayalı bir kalkınma gündemidir. Güney-Güney işbirliği kendi ayrı ve bağımsız tanıtımını hak etmektedir;

g. Güney-Güney işbirliği, güçlü, orijinal, geniş tabanlı bir ortaklık ve dayanışmaya dayanmaktadır;

h. Güney-Güney işbirliği ulusal egemenliğe saygı duymakta; tam eşitlik, karşılıklı saygı ve karşılıklı faydaya dayanmaktadır;

i. Güney-Güney işbirliği, kalkınma zorluklarına eylem odaklı bir yaklaşımın sağlanmasında çok taraflılığı güçlendirmek için çaba göstermektedir;

j. Güney-Güney işbirliği, sadece geleneksel ekonomik ve teknik alanlarda değil uluslararası ilişkilerin tüm yönlerini kapsayan, gelişmekte olan ülkeler arasındaki ortak kalkınma hedeflerinin uygulamasını teşvik eder;

k. Güney-Güney işbirliği, gelişmekte olan ülkelerin kolektif özgüvenine dayanmaktadır;

l. Güney-Güney işbirliği, gelişmekte olan ülkelerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini sağlama çabalarını destekleyerek uluslararası politika ve karar alma süreçlerinde daha aktif bir rol oynamalarını sağlamayı amaçlamaktadır;

m. Güney-Güney işbirliğini ilerletme yöntemleri ve mekanizmaları; iki taraflı, çok taraflı, alt bölgesel, bölgesel ve bölgeler arası işbirliğine ve entegrasyona dayanmaktadır.

3.3. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı-UNDP

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme-UNDP); BM fonlarını, programlarını, uzman kuruluşlarını ve diğer organları birleştiren, küresel bir ağ oluşturmak için 22 Kasım 1965 tarihinde kurulmuştur. UNDP, kuruluşundan bu yana, kalkınma etkisini en üst düzeye çıkarmak ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasını hızlandırmak için küresel Güney

hükümetleriyle birlikte çalışmış, TCDC'nin ev sahipliğini yapmış; özerk bir kimlik kazanana dek politikalar üretmesine destek olmuştur. TCDC Özel Birim'i, UNDP çatısı altında 1974 yılında kurulmuştur. Ayrıca, 1975'te Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) Yönetim Kurulu, teknik işbirliğinde yeni boyutlara ilişkin kararlar kabul etmiş, TCDC'ye daha fazla önem verilmesi çağrısını yapmıştır. Özel Birim, Güney-Güney işbirliğini geliştirmek adına Yüksek Düzey Komite'nin sekretaryası olarak hizmet etmektedir. Özel Birim'in çalışmalarını yoğunlaştırması, kuruluşundan dört yıl sonra gerçekleşecek olan Buenos Aires Konferansı'na giden yolu hızlandırmıştır. UNDP, Güney-Güney ve üçlü işbirliğini desteklemek için ofis ağlarından, politika merkezlerinden, bölgesel ve küresel düzeylerdeki uzmanlığından yararlanan etkin bir muhatap olarak görülmektedir. UNDP; Güney-Güney ve üçgen işbirliğinde kimin, nerede ve ne olduğunun sistematik bilgisi ile neyin işe yarayıp yaramadığına dair bilgi toplayarak bilgi simsarı olarak etkin bir rol oynamaktadır. İşbirliğine katılan hükümetler, özel sektör, sivil toplum ve bireyler gibi aktörlerin karşılıklı yararlarını en üst düzeye çıkarmak için düzenlemeler yaparak Güney-Güney ve üçlü işbirliğinin kapasite geliştirmesine yardımcı olmaktadır.

UNDP, Güney-Güney işbirliği bağlamında ülkelerin daha hızlı ve sürdürülebilir bir kalkınma süreci için karşılıklı öğrenme ve çözüm paylaşımına olan katılımını arttırmalarına yardımcı olma konusunda stratejik süreçler yürüterek, kalkınma hedeflerine ulaşmalarına destek olmaktadır. UNDP'nin 130 Ülke Ofisi'nden 100'ünden fazlası, 2018 yılındaki Güney-Güney işbirliği faaliyetlerinde ulusal hükümetler ve diğer ortaklarla işbirliği yaparak, 180'den fazla ülke ile işbirliğine destek vermiştir (UNDP b, 2018) Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri için SSMart sistemi; ortakların taleplerini bildirmelerini, çözüm aramalarını, çözümlerini paylaşmalarını ve işbirliği yapmalarını sağlayan, danışmanlık hizmetleri veren bir değişim platformu olarak UNDP'nin Güney-Güney işbirliği çerçevesinde faaliyetleri yürüttüğü projelerden biridir.

Güney-Güney Küresel Düşünürler; Güney-Güney düşünce kuruluşu ve ağlarının bir araya geldiği küresel bir koalisyonudur. 200'den fazla düşünce kuruluşunu ve bu kuruluşların diyaloglarını içeren topluluk, Güney-Güney işbirliğine

ilişkin gündem belirleme amaçlı ortak araştırma ve bilgi paylaşımını sağlayacak bir platform olarak UNDP ve UNOSSC tarafından desteklenmektedir.

1970'lerde Kore Cumhuriyeti hükümeti tarafından hane halkı gelirlerini artırarak, temel altyapı ve hizmetleri iyileştirerek, yerel toplulukları canlandırarak ve kadınların güçlendirilmesi sağlanarak kırsal yoksulluğu önemli ölçüde azaltan bir kırsal kalkınma programı olarak uygulanan Saemaul Girişimi kapsayıcı ve sürdürülebilir topluluklara yönelik çalışmalar bağlamında UNDP tarafından yeniden yorumlanarak Bolivya, Laos, Vietnam, Myanmar, Ruanda ve Uganda'da uygulanmaktadır. Saemaul Girişimi, Güney-Güney işbirliğinin geliştirmesine yönelik UNDP araçlarından biridir.

Kuruluşundan beri Güney ülkelerinin kalkınma projelerine destek olan, TCDC'ye ev sahipliği yapan UNDP; Buenos Aires Konferansı'nın gerçekleşmesini sağlayan yolu oluşturmuştur. Bu yolun devamı olarak BM sistemi ve UNDP, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri bağlamında Güney-Güney işbirliğinin küresel kalkınmada oynadığı kritik rolü kabul etmekte ve bu yönde girişimler yapmaktadır.

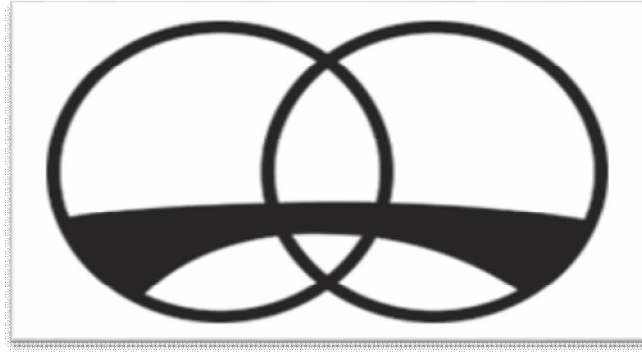
1995 yılında Üst Düzey BM Komitesinin 9. Oturumunda, gelişmekte olan ülkeler arasında teknik işbirliğini gözden geçirerek yeni yönergeler belirlenmiştir (HLC, 1995) Bu oturumda uzun vadede Güney-Güney işbirliğini teşvik etme konusunda kapasiteleri ve deneyimleri diğer Güney ülkelerine göre daha etkili olan, bölgesel ve bölgeler arası TCDC'nin teşvikinde, tanıtımında ve uygulanmasında lider bir rol oynayacak şekilde konumlanmış 22 eksen ülke belirlenmiş; Brezilya, Şili, Çin, Kolombiya, Kosta Rika, Küba, Mısır, Gana, Hindistan, Endonezya, Malta, Malezya, Maritus, Meksika, Nijerya, Peru, Güney Kore, Senegal, Tayland, Trinidad ve Tobago, Tunus ve Türkiye olarak sıralanmıştır. TCDC'yi gelişmekte olan ülkeler arasında kolektif kendine güveni teşvik etmek için daha etkili bir araç haline getirme arayışında yenilikler yapılmış, yeni amaçlar belirlenmiştir. Bu amaçlardan TCDC ile gelişmekte olan ülkeler arasında ekonomik işbirliği (ECDC) arasında daha yakın bir operasyonel entegrasyonu sağlamak öne çıkmaktadır. Üst Düzey Komitenin TCDC'nin yeni yönleri konusundaki kararları, Güney-Güney işbirliği kalkınmasında

küresel bir teşebbüsü desteklemek için gelişen küresel kapasitelerin bir araya getirilmesinde bir araç olarak TCDC'nin işlevine önemli bir katkı sağlamaktadır.

3.4. Gelişmekte Olan Ülkeler Arasında Teknik İşbirliği Konferansı ve Buenos Aires Eylem Planı-BAPA

1960'lı yılların ortasında Bağlantısızlar Hareketi'nin ve G-77'nin ortaya çıkmasıyla oluşan Güney/ gelişmekte olan ülkeler/ üçüncü dünya ülkeleri arasındaki iletişimin yoğunlaştığı atmosfer 1970'lerde BM organlarında etkisini arttırmaya başlamıştır. BM organları, Güney ülkeleri arasında benzer sosyo-ekonomik koşulların ışığında ortak sorunlara çözüm bulmak adına Kuzey'in kalkınma modelleri yerine Güney'de bir çözüm bulmanın gerekliliğini belirtirken, bu çalışmaya göre BM organları değişen dünya seslerine, Güney'in/ gelişmekte olan ülkelerin/ üçüncü dünya ülkelerin yeni uluslararası ekonomik düzen (NIEO) söylemlerine kulak vermek durumunda kalmış ve çeşitli organları bu seslere göre şekillenmeye başlamıştır. İlk olarak 1972 yılında BM Genel Kurulu Gelişmekte olan Ülkeler Arasında Teknik İşbirliği (TCDC) üzerine bir çalışma grubu oluşturmuş, bu grup 1974 yılında TCDC için Özel Birim kurulmasını önermiştir. 1974 yılında, Genel Kurul A/ 3251 (XXIX) sayılı kararında, gelişmekte olan ülkeler arasında teknik işbirliğini ilerletmek için Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) içinde özel bir birimin kurulmasını onaylamıştır. Bu Özel Birim 1976 tarihinde Genel Kurul'un Buenos Aires Konferansı çağrısına yönelik hummalı bir şekilde konferans için hazırlanmıştır. Buenos Aires Plan Konferansı için dünyanın dört bir yanından kalkınma üzerine çalışan yüzlerce hükümet uzmanı hazırlanmıştır. Çalışmalar sonucunda, 30 Ağustos-12 Eylül 1978'de Arjantin'in başkenti Buenos Aires'te, 138 Devletten delegasyon katılımıyla Gelişmekte Olan Ülkeler Arasında Teknik İşbirliği Konferansı gerçekleştirilmiştir.

Şekil 7: Gelişmekte Olan Ülkeler Arası Teknik İşbirliği Konferansı'nın Amblemi

Kaynak: (UNOSSC a, 2014)

Güney ülkelerini ve halklarını birleştiren sembolik köprü, Birleşmiş Milletler Gelişmekte Olan Ülkeler Arası Teknik İşbirliği Konferansı'nın amblemi olarak kabul edilmiştir. Keşişim noktası ise karşılıklı bağımlılığı, kalkınma için küresel ortaklığın zorunluluğunu, TCDC'yi ve 1978 Birleşmiş Milletler Konferansı'nı temsil etmektedir. Konferansta konuşma yapan Ürdün veliaht prensi bu köprüyü "...kırılgan sütunlarla sorunlu sular üzerine inşa edilmiş bir köprü..."olarak nitelemiştir (BAPA, 1978: 81).

Konferanstan daha çok ses getirecek olan, gelişmekte olan ülkeler arasında teknik işbirliğini teşvik etmek ve uygulamak için bir eylem planının kabul edilmesidir. 1978'de Genel Kurul Tarafından Gelişmekte Olan Ülkeler Arasında Teknik İşbirliğini Teşvik Etme ve Uygulama Konusunda Buenos Aires Eylem Planı 33/ 134 sayılı karar ile onaylanmıştır. Konusu hakkında döneminin en ayrıntılı belgesi olan eylem planı, konferansa ev sahipliği yapan şehrin adını alarak Buenos Aires Eylem Planı (BAPA) olarak anılmaktadır. BAPA'nın kabulü ve BM'nin tüm organlarını ve hükümetleri planı uygulamaları için çağrı yapması, gelişmekte olan ülkeler arasındaki işbirliğini kurumsallaştırması ve teknik ve ekonomik alanlarda daha fazla işbirliği için stratejik bir çerçeve oluşturması bağlamında uluslararası işbirliğinde önemli bir dönüm noktasıdır. Güney ülkeleri/ gelişmekte olan ülkeler/ üçüncü dünya ülkeleri arasında teknik işbirliği çeşitli seviyelerde, iki taraflı ve çok taraflı şekilde uzun zamandır devam eden bir olgudur. Bununla birlikte gelişmekte olan ülkeler arasındaki işbirliğinin bu ülkeler tarafından etkili bir gelişimin teşvik edilmesinde

giderek daha önemli olduğu düşünülmektedir ve teknik işbirliğinin BAPA’da sistemli bir şekilde ilk defa ele alınması önemlidir. Buenos Aires Konferans’ı öncesi, 7 Haziran 1977 tarihinde kabul edilen Kuveyt Deklarasyonu da teknik işbirliğini tanımlamış “gelişmekte olan ülkeler arasında çoklu bağlantılar çerçevesini oluşturmak için bilinçli, sistematik ve politik olarak motive edilmiş bir süreç geliştirmek” ve “yeni bir uluslararası düzene duyulan gereksinimin getirdiği zorunluluk” olarak ifade etmiştir (Kuwait, 1977: 125). BAPA’da TCDC çok boyutlu bir süreç olarak işlenmiştir. Bu süreç iki taraflı veya çok taraflı, karakteristik olarak alt bölgesel, bölgesel veya bölgeler arası gelişen bir yapıda planlanmıştır. Gelişmiş ekonomilerin ileri teknolojileri ve avantajları olan diğer uzmanlıklarının aktarılması için teknik işbirliğinin yapılması gerekmektedir. Gelişmiş ülkelerin, gelişmekte olan ülkelerin teknolojik yeteneklerinin artırılması adına ilgili kurumlara destek vererek daha fazla katkı yapması gerekmektedir. Ekonomik işbirliği için Güney genelinde yeni köprülerin inşası, mevcut ekonomik ve teknolojik bağları tamamlayan bir yapıda olduğu vurgusu, katılımcıların konuşma metninde Güney kelimesine yapılan ilk atıftır (TCDC, 1978: 42). Kuzey-Güney ilişkilerinde yaşanan zorluklar ve yeni bir uluslararası ekonomik düzen yaratma ihtiyacı nedeniyle TCDC’yi tarihi bir zorunluluk olarak gördüklerini yineleyen temsilciler olduğu gibi, Kuzey-Güney arasındaki farklılıkların aşırı vurgulanmasına karşı hassas davranan temsilciler de bulunmaktadır. Konferans metninde katılımcıların konuşmalarında Güney kavramına yer verilirken, BAPA’da Güney kavramı yerine gelişmekte olan ülkeler kelimesi kullanılmıştır. Konuşma dilinde Güney kelimesinin kullanılmaya başlandığı ancak resmi metinlerde tercih edilmediği görülmektedir.

BAPA’da Güney kelimesine yer verilmemesine rağmen kavramsal olarak, BM sistemi ve küresel sistem çerçevesinde Güney-Güney ve üçgen işbirliğini teşvik etmek, koordine etmek ve desteklemek amaçlanmıştır. Dünyadaki yoksulluk ve kalkınma sorunlarına çözüm bulmak, yeni bir uluslararası ekonomik düzen kurulmasını sağlayacak yolların bulunması için on yıl veya daha uzun bir süre boyunca rehberlik edebilecek bir plan olmuştur. Bu amaçlara yol göstermesi adına ulusal, alt bölgesel, bölgesel ve bölgeler arası çalışmalara ve işbirliklerine yönelik 38 adet öneri sıralanmıştır. Ulusal düzeyde eylem başlığı altında: Gelişmekte olan

lkeler arasında teknik işbirliği için ulusal programlar yapmak; Gelişmekte olan ülkeler arasında teknik işbirliğine elverişli politika ve düzenlemelerin kabulü; Gelişmekte olan ülkeler arasında teknik işbirliğini teşvik etmek için ulusal mekanizmalar düzenlemek; Gelişmekte olan ülkeler arasında teknik işbirliği için ulusal bilgi sistemlerinin gclendirilmesini sağlamak; Mevcut kurumların iyileştirilmesini sağlamak; Ulusal araştırma ve eğitim merkezlerinin teşviki; Bilim ve teknoloji ile ilgili politika deneyimlerinin oluşturulması, yönlendirilmesi ve paylaşılması; Ekonomik ve sosyal alanlarda daha fazla özgüvenin desteklenmesi; Gelişmekte olan ülkeler arasında kültürel alanlarda teknik işbirliği yaratmak; Gelişmekte olan ülkeler arasında mesleki ve teknik kuruluşlar aracılığıyla teknik işbirliğinin teşvik edilmesini sağlamak; TCDC'nin ulusal kamu ve özel girişimler ve kurumlar aracılığıyla genişlemesi; Gelişmekte olan ülkeler arasındaki teknik işbirliğini destekleyen bilgi ve eğitim programları geliştirmek; İgili teknik bağlantıların genişletilmesi nerileri yer almaktadır.

Bölgesel ve alt bölgesel düzeyde eylem başlığı altında: Bölgesel ve alt bölgesel kurum ve kuruluşların gclendirilmesi; Gelişmekte olan ülkeler arasında teknik işbirliği için girişimlerin tanımlanması, geliştirilmesi ve uygulanması; Profesyonel ve teknik kuruluşlar tarafından katkıların arttırılması; önemli maddi alanlarda gelişmekte olan ülkeler arasında teknik işbirliği için yeni bağlantılar oluşturulması; Bölgesel ve bölgesel düzeyde tamamlayıcı endüstriyel ve tarımsal projelerin teşvik edilmesi; Gelişmekte olan ülkeler arasında teknik işbirliği için bölgesel bilgilerin geliştirilmesi nerileri verilmektedir.

Bölgelerarası düzeyde eylem başlığında: Bölgelerarası işbirliğinin geliştirilmesi ve gclendirilmesi olarak tek bir öneri maddesi içermektedir.

Küresel düzeyde eylem başlığı ise: Ulusal ve toplu özgüvenin geliştirilmesi; Gelişim deneyimi değişimi; Küresel teknik işbirliğinin teşvik edilmesi; Bilgi akışlarının iyileştirilmesi; Gelişmekte olan ülkelerden beyin g kontrolünü sağlamak; Ekonomik veya coğrafi dezavantajlı gelişmekte olan ülkelerin lehine önlemler almak; Yeni bağımsız ülkeler lehine önlemler almak; Gelişmekte olan ülkeler arasında ulaşım ve iletişimin gclendirilmesi; Gelişmekte olan ülkelerin

kapasite kullanımının en üst düzeye çıkarılması; Birleşmiş Milletler kalkınma sistemi organları tarafından gelişmekte olan ülkeler arasındaki teknik işbirliğinin kendi alanlarında geliştirmesini desteklemek; Birleşmiş Milletler kalkınma sistemi organlarının gelişmekte olan ülkeler arasında teknik işbirliği için iç düzenlemeler talep etmek; UNDP'nin TCDC'nin teşviki ve desteklemesi kapasitesinin güçlendirilmesi; Gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkeler arasında teknik işbirliğini desteklemesi talebinde bulunmak; Kalkınma yardımlarının gelişmekte olan ülkeler arasındaki teknik işbirliği ile uyumlaştırılmasını sağlamak, Hükümetler arası düzenlemeler uygulamak; Gelişmekte olan ülkeler arasında teknik işbirliği için finansal düzenlemeler yapmak olarak sıralanan önerileri kapsamaktadır.

BAPA'ya göre TCDC'nin temel amaçları 8 madde olarak sıralanmıştır:

a. Gelişmekte olan ülkelerin kendi isteklerini, değerlerini ve belirli ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde kalkınma sorunlarına çözüm bulma konusunda yaratıcı kapasitelerini geliştirerek özgüvenlerini artırmak.

b. Deneyim alışverişi yoluyla gelişmekte olan ülkeler arasındaki ortak özgüveni güçlendirmek, teknik ve diğer kaynakların bir arada toplanması, paylaşılması, kullanılması ve tamamlayıcı kapasitelerinin geliştirilmesini sağlamak.

c. Gelişmekte olan ülkelerin temel kalkınma sorunlarını tespit etme ve analiz etme kapasitelerini güçlendirmek, bunları ele almak için gerekli stratejileri formüle etmek.

d. Bu işbirliğine adanmış kaynakların etkinliğini artırmak için kapasitelerin bir araya getirilmesi yoluyla uluslararası kalkınma işbirliğinin niceliğinin artırılmasını sağlamak.

e. Gelişmekte olan ülkelerin kapasitelerini kullanma etkinliğini artırmak ve kendi özel ihtiyaçlarını karşılamak adına teknolojiyi özümseme ve uyarlamalarını arttırmak amacıyla teknolojik kapasite oluşturmak ve mevcut olanı güçlendirmek.

f. Gelişmekte olan ülkeler arasındaki iletişimi artırmak ve iyileştirmek, ortak sorunların daha fazla farkındalığını sağlamak, mevcut bilgi ve deneyimin

paylaşılmasının yanı sıra kalkınma problemleriyle mücadelede yeni çözümlerin bulunmasını sağlamak.

g. En az gelişmiş ülkelerin, karadan yoksun gelişmekte olan ülkelerin, küçük adaların, doğal afetlerden ve diğer krizlerden ciddi şekilde etkilenen gelişmekte olan ülkelerin sorun ve gereksinimlerinin tanınması ve bunlara cevap verilmesini sağlamak.

h. Gelişmekte olan ülkelerin uluslararası ekonomik faaliyetlere daha fazla katılımını sağlamak.

1980 yılında UNDP'ye katılan ülkelerin, BAPA'nın uygulanmasını izlemek için Genel Kurul'a bağlı Üst Düzey Komitesi (HLC) olarak her iki yılda bir toplanma kararı verilmiştir. Detaylı önerileri ve amaçları ile BAPA, TCDC'nin teorikten pratiğe yansımada mihenk taşı görevi görmüştür. Uzun vadede sürdürülebilir kalkınmaya rehberlik edecek olan ve uygulanması için çeşitli yollar yaratılan BAPA, Güney-Güney İşbirliği'nin ulusal egemenliğe ve liderliğe saygı duymak, yataylık ve eşitlik, koşulsuzluk, karşılıklı fayda ve Kuzey-Güney diyalogunu tamamlayıcılık olarak sayılabilecek temel ilkelerini içermektedir. 2004 yılında BAPA'yı hazırlayan TCDC Özel Birimi'ne, Güney-Güney İşbirliği Özel Birimi (SU/ SSC) ismi verilmiştir. Bu isim değişikliği Güney kavramının BM çatısı altında yükselişini son derece hızlandırmıştır. Yine 2004 yılında, BAPA'nın kabul edildiği 19 Ekim günü Güney-Güney İşbirliği Günü olarak kutlanması karar verilmiştir. UNDP tarafından ev sahipliği yapılan Güney-Güney İşbirliği Özel Birimi 2013 yılında işbirliğini kolaylaştırmak adına, ayrı bir kuruluş olarak görevlendirilmiş ve Birleşmiş Milletler Güney-Güney İşbirliği Ofisi (UNOSSC) olarak değiştirilmeye karar verilmiştir. UNOSSC, Genel Kurul'un bir yan kuruluşu olan Güney-Güney İşbirliği Üst Düzey Komitesi'ne (HLC) sekreteryaya olarak hizmet etmekte ve Güney-Güney işbirliğinin rehberliğini yapmaktadır. HLC, Güney-Güney işbirliğinin hükümetler arası bir incelemesini yapmak için her iki yılda bir toplanmaktadır. 19. oturumu Mayıs 2016'da yapılmıştır. 1974'ten bu yana UNDP'nin ev sahipliği yaptığı UNOSSC, BM Genel Kurulu tarafından Güney-Güney ve üçgen işbirliğini küresel ve BM sistem bazında savunmak ve koordine etmek üzere kurulmuştur. UNOSSC, Genel

Kurul'dan ve bağılı organı olan Güney-Güney İşbirliği Üst Düzey Komitesi'nden politika yönergeleri ve rehberlik almakta, BM'nin Güney-Güney ve üçgen işbirliğine desteğinin tutarlılığını ve koordinasyonunu geliştirmek için çalışmaktadır. UNOSSC çatısı altında Küresel Güney-Güney Kalkınma Akademisi; Küresel Güney-Güney Kalkınma Fuarı ve Güney-Güney Küresel Varlıklar ve Teknoloji Değişimi işbirliğini geliştirmek için çalışmaktadır.

BM çatısı altında ulaşabileceği en yüksek seviyeye gelen Güney kavramının yolcuğu BAPA ile başlamıştır. BAPA'ya göre TCDC'nin temel amaçları olarak sıralan sekiz madde günümüzde, UNOSSC tarafından Güney-Güney işbirliğinin amaçları olarak belirtilmektedir. UNOSSC kuruluş amacı olarak tanımladığı üzere, işbirliğine katılan taraflar arasındaki süreci kolaylaştıran üçüncü bir taraf olarak etkin bir rol oynamaktadır ve bu küresel çabayı koordine eden esas kuruluştur (Chang, 2010) Güney-Güney İşbirliği'ne gerekli fonlarla yardım sağlanarak tamamlayıcı bir rol oynanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelere Güney-Güney işbirliği kapasitelerini güçlendirmede yardımcı olacak politikalar üretmelerini ve kurumsal kapasitelerinden geliştirmelerini desteklemektedir. Güney'deki başarılı kalkınma çözümlerinin belirlenmesi, paylaşılması ve aktarılması çabalarını teşvik etmekte, BM Güney-Güney İşbirliği Günü'nün organizasyonu gibi girişimlerine destek vermektedir. Güney-Güney işbirliğine katılan aktörleri geniş bir yelpazede birleştirmekte, kalkınma sorunlarına çözüm bulmak adına aktörler arası iletişim ağı kurmaktadır. Güney ülkelerini en az gelişmiş, gelişmekte olan ve orta gelirli olarak belirtmiş ve bu ülkelerin ulusal, bölgesel ve küresel kalkınma çabalarını birlikte çalışmalarını sağlayarak desteklemektedir (UNOSSC a, 2014) 1995 yılında UNDP tarafından oluşturulan Güney-Güney İşbirliği Gönüllü Güven Fonunu (UNFSSC); Pérez-Guerrero Güney-Güney İşbirliği Fonunu; Hindistan, Brezilya ve Güney Afrika Yoksulluk ve Açlığın Azaltılması Tesisini (IBSA FUND) ve 2017 yılında Hindistan'ın girişimiyle oluşturulan Hindistan-BM Kalkınma Ortaklığı Fonu'nu yönetmekte aynı zamanda işbirliğinin durumu hakkında çeşitli hükümetler arası kuruluşlar için raporlar hazırlamaktadır.

BAPA'nın kabul edilmesinden kırk yıl sonra, uluslararası sistem, yeni bir büyüme ve küresel Güney'in etkileriyle birlikte büyük bir sistemik dönüşüm geçirmektedir. Toplu ses ve eylem yoluyla, gelişmekte olan ülkeler daha adil ve barışçıl bir dünyanın inşasına aktif olarak katkıda bulunmaktadır. 21 Mart 2019 tarihinde BAPA'nın 40. yılında, yine Buenos Aires'de Güney Merkezi (South Centre), İslam Kalkınma Bankası ve UNOSSC ortak organizasyonu ile düzenlenecek olan İkinci BM Yüksek Düzey Güney-Güney İşbirliği Konferansı (BAPA+40) bu olumlu katkılarının sürdürülme çabasının kanıtı olarak görülmektedir.

3.5. Nairobi Sonuç Belgesi

Buenos Aires Gelişmekte Olan Ülkeler Arası Teknik İşbirliği Konferansı'nın 30+ 1 yıldönümü vesilesiyle Kenya, Nairobi'de gerçekleştirilen Güney-Güney İşbirliği Yüksek Düzey Birleşmiş Milletler Konferansı, kısaca Nairobi Konferansı olarak bilinmektedir. Konferansta alınan kararların yer aldığı belge ise Nairobi Sonucu olarak literatürde yerini almıştır. Sivil toplum kuruluşlarının da davet edildiği ancak mümkün olan en yüksek düzeyde gerçekleştirilmek istenen konferans BAPA'nın mihenk taşı olarak görüldüğü yolda varılan önemli duraklardan biridir. Gelişmekte olan dünyanın sorunlu alanlarda kararlara ulaşmada giderek bütünleşmiş ve etkili bir rol üstlendiği vurgulanan konferansta, Güney-Güney işbirliğindeki gelişmelerin 1960'lı yıllardan itibaren Bağlantısızlar Hareketi, G-77, OPEC, Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) ve İslam Konferansı Teşkilatı (İİT) etkisiyle başladığı belirtilmiştir. Güney-Güney Kalkınma İşbirliğinin Geliştirilmesi temasını işleyen konferans genel toplantılardan ve Birleşmiş Milletler sisteminin Güney-Güney ve üçlü işbirliğindeki rolünün güçlendirilmesi başlığı ile kalkınma için Güney-Güney ve üçgen işbirliği; tamamlayıcılıklar, özellikler, zorluklar ve fırsatlar başlığını taşıyan iki yuvarlak masa toplansın etrafında şekillenmiştir.

Nairobi sonuç belgesinde Güney-Güney işbirliğinin kendi ayrı ve bağımsız tanıtımını hak ettiği çağrısı yapılmıştır. Bu çağrı 2013 yılında UNOSSC'nin ayrı bir ofis olarak kurulmasıyla karşılık bulacaktır. Diğer belgelerin yinelediği gibi Güney-Güney işbirliğinin Kuzey-Güney işbirliğinin bir alternatifi değil, tamamlayıcısı olduğu belirtildiği gibi ve Güney gündeminin Güney ülkeleri tarafından

yönlendirilmesi gerektiğinin de altı çizilmiştir. Gelişmiş ülkelerin işbirliğine üçgen işbirliği ile katkıda bulunması gerektiği, gelişmekte olan ülkelerin de Güney-Güney ve üçgen işbirliğinin etkinliğini değerlendirmek ve ulusal koordinasyon mekanizmalarını geliştirmek için çabalanacağı belirtilmiştir. Güney-Güney işbirliğinin klasik yardım görüşü ODA'dan, eşitlik temelinde, dayanışma temelinde bir ortaklık olarak farklılaştığını ve koşulsuz olarak ulusal egemenliğe ve mülkiyete saygı ilkelerinin rehberliğinde işlediği yinelenmiştir. Güney-Güney işbirliği bir yardım stratejisi değil, dayanışma biçimidir. Güney-Güney işbirliğinin ilkeleri olarak kabul gören gündemin Güney ülkeleri tarafından belirlenmesi; ulusal egemenliğe, ulusal mülkiyet ve bağımsızlığa saygı; eşitlik; koşulsuzluk; içişlerine karışmama; karşılıklı fayda ve saygı ilkeleri yinelenmiştir (UN a., 2009: 3-9).

Nairobi Konferansında belirlenen ilkeler bağlamında Güney-Güney işbirliği; “İki ya da daha fazla gelişmekte olan ülkenin, ulusal veya kolektif kalkınma hedeflerini gerçekleştirmek adına hükümetleri, bölgesel kuruluşları, sivil toplumu, akademi ve özel sektörü içeren ortaklıklar da dahil olmak üzere bölgesel ve bölgeler arası bilgi, beceri, kaynak ve teknik bilgi alışverişi yoluyla toplu eylemler gerçekleştirdiği bir süreçtir. Güney-Güney işbirliği, Kuzey-Güney işbirliğinin bir alternatifi değil tamamlayıcısı” olarak tanımlanmakta ve BM'nin işbirliğine olan katkısının sınırları çizilmektedir. Bu tanım ile bütün gelişmekte olan ülkeler Küresel Güney'in bir parçası olan eşit aktörler olarak kabul edilmektedir.

Konferansta belirtilen raporlara göre Güney-Güney mal ticareti, 1995'ten 2009'a kadar gelişmekte olan pazarlardan ve gelişmekte olan ülkelere yapılan ihracat toplam dünya toplamının yaklaşık yüzde 40'ına çıkarken aynı dönemde, Afrika ihracatının Güney-Güney payı yılda ortalama yüzde 7 oranında büyümüş, Afrika ve Hindistan'a yıllık Afrika ihracatının bir araya gelmesiyle birlikte yaklaşık 40 milyar dolara yükselmiştir (UN b., 2009: 1). Güney-Güney işbirliğinin ticaret, sağlık, eğitim, ekonomik, çevresel, teknik ve politik başta olmak üzere pek çok alanda olumlu katkıları görüldüğü gibi tamamen yeterli olduğu ve misyonunu tamamladığı düşünülemez. Küba'nın sağlık sektöründeki Mucize Operasyonu (Operación Milagro) ve eğitim alanındaki Evet, yapabilirim (Si, Yo Puedo!)

girişimleri; Yatay İşbirliği Programı Şili Uluslararası İşbirliği Ajansı; Bağlantısız Güney-Güney Teknik İşbirliği Hareketi Merkezi; Yatırım Teşkilatı, İran İslam Cumhuriyeti'nin Ekonomik ve Teknik Yardımları; Katar Güney Kalkınma ve İnsani Yardım Fonu; Brezilya'nın Haiti ile Gıda Güvenliği ve Tarım Alanları; Meksika-Uruguay Ortak İşbirliği Fonu; Nijerya'nın Güney-Güney Sağlık Bakımı sağlama programı verilen onlarca örnekten sadece birkaçıdır (UN a., 2009: 8-9) Konferansta iklim değişikliğinin olumsuz etkileri, yetersiz beslenenlerin sayısında görülen artışın Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşılmasında öne çıkan zorluklar olarak bahsedilirken, bu uluslararası hedeflere ulaşmada Güney-Güney işbirliğinin ilham kaynağı olacağı belirtilmiştir.

3.6. Binyıl Kalkınma Hedefleri

18 Eylül 2000 tarihinde BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen Binyıl Deklarasyonu'nda, temeli Havana Eylem Planı'nda atılan ve 2015 yılında ulaşılması amaçlanan sekiz temel hedef belirlenmiştir (Milenyum, 2000) Yoksulluğun yok edilmesi adına küresel seferberliğin ilan edildiği Binyıl Kalkınma Hedefleri (Millennium Development Goals-MDG) olarak bilinen bu hedefler: Aşırı yoksulluk ve açlığı ortadan kaldırmak; herkesin temel eğitim almasını sağlamak; kadınların konumunu güçlendirmek ve toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmek; çocuk ölümlerini azaltmak; anne sağlığını iyileştirmek; HIV/ AIDS, sıtma ve diğer salgın hastalıklarla mücadele etmek; çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması; kalkınma için küresel ortaklıklar geliştirmek olarak sıralanmıştır. Binyıl Kalkınma Hedefleri'ne ulaşmanın başarısını belirlemek için sayısal sınırlar getirilmiş, doğru ilerlemeyi ölçmek için ise UNDP, ülke düzeyinde Binyıl Kalkınma Hedefleri'ne doğru ilerleme raporunu koordine ederek, bu raporları her yıl kamuoyu ile paylaşmıştır.

Küresel Güney, uluslararası toplum tarafından seferber edilebilecek ve desteklenebilecek tüm Binyıl Kalkınma Hedefleri'ne ulaşılmasına odaklı çözümlere sahiptir. Bu bağlamda bir aktör ve bölge olarak Küresel Güney ve Güney-Güney işbirliği, Binyıl Kalkınma Hedeflerinin gerçekleştirilmesi için bir araç olarak görülmüştür. Etkili bir kalkınmada öğrenilen deneyimlerin ve derslerin paylaşılması, hem Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin ekonomik ve sosyal ilerleme arayışları hem de

Güney ülkelerinin ekonomileri için faydalı olmuştur. Güney-Güney işbirliği ve MDG ortak çalışması ve küresel sorumluluk bilinci sayesinde Asya/ Afrika arasındaki yoksulluk farkına rağmen hedeflere belirlenen tarihten daha önce ulaşılmıştır (Goldstein ve Pevehouse, 2015: 540) Temel Binyıl Kalkınma Hedefleri çerçevesinde 1990 yılından beri 1 milyardan fazla insan aşırı yoksulluktan kurtulmuş ve okul dışı çocuk sayısı yarıdan fazla düşmüş, çocuk ölümleri yarıdan fazla düşmüş, 2000 yılından itibaren ise HIV/AIDS enfeksiyonları neredeyse yüzde 40 azalmıştır (MDG, 2015: 4-7) Dünya genelinde Binyıl Kalkınma Hedefleri hedeflerinin birçoğunda önemli başarılar elde edilmiş olsa da bölgeler ve ülkeler arasında ilerleme dengesiz olmuştur. Milyonlarca insan, özellikle en fakirler, kadınlar veya sakatlıkları, etnik kökenleri ve coğrafi konumlarından dolayı dezavantajlı olanlar hedeflerin gerisinde kalmıştır. En fakir ve en zengin haneler arasında ve kırsal ve kentsel alanlar arasında büyük boşluklar bulunmaktadır. İklim değişikliği ve çevresel bozulma en çok dezavantajlı insanları etkilemektedir. Binyıl Kalkınma Hedefleri'ne ulaşılsa da dengesiz ilerleme küresel başarıyı getirmemiştir. Bu bağlamda MDG'nin devamı olarak daha kapsamlı olan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri belirlenmiştir.

3.7. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Güney-Güney İşbirliği 2030 Gündemi

'Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (Sustainable Development Goals-SDG), 2015 yılında Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin son bulmasıyla hayata geçmiştir. 2000 yılında yoksulluğu bitirme adına küresel bir çaba başlatan Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin devamı olarak, 2030 yılına kadar ulaşılması amaçlanan çevresel, politik ve ekonomik zorlukların aşılmasını hedefleyen 17 evrensel maddeden oluşmaktadır. SDG, MDG'de olduğu gibi UNDP'nin rehberliğinde ve finansmanında yol almaktadır. SDG'de, iklim değişikliği üzerine vurgu dikkat çekmektedir. fakirliği yok etmek; açlığı yok etmek; sağlıklı insanlar ve refah; kaliteli eğitim; toplumsal cinsiyet eşitliği; sağlıklı su ve hijyen; temiz, ucuz ve ulaşılabilir enerji; insana uygun iş ve ekonomik büyüme; endüstri, yenilik ve altyapı; eşitsizlikleri azaltmak; sürdürülebilir şehirler ve yaşam alanları; sorumlu üretim ve tüketim; iklim eylemi; suda yaşam; karada yaşam; barış, adalet ve güçlü kurumlar; hedefler için ortaklık

olarak sıralan 17 hedefin tümü birbirine bağlıdır; birindeki başarı, diğerlerinin başarısını etkilemektedir.”

SDG'nin gerçekleştirilebilmesi için Güney-Güney ve üçgen işbirliği, yenilikçi ve büyüyen bir araç olarak görülmektedir. Hedeflere ulaşılma yolunda gösterilen çabalar ve sonuçları Güney-Güney işbirliğine de katkı sağlayarak iki taraflı bir kazananın olduğu küresel bir başarıyı ortaya koymaktadır. Güney-Güney ticaretinin ve işbirliğinin, on yılları aşkın bilgi ve deneyimleri ışığında SDG'nin etkili bir şekilde izlenmesine yardımcı olacak kritik ortaklıklar oluşturma potansiyeline sahip olduğuna dair somut projeler belirlenmiştir. Sıfır açlık, sudaki yaşam, temiz su ve hijyen, sürdürülebilir ve temiz enerji, ekonomik büyüme, yenilik ve altyapı başlıkları Güney-Güney işbirliği için potansiyel alanlardır. Son hedef olan hedefler için ortaklık maddesi Güney-Güney işbirliğinin ilkelerinden olan eşitler arasında dayanışma ile bağdaşmakla beraber Güney-Güney işbirliğinin önemini vurgulamaktadır. BM'de bu potansiyelin farkında olup, Küresel Güney'deki geniş varlığından da yararlanarak SDG'nin Güney'in gündemine yerleşmesini sağlamıştır. Özellikle son dönem Güney oturumlarında SDG atfı sıkça görülmektedir. Küresel Güney'den somut kalkınma çözümleri ve kaynakları, SDG'ye ulaşmak için kritik öneme sahip olarak görülmektedir. UNOSSC'nin 2018 yılında yayınladığı bir çalışmada, Güney-Güney ve üçlü işbirliği ile SDG ortak hedeflerinin kesiştiği örneklere yer verilmiş ve bu örneklerden bazıları aşağıdaki gibi sıralanmıştır (SSTC, 2018):

a. MENA Bölgesinde ve Orta Asya'da Tarımsal Gelişme ve Gelişmiş Gıda Güvenliği, Tanzanya ve Zambiya'da Asya Gönüllü Gençlik Programı fakirliği yok etme hedefinde verilen örneklerdendir.

b. Açlığı yok etmek hedefi altında 22 adet örneğe yer verilmiş bunlardan bazıları Kenya'nın Ulusal Evde Yetiştirilen Okul Yemeklerinin Etkinliğini Artırma, Kamerun: HIV ile Yaşayan Hassas İnsanların Geçim Kaynaklarının Güçlendirilmesi, Küba ve Pasifik: Okyanus Boyunca Organik Tarımın Desteklenmesi, Uganda'nın Tarım Sektörü Stratejik Planına Teknik Yardım Güney-Güney İşbirliği Projesi,

Afrika İçin Balık Kültürü Gelişimi, Asya'da Kırsal Kadınların Gelirlerini Çeşitlendirmek ve Merkezdeki Ticari Kapasitelerini Artırmak projeleridir.

c. 15 adet projeye yer verilen sağlıklı insanlar ve refah başlığı altında Sıtma Kontrolünde Avustralya-Çin-Papua Yeni Gine Pilot İşbirliği Projesi (Üçlü Sıtma Projesi), Endonezya'nın Anne ve Çocuk Sağlığı El Kitabı, Ebola Salgınına Karşı Mücadelede Küba Desteği, Aile Planlamasının Teşvik Edilmesi örneklerden bazılarıdır.

d. Kaliteli eğitim hedefinde Yabancı Dil Olarak İspanyolca Öğretimi, Kurumsal İşbirliği Çerçevesinde Karşılıklı Güney-Güney Personel Değişimi, Güney-Güney İşbirliğinin Geliştirilmesinde Malezya-UNESCO İşbirliği Programı, Afrika'da Eğitim Kalitesi Boşluğunu Doldurmak için Öğretmen Eğitimini Geliştirmek örnek olarak gösterilen 10 adet projedir.

e. Toplumsal cinsiyet eşitliği hedefinde Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesinde Etkili Bir Araç Olarak Bölgesel İşbirliği, Sudan'da Aile Bankası, Cinsiyet Eşitliği: Üçlü Güney-Güney İşbirliğinde Yenilikler ve Potansiyel, Nijer Eş okulları, Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi İçin Dönüştürücü Finansman ele alınan örneklerdir.

f. Temiz, ucuz ve ulaşılabilir enerji hedefinde Çin'den Gana ve Zambiya'ya Yenilenebilir Enerji Teknolojisi Transferi ile Fas'ta Enerji Verimliliğinin Operasyonelleştirilmesi projesi yer almaktadır.

g. İnsana uygun iş ve ekonomik büyüme hedefinde ise Hizmet Yenilik Fonu, Uluslararası Çalışma Örgütü Sosyal ve Dayanışma Ekonomi Akademisi, Yeşil Ekonomi Eylemi için Ortaklık, İpek Yolları Boyunca Dünya Mirasını Koruma, Fas ve Tunus: Tipik Gıda Ürünleri Listesi Değer Zincirleri için Pazar Erişimini Kolaylaştırmak örnekleri vardır.

h. Endüstri, yenilik ve altyapı hedefi Bangladeş: Empati Eğitimi, Liberya'da Uygun Fiyatlı Prefabrik Konutların Teşvik Edilmesi, Tacikistan: Rekabetçi İşletmeler için Geleneksel El Sanatları Modernize Etme projelerini içermektedir.

1. Güney-Güney ve Üçgen İşbirliği Yoluyla Kapsamlı Göç Yönetişiminin Teşvik Edilmesi projesi eşitsizlikleri azaltmak hedefi başlığı altında örnek olarak verilmiştir.

i. Deniz-Kıta İpek Yolu Şehirler Birliği İttifakı, Bosna Hersek, Hırvatistan, Karadağ ve Sırbistan: Bölgesel Konut Programı, Güney Asya'da Afet Sonrası Acil Müdahale, İklim Dayanıklı Karayipler İçin Daha İyi Yapı sürdürülebilir şehirler ve yaşam alanları hedefi başlığında örnek projeler olarak yer verilmiştir.

j. Sorumlu üretim ve tüketim hedefinde Hollanda-Çin-Doğu Afrika Bambu Geliştirme Programı ile Kolombiya ve Dominik Cumhuriyeti Ortaklığında İklim Dayanıklı Pirinç Yetiştirme yer almaktadır.

k. İklim eylemi hedefinde Mikro-Hidroelektrik Enerji Sisteminin Teknoloji Transferi, Asya ve Pasifik'te Sürdürülebilir Kalkınma için Bölgesel Boşluk Uygulama Programı Güney-Güney işbirliği projelerinden verilen örneklerindedir.

l. Deniz Yosunu Tarımını Sürdürülebilir Bir İşletme Olarak Teşvik Etmek projesi sudaki yaşam hedefindeki tek örnek olarak yer almaktadır.

m. Karada yaşam hedefinde Benin ve Burkina Faso: Shea Yağı Üretimi ile Turizm Gelişimi ve Batı ve Orta Afrika'da Bio Çeşitliliğin Korunması Konusunda Kapasite Geliştirme projeleri örnek olarak yer almaktadır.

n. Barış, adalet ve güçlü kurumlar hedefi başlığında Adli Bilimi İnsan Hakları Soruşturmasına Uygularken Yerel Kapasite Geliştirme, Ulusal Ablasyon ve Organ Nakli Koordinasyon Enstitüsü örnekleri yer almaktadır.

o. Hedefler için ortaklık başlığı altında ise SDG Takibi, Çin Güney-Güney Kalkınma Merkezi, Guatemala ve Honduras'ta ANTAD.biz Platformu aracılığıyla Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Teşvik Edilmesi ve Bütünleştirilmesi, Güney Amerika Entegrasyonu Bağlamında Sağlık Diplomasi, Merkez Asya Ekonomileri Birleşmiş Milletler Özel Programı (SPECA): 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi İçin Alt Bölgesel İşbirliği, Asya-Pasifik Araştırma ve Ticaret Ağı -ARTNeT, Myanmar Nüfusu ve Konut Sayımı, Nijerya'da Ulusal

Değerlendirme Kapasitelerinin Geliştirilmesi, Yeşil Ekonomi Ortaklığı Üzerine Bölgesel Ortak Projesi, Hindistan-BM Kalkınma Ortaklık Fonu, Güney-Güney Küresel Düşünürler: Güney-Güney İşbirliği için Think Tank Networks Küresel Koalisyonu, Çin'in Uluslar Arası Gönüllü Servisi Gelişimine Katılımının Güçlendirilmesi proje örneklerine yer verilmiştir.

SDG ile ortak noktada kesişen örnek projelerin çeşitliliği Güney-Güney işbirliğinin geniş yelpazesini göstermekte, sayıca fazla oluşu ise SDG ile Güney-Güney işbirliği projelerinin birbirlerine paralel olarak ilerlediklerini ortaya koymaktadır. Açlığı yok etmek ve hedefler için ortaklık başlıkları altında sıralanan projeler diğerlerine göre sayıca fazladır. Bu başlıkları, projelerin sayısı bakımından sağlıklı refah ve kaliteli eğitim hedefleri takip etmektedir. Gıda, sağlık ve eğitim Güney ülkelerinin, özellikle en az gelişmiş ülkelerin sorun yaşadığı başlıca alanlardır. Tarihsel perspektifte Güney-Güney işbirliğinin fakirliğin üstesinden gelmek, açlık ve az gelişmişlik üzerindeki ciddi eforu dikkat çekmektedir. SGD ile Güney-Güney işbirliği ortak projelerinin bu başlıklar altında yoğunlaşması, öncelikle müdahale gerektiren alanları tekrar ortaya koymaktadır. Yine hedefler için ortaklık başlığı altında sıralanan kalkınma hedeflerinin uygulanmasına ve sürdürülmesine yönelik zorlukların üstesinden gelme amacı taşıyan projelerin yoğunluğu; Güney-Güney işbirliği çerçevesinde oluşturulan projelerin sürdürülmesi, denetlenmesi ve takip edilmesi sorunları ile doğru orantılı bir tablo çizmektedir.

Konu edilen bu proje örnekleri, uluslararası aktörlerin ulusal, bölgesel, alt bölgesel ve bölgeler arası işbirliği çabalarını göstermektedir. Bu projeler niteliklerine göre devletler, devlet kurumları, hükümetler, uluslararası örgütler, UNOSSC başta olmak üzere çeşitli BM kurumları ve bireyler tarafından bütçe ve emek gücü ile desteklenmektedir. SDG ile Güney-Güney işbirliği ortak projelerinin konu edildiği örneklerde halihazırda başarılı olarak değerlendirilen projeler sıralanırken, 2030 yılına kadar ulaşılması amaçlanan kalkınma hedeflerine ulaşılmasında başarı oranının artması beklenmekte, bu süreç Güney-Güney işbirliği ile kesişen ortak projelerin artmasını gerektirmektedir.

SONUÇ

Güney-Güney işbirliğinin kökenleri, 1960'larda ve 1970'lerde sınırlı yeteneklere sahip bağımsızlıklarını yeni kazanan devletlerin, Soğuk Savaş ikilemi dışında gelişimlerini sağlama amacı güden sömürgeci dayanışma hareketine kadar dayanmaktadır. Güney-Güney işbirliğinin gelişmekte olan ülkelerin kalkınma ve büyüme mücadeleleri bağlamında şekillendiği görülmektedir. Gelişmekte olan ülkeler arasındaki diyalog bağlamında bölgeler arası forumlar ve zirveler oluşturmak; Güney-Güney politika koordinasyonunu geliştirmek ve ortak girişimler başlatmak; sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için hayati önem taşıyan altyapı geliştirmek; ticaret ve yatırımlar için kaynak sağlamak işbirliğinin şekillenmesinde izlenen yollar olmuştur. Güney-Güney işbirliği zamanla bir seçenek halinden çıkıp, küreselleşme çağında bir zorunluluk haline dönüşmüştür.

Güney-Güney işbirliğinin ortaya çıkış sürecinde ve ilerlemesinde Bağlantısızlar Hareketi, G-77, BM kurumları ve diğer Güney aktörlerinin somut girişimleri arasında doğrudan işbirliğinin altı çizilmektedir. Bağlantısızlar Hareketi ve G-77 başta olmak üzere, bu dönemde Güney-Güney işbirliği kurumları gelişmiş veya geliştirilmiştir. Güney'in kendi içinden çıkan bir oluşum sayılabilecek Bağlantısızlar Hareketi; ideolojik kaygıların öne çıktığı varoluş ilkelerinin yerini zamanla ekonomik kaygılara bıraktığı, Güney olarak ifade edilen kavramın içinde yer alan bütün aktörleri kucaklayan bir örgüt olarak varlığına devam etme vizyonu çalışmanın birinci bölümünde kronolojik sıra ile incelen zirvelerin içerikleri ile ortaya konulmuştur. İlk zirve metninde, Güney kavramına yer verilmezken, işbirliği kelimesine de rastlanmamıştır. 1964 yılında yapılan ikinci zirve toplantısıyla birlikte işbirliği vurgusu yapılmaya başlanmış, gelişmekte olan ülkeler arasında işbirliğini geliştirme amacı zirvelerde yer bulmaya başlamıştır. 1970 yılında yapılan üçüncü zirvede Güney-Güney işbirliği çerçevesinde işbirliğini teşvik eden gelişmekte olan ülkeler arasında ortak özgüven konseptinin ilan edilmesi ve 1973 yılında gerçekleşen dördüncü zirvede Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen kurulması için çağrıda bulunulması, Güney politikalarını analiz etmek üzere kullanılan önemli kavramları

doğurmuştur. Güney ülkelerinin birlikte hareket ederek uluslararası sistemde daha görünür olmaları gerektiğini savunan girişimler Güney-Güney işbirliğinin teorik zeminin hazırlamıştır. Buenos Eylem Planı'nın ilan edilmesinden sonra gerçekleşen zirvelerde ortaya çıkan Güney aktörleri arasında geliştirmek istenen işbirliğinde kimin başat rolü üstleneceği problemi ile, Bağlantısızlar'ın Güney politikalarında varlığının ve Güney'e dair sahiplenici söyleminin arttığı görülmektedir. Bağlantısızlar'ın, G-77'nin kurulduğu ilk yıllardan itibaren G-77 ile işbirliği çağrısı, bu söylem ile örtüşmektedir. 1983 yılında gerçekleşen Yeni Delhi zirvesinde Güney ve Güney-Güney işbirliği kavramlarına ilk defa yer verilmiştir. Güney kavramının sosyal bilimler literatürüne girmesi 1960'lı yıllara dayanırken, Bağlantısızlar Hareketi tarafından kullanılmaya başlanması için zaman geçtiği görülmektedir. Gelişmekte olan ülkeler arasındaki işbirliğinin Güney-Güney işbirliği üzerinden kavramlaştırılması ve kullanımın artması, işbirliğinin yoğunlaştığını gösteren doğru orantılı bir tablo çizmektedir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile varoluşsal kriz ile yüzleşen Bağlantısızlar, dünyanın gelişmiş kısmı ile tüm alanlarda işbirliği yapmaya karar vermiş, kendilerini tanımlamak için yeni bir amaç belirlemişlerdir: Eşit, adil ve yeni bir dünya düzeni inşa etmek ve bu doğrultuda BM sisteminin yeniden yapılanması ve demokratikleşmesi için lider rolü oynamak. Bu değişimin görüldüğü 1992 yılında yapılan zirvede Güney-Güney işbirliğine ayrı bir başlıkta değinilmiş ve bu tarihten itibaren de özel başlıklarda olmak üzere, bütün zirvelerde giderek artan hacimde yer verilmiştir. Milenyumdan itibaren Bağlantısızlar Güney'i etkileyecek kararlar alınırken söz sahibi olmak istemektedirler. Bu bağlamda Güney'i kapsayan küresel politikaların içinde olma gerekliliği, Güney-Güney işbirliğinin BM tarafından Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile bağdaştırılması, Bağlantısızlar Hareketi'nin de Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri çerçevesinde politikalar üretmeye yönlendirmiştir. En son zirvesi Kalkınma İçin Barış, Egemenlik ve Dayanışma başlığı altında 2016 yılında gerçekleşen Bağlantısızlar Hareketi'nin G-77 ile oluşturulan Ortak Koordinasyon Kurulu ile gelişmekte olan ülkelerin ortak çıkarları bağlamında BM reformları sağlamak, Güney-Güney işbirliğini derinleştirmek varoluş amacına dönüşmüştür.

BM'nin Güney ülkeleri arasındaki işbirliğinin gelişim sürecine dahil olması 1960'lı yıllara dayanmaktadır. Birleşmiş Milletler organları; UNCTAD, UNCTAD çatısı altında oluşan G-77 ve UNDP Güney'deki ihtiyaç ve endişeleri ifade etmeyi sağlayan platformlar olarak Güney'e yönelik politika üretme sürecinde öne çıkmaktadırlar. Hem Kuzey-Güney diyalogunu hem de Güney-Güney işbirliğini geliştirme bağlamında karşılıklı fayda sağlayan ilişkiler için bir çerçeve oluşturmaktadırlar. 1964 yılında Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın (UNCTAD) yapılması, konferansın akabinde Güney-Güney işbirliği için Bağlantısızlar Hareketi ile dönüm noktalarından biri sayılan G-77'nin oluşturulması, BM'nin Güney-Güney işbirliği sürecine katılmasının ilk kurumsal aşaması sayılmaktadır. 1965 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'nin kurulması uzun vadede küresel Güney ve Güney-Güney işbirliğinin bir çatı altında politika oluşturabilmesini sağlamıştır. BM'nin öncülük ettiği adımlar gelişmekte olan ülkeler arasındaki teknik işbirliğinin derinleşmesinde ve Güney-Güney işbirliği için mihenk taşı olarak görülen Buenos Aires Eylem Planı (BAPA)'nın doğmasını sağlamıştır. 2003 yılında BM Genel Kurulu'nun, gelişmekte olan ülkeler arasındaki işbirliğiyle ilgili olarak Gelişmekte Olan Ülkeler Arasında Teknik İşbirliği-TCDC yerine Güney-Güney işbirliğini kullanmayı resmileştirmesi ve Birleşmiş Milletler Güney-Güney İşbirliği Ofisi'nin kurulması, Güney kavramının BM tarafından içselleştirilmesinin dönüm noktası olmuştur. BM, Güney-Güney işbirliğini, 2000'li yıllardan itibaren UNDP çatısı altında yürütülen, Binyıl Kalkınma Hedefleri ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile bağdaştırmaktadır.

1978 yılında düzenlenen BAPA'da katılımcıların altını çizdiği ekonomik işbirliği için Güney genelinde yeni köprülerin inşası, mevcut ekonomik ve teknolojik bağları tamamlayan bir yapıda olduğu vurgusu, konferans metninde Güney kelimesine yapılan ilk atıftır. Konferans metninde katılımcıların konuşmalarında Güney kavramına yer verilirken, BAPA'da Güney kavramı yerine gelişmekte olan ülkeler kelimesi kullanılmıştır. Konuşma dilinde Güney kelimesinin kullanılmaya başlandığı ancak resmi metinlerde tercih edilmediği görülmektedir. Yine BAPA'da Güney-Güney işbirliği yerine gelişmekte olan ülkeler arasındaki teknik işbirliği kullanılmaktadır. BM çerçevesinde Güney-Güney işbirliği kavramına ilk defa 1983

yılında Belgrad'da yapılan UNCTAD konferansında, denizcilik taşımacılığının geliştirilmesi konusunda doğrudan yer verilmiştir. Aynı yıl mart ayında düzenlenen Bağlantısızlar Hareketi zirve toplantısında da Güney-Güney işbirliği kavramına ilk defa verilmesi, bu farklı çatılar altında hareket eden iki oluşumun paralel kararlar aldığını tekrar göstermektedir. Bağlantısızlar Hareketi, ideolojik kaygılarla ortaya çıkmış ve ilk dönemlerinde bu doğrultuda devam etmiştir. Varoluş koşullarının dramatik bir şekilde değiştiği Soğuk Savaş'ın sonlamasıyla birlikte yeni arayışlar içine girmiş, ekonomik kaygılar doğrultusunda politika gütmeye başlamışlardır. Elbette bu dönüşüm tek bir olayla yaşanmamış, 1980'lerle birlikte gözlemlenmeye başlamıştır ancak; Bağlantısızlar'ın Güney'in temsilcisi olarak anılmak istemesi, Güney kavramının uluslar arası olaylardan radikal bir şekilde etkilenen doğası ile birleşince, Bağlantısızlar Hareketi'nin dönüşümde Soğuk Savaş atfını kaçınılmaz kılmaktadır.

Bağlantısızlar Hareketi'nin aksine G-77 ve Güney-Güney işbirliği ile bağdaşan diğer BM kurumları, ideolojik kaygılardan bağımsız olarak uluslar arası aktörlerin talebi ve baskısı üzerine ortaya çıkmıştır. Güney ülkelerinin seslerini duyurabileceği, kalkınma politikaları üretebileceği bir platform arayışında olması durumunu iyi değerlendiren BM, çatısı altında birden çok platform oluşturmuştur. BAPA, MDG, SDG ve son olarak Güney-Güney İşbirliği Ofisi'nin kurulması Güney'in temsil edildiği en etkin platformları BM çatısı altında hayata geçmiştir.

Güney-Güney işbirliği, Güney'in içinden Bağlantısızlar Hareketi ve BM çatısı altındaki kurumlar ile iki farklı kanatta yaşanan gelişmelerin birleşmesiyle, ortaklığa dayanan beş ana ilkeden oluşmaktadır. Bu ilkeler: Ulusal egemenliğe ve liderliğe saygı duymak, yataylık ve eşitlik, koşulsuzluk, karşılıklı yarar ve Kuzey-Güney işbirliğini tamamlayıcılıktır. Güney-Güney işbirliğinin gelişmekte olan ülkeler arasında kalkınma ve teknik işbirliğini geliştirmek başlıca amaçlarından biri olmakla birlikte; Kuzey'den imtiyazlar kazanmak, Güney aktörlerinin küresel ekonomik sisteme katılımı arttırmak, BM Binyıl Kalkınma hedefleri bağlamında küresel yardım akışının artarak yoksulluğun azalmasına katkıda bulunmak, ekonomik sistem ve küresel yönetimde reformlar sağlamak, Güney'in haklarını savunabilmek

adına Birleşmiş Milletlerin demokratikleşmesini savunmak, daha eşit bir küresel sistem için çalışmak, farklı kalkınma evrelerinde olan ülkelere politika alanı sağlamak, Kuzey'e karşı daha eşit bir ekonomik pozisyon sağlamak, GSTP ile uluslararası ticarete dezavantajları azaltmak, küresel işbirliği değişikliklerine destek vermek, politik ve stratejik amaçları olarak sıralanabilir.

Günümüzde Güney ülkeleri, küresel ekonomik sistemin en büyük payını oluşturmaktadır. Güney-Güney işbirliği bağlamında, Güney'e öncülük eden yeni kurumların ortaya çıkmasının yanı sıra Güney, küresel yönetişimin geleneksel kurumlarında daha aktif ve yapıcı bir rol oynamaktadırlar. Güney'de yer alan bilgi merkezleri, karşılıklı öğrenmeyi teşvik etmede kilit bir araç haline gelmiş, bu da yoksulluğun azaltılmasına ve orta sınıfın büyümesini sağlamıştır. Ulusal ve toplu özgüvenin artmasını sağlayacak olan bu adımlar ile küresel Güney'in ortak sorunlarının üstesinden gelmek için fikir, bilgi ve beceri paylaşımını artmıştır. Güney-Güney işbirliği bir tercih olarak değil, bir alternatif, fırsat hatta zorunluluk olarak görülmektedir. Sadece Soğuk Savaş döneminin hâkim kutuplarına karşı güçlü durabilmek için değil, kendi aralarında daha üretken olmak için yapılan girişimler de öne çıkmaktadır. Hükümetler arası politik ve ekonomik işbirlikleri geliştirmek için büyük Güney ülkeleri arasında oluşturulan IBSA; Ekonomik olarak zayıf ve görece küçük olan ülkelerin kalabalıklar olarak toplanmasının örneği olan Birleşmiş Milletler çatısı altındaki En Az Gelişmiş Ülkeler; Bolivya, Küba ve Venezuela arasındaki gibi politik/ ideolojik ortaklık ile kurulan ilişkiler; Ortak kolonyal tarih ve dönemseller gelişmeler ışığında ortaya çıkan Bağlantısızlar Hareketi gibi kurumlar; Kuzey tarafından oluşturulmuş kurumlar; Coğrafi şartlarla bir araya gelmiş ülkelerin oluşturduğu Karayip Ortak Pazarı gibi kıtasal ve bölgesel oluşumlar; Coğrafi etkilerle birlikte mevcut küresel ekonomik ve politik sistemde özel ihtiyaçlar doğrultusunda bir araya gelen en az gelişmiş ülkeler ve ada ülkeleri; Spesifik sebeplerle ve coğrafi etken olmaksızın G-20 gibi bir araya gelenler Güney-Güney işbirliği çerçevesinde sayılabilecek girişimlerin çeşitliliğini ortaya koymaktadır.

Güney-Güney işbirliği geniş anlamda, kalkınma politikalarını ve stratejilerini etkileyen uluslararası çevre ile bağlantılı başarıları ve başarısızlıkları içermektedir.

Her ne kadar gelişmekte olan ülkelerde yaşayan pek çok insanın yaşam koşullarını iyileştirme konusunda büyük adımlar atılmış olsa da karmaşık kalkınma zorlukları devam etmektedir. Küresel ekonomik dönüşümler ve bunun üretim düzenleri üzerindeki sonuçları, gelişmekte olan ülkeler için özel bir zorluk teşkil etmektedir. Kalkınma pratiğinde, Güney-Güney işbirliğinin karşılıklı yarar ilkesinin tam anlamıyla uygulanması zayıf kalmaktadır. Güney'in ekonomik ve politik olarak daha güçlü olan aktörleri, Güney-Güney işbirliği çerçevesinde uygulanan projelerden daha çok yararlanmaktadır. Bu konuda Çin'in Güney'deki, özellikle Afrika bölgesindeki yatırımlarını radikal bir sayıda arttırması, Güney-Güney işbirliğine dayalı yeni bir jeopolitik düzen aradığı yönünde eleştirilmektedir. Kuzey ve Güney, bağışçılar ve alıcılar, çok taraflı işbirliğinin faydalarına rağmen ikili etkiyi en üst düzeye çıkarmak için güç ve kontrol mücadelesinde kilitlenmiştir. Güney-Güney ilişkilerini genişleterek, siyasi ve ekonomik çıktılardan yarar sağlayanın küresel Güney'in üst sınıfların üyeleri olduğunu belirtmektedir. Kendi ürünleri olmayan bir tarihe tanık olmaktansa, Güney'de ihtiyaçlarını ve çıkarlarını yansıtacak bir düzen kurarak geleceği şekillendiren bir taraf olma politik söylemi, sahaya inildiğinde hangi terimin kullanıldığı, Nijerya'nın yerel halkı için bir anlam ifade etmemektedir. Yine Güney teriminin kullanılması ile Kuzey-Güney ayrımının vurgulanması Kuzey'deki alt gelirli ile Güney'deki alt gelirlinin benzerliğini yok saymaktadır. Güney teriminin artan kullanımı uluslararası ilişkilerde değişen gerçeklikleri yansıtmaktadır, sosyo-ekonomik ve politik yapılarla yakından ilgilidir.

Kuzey ile tecrübe edilen benzer durumları, ortak problemleri paylaşan Güney ülkeleri aynı büyüklükte ve kalkınma seviyesinde değildir. Kalabalık olması ve kalkınma düzeyleri birbirinden farklı aktörleri içermesi, Güney-Güney işbirliğini pratiklikten uzaklaştırmaktadır. Aynı zamanda Güney içerisinde tarihsel bağ gibi özel ilişkiler üzerinde kurulmuş diyalogları gizleyebilmektedir. İmtiyazlı ticaret Güney'in görece daha büyük ülkelere katkı sağlarken, zayıf ekonomilerin mevcut üretim kapasitelerini arttırmadan onlara bir fayda sağlamayacaktır. Farklı kalkınma seviyelerinde olan birçok ülkenin aynı pota içerisinde toplanması, herkese uygun bir görüşme ortamının sağlanması Bağlantısızlar Hareketi ve G-77'nin sağladığı bir başarı olarak görülmektedir.

Planlı bir strateji ve koordineli çalışma ile Güney'in sınırlı imkânlarını avantajlara çevirmesi gerekmektedir. Eşitlik, adil düzen ve denge ilkeleri üzerine inşa edilen ekonomik gelişme ve kalkınma için alternatif bir paradigma oluşturmak adına Güney'in entelektüelleri, bilgeliği bir araya gelmeli, teorik koordinasyon kurularak çalışma aşamaları oluşturulmalıdır. Zayıf kurumsallığın üzerinde çalışılarak, işbirliği proje yönetimlerinde yetersiz kapasite sorununun çözülebilir. Güney örgütleri işbirliğinin gelişmesi adına koordinasyon sağlamak için fırsatlar yaratmasına rağmen, Güney hükümetlerinin kısa vadeli ekonomik kazanım politikaları nedeniyle kapsayıcı politikalar üretilmemektedir.

Güney ülkeleri yenilenebilir teknolojiler, altyapı geliştirme ve sosyal refah alanındaki yeniliklerin itici güçleri ve sahasıdır. Güney-Güney işbirliği çerçevesinde sağlanan kolektif tıbbi tedarik, maliyetleri düşürmekte ve hayat kurtarıcı ilaçlara erişimi arttırmaktadır. Çatışma önleme konusundaki Güney liderliğindeki arabuluculuk mekanizmaları öne çıkmaktadır. Tarımda teknik işbirliği, tarımsal verimi büyük ölçüde artırmaktadır. Teknoloji transferi ve bölgelerarası büyük altyapı yatırımları, orta ve küçük ölçekli işletmeler için uluslararası pazarlara erişimi kolaylaştırmaktadır. Güney-Güney işbirliği pek çok olumsuz eleştiriye açık değişken ve görece yeni ortaya çıkan bir kavram olmasına rağmen, Güney aktörlerine ve uluslararası işbirliğine getirdiği yeni hava göz ardı edilemez. Birbirinden farklı pek çok aktörü kapsayan bu kavramın, dünyanın dezavantajlı görülen kısmına uzun vadede faydası beklenirken, kazanımların ve gücün daha eşit dağılımını sağlayıp sağlamayacağı soru işareti olarak kalacaktır.

Dinamik yapısı ile işbirliği yapılabilecek bütün alanları kapsayan ve küresel gelişmelere göre şekil alabilen Güney-Güney işbirliği, günümüzde Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile kurulan kaçınılmaz organik bağı sayesinde altın çağını yaşamaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin 2030 yılında sona ermesi ile yeni hedefler belirlenecek, Güney-Güney işbirliği ile ortak çalışılacak yeni alanlar ortaya çıkacaktır. Kalkınma hedefleri her ne kadar başarıya ulaşırsa da her ne kadar ülkeler gelişmişlik sınırını aşıp Kuzey grubuna katılsa da dünyada her zaman küresel Güney içerisinde yer alacak olan, diğerlerine göre daha az kalkınmış aktörler var olacaktır.

Bu aktörlerin heterojen yapısı, siyasi olarak birleşmiş bir Güney'i mümkün kılmasa da sosyo-ekonomik ilişkilerinin devamlılığı, Güney-Güney işbirliğinin gelişmesini ve yayılmasını kaçınılmaz kılacaktır. Güney-Güney işbirliğinin nasıl ortaya çıktığı ve nasıl geliştiği sorusunun cevabı, Güney kavramının geçirgen ve dinamik yapısından varoluşsal olarak etkilenmektedir ve ancak işbirliğine taraf olan aktörün kimliği, amacı ve işbirliğinin dönemi bağlamında ayrı ayrı değerlendirilerek ortaya konabilir.

KAYNAKÇA

- AAA (Accra Agenda For Action) (2008). <https://www.oecd.org/dac/effectiveness/45827311.pdf>, Erişim Tarihi: 07.01.2019.
- Abdenur, Adriana E (2019). Devouring international relations: Anthropophagy and the study of South-South cooperation (Edited by: Emma Mawdsley, Elsjé Fourie and Wiebe Nauta). *Researching South-South Cooperation: The Politics of Knowledge Production*. Londra: Routledge.
- Agenda 2030 (May 2017). *Catalysing the Implementation of Nationally Determined Contributions in the Context of the 2030 Agenda through South-South Cooperation*. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2017/05/Download-Report.pdf>, Erişim Tarihi: 22.12.2019.
- Akgemci, Esra (2012). Lula Döneminde Brezilya'nın Afrika Politikası: "Güney-Güney" İşbirliği Nereye?. *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 4-40.
- Anderson, Spencer (2018) *A history of the past 40 years in financial crises*. <http://www.ifre.com/a-history-of-the-past-40-years-in-financial-crises/21102949.fullarticle>, Erişim Tarihi: 27.06.2018.
- Bandung (Bandung Conference) (18 April 1955). *Opening address given by Sukarno*. https://www.cvce.eu/content/publication/2001/9/5/88d3f71c-c9f9-415a-b397-b27b8581a4f5/publishable_en.pdf
- BAPA (Buenos Aires Plan of Action) (1978). *Report of the United Nations Conference on Technical Cooperation among Developing Countries* (30 August-12 September 1978).<https://www.unsouthsouth.org/bapa40/documents/buenos-aires-plan-of-action>, Erişim Tarihi: 27.01.2019.
- Brandt, Willy (1980). *Common Crisis North-South*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Cabana, Silvia, Lopez (2014). *Chronology and History of South-South Cooperation An Ibero-american Contribution*. <https://www.segib.org/wp-content/uploads/Chrono-South-South2014.pdf>, Erişim Tarihi: 15.01.2019.
- Chang, Michelle L (Şubat 2010). Güney-Güney İşbirliğindeki Trendler. *International Policy Center for Inclusive Growth*., No.103.
- CIEC (Conference on International Economic Cooperation) (16-19 December 1975). *North-South Dialogue*. <https://archive.org/details/nortialog00unit>, Erişim Tarihi: 27.09.2018.

- CSO (CSO Partnership for Development Effectiveness) (2016). *South-South Cooperation*. <https://www.csopartnership.org/south-south-cooperation>, Erişim Tarihi: 21.11.2018.
- Çelik, Ercüment (2016). Güney Sosyolojisi'nin Yükselişi ve Türkiye'de Sosyoloji İçin İfade Edebileceği Anlamlar. *Mülkiye Dergisi*, 40(4), 113-147.
- Di Nicola, Vincenzo (2017). The Global South: An Emergent Epistemology. https://www.researchgate.net/publication/325039314_The_Global_South_An_Emergent_Epistemology, Erişim Tarihi: 10.01.2019.
- Dirlik Arif (2007). Global South: Predicament and Promise. *The Global South*, 1/1, 12-23.
- DOHA (Doha Plan of Action) (12-16 June 2005). Second South Summit, [https://www.g77.org/Southsummit2/Doc/Doha%20Plan%20of%20Action%20\(English\).Pdf](https://www.g77.org/Southsummit2/Doc/Doha%20Plan%20of%20Action%20(English).Pdf), Erişim Tarihi: 12.12.201
- Dubai Declaration (27-30 October 2002). Dubai Declaration For The Promotion Of Science And Technology In The South, <http://www.g77.org/sshlcst/Dubai-Declaration.htm>, Erişim Tarihi: 23.01.2019.
- ECIDC (Economic Cooperation and Integration among Developing Countries) (2009). <https://unctad.org/en/pages/gds/Economic%20Cooperation%20and%20Integration%20among%20Developing%20Countries/Areas-of-Activity.aspx>, Erişim Tarihi: 21.02.2019.
- FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations) (2016). *FAO's South-South and Triangular Cooperation Strategy in Action*. <http://www.fao.org/3/a-i6249e.pdf>, Erişim Tarihi: 17.08.2018.
- FCCM (Fondo Conjunto de Cooperación México-Chile) (2008). <https://www.gob.mx/amexcid/acciones-y-programas/fondo-conjunto-de-cooperacion-mexico-chile>, Erişim Tarihi: 14.05.2019.
- FCSSC (Finance Center for South-South Cooperation) (2019). <http://www.fc-ssc.org/en>. Erişim Tarihi: 09.06.2019.
- FOCEM (Fondo para la Convergencia Estructural del MERCOSUR) (2019). <https://focem.mercosur.int/es/que-es-focem/>, Erişim Tarihi: 22.05.2019.
- G15 (Grup 15) (2018). *The Summit Level Group of Developing Countries*. <https://web.archive.org/web/20100429074642/http://www.g15.org:80/gfhistory.html>, Erişim Tarihi: 29.11.2018.
- G77 (10-15 October 1967). *First Ministerial Meeting Of The Group Of 77: Charter Of Algiers*, <http://www.g77.org/doc/algier~1.htm>, Erişim Tarihi: 22.12.2018

- G77 (13-15 January 1997). San Jose Declaration And Plan Of Action On South-South Trade, Investment And Finance, <https://www.g77.org/doc/sjdocs.html>, Erişim Tarihi: 03.02.2019.
- G77 (13-19 May 1981). *High Level Conference on Economic Cooperation Among Developing Countries*, <https://www.g77.org/doc/CPA-intro.htm>, Erişim Tarihi: 26.12.2018.
- G77 (26 September 2008). Ministerial Declaration. <https://www.g77.org/doc/Declaration2008.htm>, Erişim Tarihi: 29.02.2019.
- G77 (Grup 77) (2019). *About The Group of 77*, <https://www.g77.org/doc/>, Erişim Tarihi: 12.01.2019.
- Goldstein Joshua S. and Pevehouse Jon C (2015). *Uluslararası İlişkiler* (Çeviren: Haluk Özdemir) Ankara: BB101 Yayınları.
- Gray, Kevin and Gills, Barry K (2016). South–South cooperation and the rise of the Global South. *Third World Quarterly*, 4 (37), 557-574.
- GSTP: A Major Instrument For Promotion Of Trade Among Developing Countries (1998). *Journal Of The Group 77*, No.3. <http://www.g77.org/nc/journal/3-98/7.htm>, Erişim Tarihi: 17.10.2018.
- Havana (Havana Programme Of Action) (10-14 April 2000). Group Of 77 South Summit. https://www.g77.org/summit/ProgrammeofAction_G77Summit.htm, Erişim Tarihi: 27.02.2019.
- Heywood, Andrew (2007). *Siyaset* (Baskı). Ankara: Adres Yayınları.
- HLC (High Level Conference) (7 April 1995). Technical Cooperation Among Developing Countries. <https://drive.google.com/file/d/0B-buqyoV0jpSQWJIWesxMWROOHc/view>, Erişim Tarihi: 30.02.2019.
- Horowitz, David (1966). *Hemispheres North and South: Economic Disparity among Nations*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- IBSA (India, Brazil, South Africa Fund for Poverty and Hunger Alleviation) (2018). *IBSA FUND 2018 Report*. <https://drive.google.com/file/d/1zv2Z3Zl7raAHkpf0arqsLeN5nR1zYp00view>
- Japan ODA (Japan's Official Development Assistance White Paper) (2011). South-South Cooperation and Triangular Cooperation. <https://www.mofa.go.jp/policy/oda/white/2011/html/keyword/keyword01.html>, Erişim Tarihi: 22.02.2019
- Karine, Fischer (27 May 2016). Collective Self-Reliance: failed idea or still a valuable contribution worth considering?. Conference of (Conflicting) Political Ontologies and Implications for Transformative Action, Ljubljana.

- Kuwait. The Kuwait Declaration on Technical Cooperation amongst Developing Countries/ Déclaration de Koweit sur la Coopération Technique parmi les Nations en Développement (April-June 1977). *Africa Development / Afrique Et Développement*, 2/2, 125-133.
- Levillain, Marion (2012). Briefing note: What are South-South and Triangular Cooperation? <https://www.ituc-csi.org/briefing-note-what-are-south-south?lang=en>, Erişim Tarihi: 21.04.2018.
- Lopez Cabana, Silvia (2014). *Chronology and History of South-South Cooperation An Ibero-american Contribution*. <https://www.segib.org/wp-content/uploads/Chrono-South-South2014.pdf>, Erişim Tarihi: 29.02.2019.
- MARRAKECH (16-19 December 2003). Marrakech Declaration on South-South Cooperation, <https://www.g77.org/marrakech/Marrakech-Declaration.htm>, Erişim Tarihi: 29.02.2019.
- Mawdsley, Emma (August 2015). Development geography : Cooperation, competition and convergence between 'North'and 'South'. *Progress in Human Geography*, 41.
- Mbeki, Thabo (20 February 2003). Statement by H.E. Mr. T M Mbeki, President of the Republic of South Africa on the XIII Summit of the Non-Aligned Movement. http://www.southafrica-newyork.net/pmun/view_press_release.php?release=4737284, Erişim Tarihi: 22.11.2018.
- MDG (The Millennium Development Goals) (2015). [http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20\(July%201\).pdf](http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20(July%201).pdf), Erişim Tarihi:03.03.2019.
- Milenyum (Millennium Declarations) (18 September 2000). United Nations Millennium Declaration <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf>, Erişim Tarihi: 18.02.2019.
- Ministry of External Affairs (Government of India) (22 August 2012). History and Evolution of Non-Aligned Movement. <https://mea.gov.in/in-focus-article.htm?20349/History+and+Evolution+of+NonAligned+Movement>, Erişim Tarihi: 07.11.2018.
- Muhr, Thomas (2015). South-South Cooperation in Education and Development: The ¡Yo, Sí Puedo! Literacy Method. *International Journal of Educational Development*, 43, 126-133.
- Munro, Andre (2018). Non-Aligned Movement. <https://www.britannica.com/topic/Non-Aligned-Movement>,ErişimTarihi:02.04.2018.

- NAM (1– 6 September 1986). *8th Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement*. http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/8th_Summit_FD_Harare_Declaration_1986_Whole.pdf, Erişim Tarihi: 25.11.2018.
- NAM (1– 6 September 1992). *10th Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement*. http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/10th_Summit_FD_Jakarta_Declaration_1992_Whole.pdf, Erişim Tarihi: 14.12.2018.
- NAM (10 September 1964). *2nd Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement*. http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/2nd_Summit_FD_Cairo_Declaration_1964.pdf, Erişim Tarihi: 19.09.2018.
- NAM (11– 16 July 2009). *15th Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement*. http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/15Summit-Final-_Compiled.pdf, Erişim Tarihi: 07.12.2018.
- NAM (11– 16 September 2006). *14th Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement*. http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/14NAMSummit-Havana-Compiled.pdf, Erişim Tarihi: 21.11.2018.
- NAM (16– 19 August 1976). *5th Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement*. http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/5th_Summit_FD_Sri_Lanka_Declaration_1976_Whole.pdf, Erişim Tarihi: 29.12.2018.
- NAM (17-18 September 2016). *17th Summit of Heads of State and Government of the Non-Aligned Movement*. http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/XVII-NAM-Summit-Final-Outcome-Document-ENG.pdf, Erişim Tarihi: 06.10.2018.
- NAM (18– 20 October 1995). *11th Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement*. http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/11th_Summit_FD_Cartagena_Declaration_1995_Whole.pdf, Erişim Tarihi: 09.09.2018.
- NAM (24– 25 February 2003). *13th Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement*. http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/13th_Summit_of_the_Non-Aligned_Movement_-_Final_Document_Whole.pdf, Erişim Tarihi: 27.12.2018.
- NAM (26-31 August 2012). *16th Summit of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement*. [http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/16thSummitFinalDocument\(NAM2012-Doc.1-Rev.2\).pdf](http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/16thSummitFinalDocument(NAM2012-Doc.1-Rev.2).pdf), Erişim Tarihi: 13.12.2018.

- NAM (29 August– 3 September 1998). *12th Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement*. http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/12th_Summit_FD_Durban_Declaration_1998.pdf, Erişim Tarihi: 17.11.2018.
- NAM (3– 9 September 1979). 6th Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement. http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/6th_Summit_FD_Havana_Declaration_1979_Whole.pdf, Erişim Tarihi: 12.11.2018.
- NAM (4– 7 September 1989). *9th Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement*. http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/9th_Summit_FD_Belgrade_Declaration_1989_Whole.pdf, Erişim Tarihi: 17.08.2018.
- NAM (5 – 9 September 1973). 4th Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement. http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/4th_Summit_FD_Algers_Declaration_1973_Whole.pdf, Erişim Tarihi: 19.12.2018.
- NAM (7-12 March 1983). 7th Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement. http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/7th_Summit_FD_New_Delhi_Declaration_1983_Whole.pdf, Erişim Tarihi: 01.09.2018.
- NAM (8 – 10 September 1970). 3rd Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement. http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/3rd_Summit_FD_Lusaka_Declaration_1970.pdf, Erişim Tarihi: 15.12.2018.
- NAM (Non-aligned Movement) (6 September 1961). 1st Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement. http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/1st_Summit_FD_Belgrade_Declaration_1961.pdf, Erişim Tarihi: 06.08.2018.
- NAM CSSTC a (Non-aligned Movement Center for South-South Cooperation) (2018). *NAM CSSTC Historical Background*. <http://csstc.org/AboutNAMCS/NAM%20CSSTC%20Historical%20Background.pdf>, Erişim Tarihi: 04.04.2018
- NAM CSSTC b (2018). *Mission, Vision and Objective*. http://csstc.org/v_ket1.asp?info=22&mn=2, Erişim Tarihi: 16.12.2018.
- NIEO (International Economic Order) (1 May 1974). *Declaration on the Establishment of a New International Economic Order*, <http://www.un-documents.net/s6r3201.htm>, Erişim Tarihi: 09.02.2019.

- Oglesby, Carl (Ağustos-Eylül 1969). Notes on a decade ready for the Dustbin. *Liberation*. 14, 5-6.
- Pagel, H., Ranke, K., Hempel, F. ve Köhler, J (11 July 2014). The Use of the Concept Global South in Social Science and Humanities. *Globaler Süden / Global South: Kritische Perspektiven*, Berlin.
- PGTF (Perez-Guerrero Trust Fund for South-South Cooperation) (June 2018). https://www.g77.org/pgtf/B_and_W_Presentation_on_PGTF_updated_Jul_2018.pdf, Erişim Tarihi: 15.02.2019.
- Rigg, Jonathan (2015). *The Global South*. <https://web.archive.org/web/20160605105211/http://gssc.uni-koeln.de/node/458>, Erişim Tarihi: 09.02.2019.
- SAIIA (South African Institute of International Affairs) (2016). *Highlights*. Johannesburg: SAIIA.
- Sander Oral (2013). *Siyasi Tarihi (Baskı)*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Sauvant, Karl, P (1982). Orgazizational Infrastructure for Self-rliance: the Non-aligned Countries and the Group of 77 (Editör: Köchler, Hans). *The Principles of Non-alignment: The Non-aligned Countries in the Eighties : Results and Perspectives*. Great Britain: Redwood Burn Ltd, 186-219.
- SELA (Sistema Económico Latinoamericano y del Caribe) (2011). *Opportunities, prospects and instruments for financing South-South Cooperation in Latin America and the Caribbean*. Mexica.
- Soner, İzzet. S (2014). *Çin Halk Cumhuriyeti'nin "Müdahil Olmama" Siyaseti Kapsamında Afrika Devletleri İle İlişkileri -Sudan Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- SOUTH (March 2019). South-South Ideas South-South Cooperation: A Theoretical And Institutional Framework. *South-South Ideas*, <https://drive.google.com/file/d/1TBUQXUBL-vqBta8LWks5QLF6UY-hkSOL/view>, Erişim Tarihi: 22.03.2019.
- South Commission (1990). *The Challenge to The South*. Great Britain: Oxford University Press. https://www.southcentre.int/wp-content/uploads/2013/02/The-Challenge-to-the-South_EN.pdf, Erişim Tarihi: 27.10.2018.
- Sönmezoğlu, Faruk (2005). *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi (4. Baskı)*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- SSTC (South-South and Triangular Cooperation) (September 2018). *Good Practices in South-South and Triangular Cooperation for Sustainable Development*, https://drive.google.com/file/d/1pMjBpMwMDPPBD_EKtnp0zL9TxsQ3tmGT/view, Erişim Tarihi: 16.03.2019.

- Tahsin, Emine (2005). *Ekonomik Entegrasyon Teorisi Çerçevesinde AB ve Latin Amerika Entegrasyonlarının Karşılaştırılması*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TCDC (Technical Cooperation Among Developing Countries) (30 August-12 September 1978). *Report Of The United Nations Conference On Technical Cooperation Among Developing Countries*, <https://undocs.org/pdf?symbol=en/A/CONF.79/13/Rev.1>, Erişim Tarihi: 21.02.2019.
- Tekin, Segâh (2017). *Brezilya Dış Politikası: Gelenek ve Değişim* (1. Baskı). İstanbul: Der Yayınları.
- Timossi, Adriano, José (15 May 2015). *Revisiting the 1955 Bandung Asian-African Conference and Its Legacy*. <https://www.southcentre.int/question/revisiting-the-1955-bandung-asian-african-conference-and-its-legacy/>, Erişim Tarihi: 11.12.2018.
- Tosunoğlu, B. Tuğberk ve Erten, Ceyda (2014). Kuzey-Güney Ayırımı ve Güneyin Yükselişi: Kalkınma Retoriğinde Yeni Kutuplaşma Tartışmaları. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 51 (590), 19-31.
- UN 1974 (1 May 1974). *Programme of Action on the Establishment of New International Economic Order*. <http://www.un-documents.net/s6r3202.htm>, Erişim Tarihi:19.12.2018.
- UN a (1-3 December 2009). Report of the High-level United Nations Conference on South-South Cooperation, https://unctad.org/en/Docs/aconf215d2_en.pdf, Erişim Tarihi: 18.02.2019.
- UN b (24 November 2009). United Nations Conference on South-South Cooperation to Focus on Higher Profile of Developing Countries in World Economy, Decision-Making, <https://www.un.org/press/en/2009/dev2777.doc.htm>, Erişim Tarihi: 27.03.2019.
- UNA-UK (United Nations Association– United Kingdom) (1 March 2016). *South-South cooperation: new wine in old bottles?*. <http://www.sustainablegoals.org.uk/south-south-cooperation-new-wine-old-bottles/>, Erişim Tarihi: 12.07.2018.
- UNDP a (United Nations Development Programme) (2018). *South-South Cooperation*. <http://www.undp.org/content/undp/en/home/development-impact/south-south-cooperation.html>, Erişim Tarihi: 22.10.2018.
- UNDP b (2018). *South-South and Triangular Cooperation*.http://www.undp.org/content/dam/undp/library/Poverty%20Reduction/Development%20Cooperation%20and%20Finance/SSC_FAQ%20v1.pdf, Erişim Tarihi: 12.08.2018.

- UNFSSC (United Nations Fund for South-South Cooperation) (2017). *UNFSSC 2017 Report*. <https://drive.google.com/file/d/1e6hmP8Jio6Hro1gjNH1wZgI8prO-Pr1A/view>. Erişim Tarihi: 02.05.2019.
- UN-India (United Nations – India) (2019). *India-UN Development Partnership Fund*. <https://iins.org/india-un-development-partnershipfund>. Erişim Tarihi: 09.06.2019.
- UNOSSC a (United Nations Office for South-South Cooperaiton) (2014). *South-South and Triangular Coordination*. http://ssc.undp.org/content/dam/ssc/documents/SG%20Reports/SGs%20report%20State%20of%20SSC_2014_%20English.pdf, Erişim Tarihi: 19.12.2018.
- UNOSSC b (2018). *The United Nations Fund for South-South Cooperation – A Year in Review*. <https://www.unsouthsouth.org/2018/09/12/the-united-nations-fund-for-south-south-cooperation-a-year-in-review/>. Erişim Tarihi: 22.05.2019.
- Urcan, Ceren (2015). *Yükselen Donörler Arasında Türkiye: Karşılaştırmalı Bir Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Üngör, Çağdaş (Ekim 2009). Çin ve Üçüncü Dünya. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 41.
- Vohra, N.N. ve Mathews, K (1997). *Africa, India and South-South Cooperation*. New Delhi: Har-Anand publications pvt ltd.
- WHO (World Health Orgazination) (2018). *South-South and triangular cooperation*. <http://www.who.int/country-cooperation/what-who-does/south-south/en/>, Erişim Tarihi: 07.02.2018.
- Zhou, Yiping (October 2010). *The Future of South - South Development Assistance and the Role of the UN*. <http://www.oecd.org/pcd/46188961.pdf>, Erişim Tarihi: 09.11.2018.

ÖZGEÇMİŞ

Melike Tuğba Dolu, Aydın'da doğmuştur. Orta öğretimini Konya Anadolu Lisesi'nde, lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde tamamlamıştır. Öğrenci değişim programı ile lisans sürecinde Polonya'da, yüksek lisans sürecinde İspanya'da eğitim ve staj faaliyetlerinde bulunmuştur. Halen Türk Hava Yolları'nda çalışmaktadır. İngilizce ve İspanyolca bilmektedir.

